וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם
וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי
לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי:
יד לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־

מַעְשְׂרָא מִן בֵּיתָא וְאַף יְהַבְתֵּהּ
לְלֵוָאֵי וּלְגִיּוֹרָא לְיַתֵּמָא וּלְאַרְמְלָא
כְּכָל פִּקּוּדָךְ דִּי פַקְּדְתָּנִי לָא
עֲבָרִית מִפִּקּוּדָיךְ וְלָא אִתְנַשֵּׁיתִי:
יד לָא אֲכָלִית בְּאָבְלִי מִנַּהּ וְלָא

לקט בהיר

לא) כ״ל אין תיבת ומתניו בכינוי שייך על הקודש המוזכר קודם לו, שהרי אין צריך ליתן מעשר שני ללוי (הגם שמצוה להמיצו על שולחנו) אלא נתניו אומו שצריך ליתן ללוי: לב) יש גורסין תרומות לשון רבים, וגכון הוא, כי ג׳ תרומות יש תרומה גדולה שבעל הבית מפרישו אומה ותרומת מעשר שהלוי מפרישו ממעשר ראשון שלו, ומי שאין גורס רק תרומה בלשון יחיד, אפשר משום שאין על ישראל המיוב להפרישה לזה אינו בכלל הוידוי (רא״ם), ולירף דבריו גם בכורים הגם שבספרי ליתא, משום שבכלל בתרומה שהכורים נקראים (לעיל י״ב י״ד) תרומת ידך (ב״א), והגם שריבוי וגם נאמר בלוי ותרומה ובכורים ניתנים לכהן לא ללוי, אין קושיא, שגם הכהן נקרא לוי כדכתיב (י״ח ח׳) לא יהיה לכהנים הלוים (מ״ל), ואמר הכתוב את התרומה והבכורים ברמז, לא בפירוש, משום דמועטים הם ואין להם שיעור שחטה אחת פוטרת וכן בכורים (ד״ד): לג) והכתוב שלא אמר לעני, משום שרצה לכלול גם לקט שכחה ופאה, ורבינו אלא הביאם, משום שאין מצוותן בנתינה רק בעזיבה, ואינם מעכבין את הוידוי כדאיתא בספרי וכדלקמן, וגם בספרי אמרינן מן הבית זו חלה, ורבינו השמיטו, אפשר משום שאינו מוכרח לפי פשט הכתוב שאין מן הבית מיותר (מ״ל): לד) זה מיותר, שהרי מובה והולך על דבר שעשה כאשר נצטוה, אלא ולפי פי׳ „ככל״ שכל דבר ודבר עשיתי בתופן שלוים (מלבי״ם): לה) בכורים הוא הראשון שהכתוב קראו ראשית וגם מצוה להפרישו במתוכר, משא״כ תרומה, אבל תרומה קדמה למעשר שגם תרומה נקראת ראשית (מ״ל): לו) מביא פסוק זה, לומר שמעכב את הוידוי, שאם שינה הסדר אין יכול לומר פרשת וידוי, כי כל דבר שנכתב בתורה שצריך לעשותו כגון הפרשת ונתינת תרומה ומעשר או הסדר דכתיב לא תאחר מעכב את הוידוי, וכן דבר שאינו כתוב בתורה רק כתוב כאן בוידוי בפירוש כגון לא אכלה באוני גם כן מעכב את הוידוי, שהלא יאמר שקר אם אכל מעשר שני באניעות, אבל דבר שאינו כתוב בתורה במקום אחר וגם כאן הוא בא רק מריבוי (ולא בפירוש) כגון לקט שכחה ופאה שאינו מחויב ליתן רק לעזוב, ואם הוא עזבם והעניים לא נטלום וגם הוא לא נתנם להם אין מעכב את הוידוי כמבואר כל זאת בספרי: לז) גם זאת מיותר שאם עשה כאשר נצטוה הלא לא עבר, לכן דרשו חז״ל מלשון אין מעבירין על המצות, שאם הפרים ממין אחר ומזה המין לא הפרים הרי עבר עליו ולא עשאה, וכן מן החדש על הישן או להפך, דכתיב (י״ד כ״ד) עשר תעשר וגו׳ שנה שנה, שצריך לעשר בכל שנה לבדו והוא עבר על מצוה כלומר בשה לידו ולא עשאה (מלבי״ם): לח) גם זאת מיותר, לכן דרשו שלא שכח דבר השייך למצוה והוא הברכה, ופירש״י בברכות מ׳ כדיון אשר קדשנו במצותיו וצונו להפרים תרומה ומעשר עכ״ל, והגם שהברכות אנשי כנסת הגדולה תקנו, רק נוסח הברכה, אבל מדאורייתא חייב להזכיר עליו שם שמים, והברכה זו יצא (פני זקן): טל) פי׳ יוסי שמת אחד מקרוביו שהכהן מוחר לטמא להם הרי הוא אונן בחותו יום ואסור לו לאכול מעשר שני הגם שאינו טמא, ועד עתה דיבר הכתוב בלשון רבים, שהיה המדובר מכל המתנות, ועתה חוזר לדבר רק ממעשר שני ונטע רבעי שהכתוב קראם „קודש״ (רמב״ן), והרמיה שאמר „ממנו״ לשון יחיד פי׳ מן הקודש, ועוד רמיה שאמר לא אכלתי ורק מעשר שני ונטע רבעי הם מן המתנות שהבעלים אוכלים, וכן כל מה שאמר הכתוב אח״כ ולא בערתי ממנו וגו׳ ולא נתתי וגו׳ שמעתי וגו׳ עשיתי וגו׳ כולם מדברים מן הקודש (ולא כש״מ), ואינו עובר בלאו אם אכל מעשר שני באניעות

רש״י

עכשיו: **וגם נתתיו ללוי.** (הב) מעשר ראשון[לא] וגם לרבות תרומה*[לב] ובכורים (שם - שם): **לגר ליתום ולאלמנה.** זה מעשר עני[לג] (שם - שם): **ככל מצותך.** [לד] נתחיש כסדרן (שם - שם) ולא הקדמתי תרומה לבכורים[לה] ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה משנעשה דגן וכתיב (שמות כ״ב כ״ח) מלאתך ודמעך לא תאחר[לו] לא תשנה את הסדר (מכילתא שם): **לא עברתי ממצותיך.** [לז] לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומן* החדש על הישן (ספרי - מ״ש שם): **ולא שכחתי.**[לח] מלברכך* על הפרשת מעשרות (שם - שם): (יד) **לא אכלתי באני ממנו.** מלא שאסור לאונן[לט] (שם -

שיני נוסחאות • תרומות. • ולא מן. • מלברך.

בְּעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ
לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: טו הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן

פַּלֵּתִי מִנַּהּ בְּדַמְסָאָב וְלָא יְהַבִית
מִנַּהּ לְמֵית קַבֵּלִית לְמֵימְרָא דַיְיָ
אֱלָהִי עֲבָדִית כְּכֹל דִּי פַקְּדְתָּנִי:
טו אִסְתְּכִי מִמְּדוֹר קֻדְשָׁךְ מִן

רש״י

שם): **ולא בערתי ממנו בטמא.** [מ] כין שאני טמא והוא עכור כין שאני עכור והוא טמא (שם - שם), והיכן הוכר על כך[מא] לא תוכל לאכול בשעריך (י״ב י״ז) זו אכילת טומאה כמו שנאמר בפסולי המוקדשין (ע״ז כ״ב) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור[מב] וגו׳ אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר (שמות ט״ג): **ולא נתתי ממנו למת.** לעשות לו אָרון[מג] (ספרי - מ״ש שם): **שמעתי בקול ה׳ אלהי.** הביאותיו* לבית הבחירה[מד] (שם - שם): **עשיתי ככל אשר צויתני.** שמחתי[מה] וקיימתי בו (שם - שם): (טו) **השקיפה ממעון**

שינוי נוסחאות • הבאתיו.

לקט בהיר

שאלא מצינו במקום אחר לאו כזה וזה שלפניו אינו מזהיר ולאו רק וידוי וביפור דברים, אך ממה שמספר שלא אכל נשמע שאסור מן הטהרה (רא״ם), והרמב״ם ז״ל מונה זאת בין מצות לא תעשה וכן ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת, ולא כן דעת רבינו כדלמרן, וכן כתב רש״י בפירוש בפסחים כ״ד. ד״ה היקשא הוא עיי״ש, ועיין לקמן: מ) הילל״ל בטומאתי כמו שאמר בחוני, אלא תיבת בטמא כולל בין כשאוכלו טמא בין כשהמעשר טמא (מלבי״ם): מא) כבר אמרנו דעת רבינו שאין כל זאת צווי ואזהרה ולא מעשה אלא פיפור דברים, לזה שאל והיכן הוהר: מב) עיין שם במקומו שביארנוהו שמשמע מזה בין שאדם האוכלו טמא בין שהבשר טמא: מג) כי לא יתכן ליתן למת ודאי שפירושו לעשות ארון, והקשה הרמב״ן ז״ל הרי מפורש בכתוב שמעשר שני אין מחללין חוץ לירושלים אלא על כסף צורה וצירושלים יתן הכסף על דבר הראוי לאכילה בנקר ובצאן וביין ובשכר ויאכל לפני ה׳ (פי׳ ואם לחי אסור ליקח ממנו מלבושים למה לומר שאסור למת) ותירץ בשם אחרים שאפילו למת לא נתן הגם שהוא מצוה וכ״ש לחי, והרא״ש תירץ שהמדובר ממעשר שני שנטמא שמותר ליקח ממנו כל מה שירצה חוץ לארך המת: מד) כבר אמרנו שהמדובר כאן רק ממעשר שני ונטע רבעי שבהם יש מוקפת מצוה ועוד יותר משאר מתנות, שחוץ ממה שצריך להפרישם צריך להביאום לירושלים (או כסף פדיונם) ולאכלם ולשמוח בהם, ועל זה כיוון הכתוב שמעתי בקול וגו׳ עשיתי וגו׳, ומה שאמר „בית הבחירה״ ואין מביאים אותן רק לירושלים, משום שהוידוי צריך לאומרה בעזרה בבית הבחירה (מ״ל): מה) שָׁמַחְתִּי אני

אור החיים

והגר אשר בקרבך:

טו. השקיפה ממעון וגו׳. צריך לדעת למה כפל לומר ממעון וגו׳ מן השמים, ואם לכונת שם מקומו יתברך בלשון קדושה היה לו לומר על זה הדרך השקיפה ממעון וגו׳ השמים[מו]), ונראה שהכתוב יעיר סוד אחד והוא כי האדון ברוך הוא הכין ב׳ השפעות למעלה, אחד השפעת הרוחניות שהם הנפשות הטהורות, ואחד השפעת הטוב לחיות הנברואים שהוא מזון לכל, ושניהם אלו[מז] יקראו להם רבותינו ז״ל (זוה״ק) זיווג, שכל שיש בבחינת משפיע ובחינת נשפע יתכנו בשם זיווג, ואמרו המקובלים (ע״ח שט״ו) שמיום שנחרב הבית נפסק השפעת הנשמות[מח]) ולא נשאר אלא השפעת חיות העולמות שהוא מוכרח לקיום העולמות, והוא אומרו השקיפה ממעון קדשך כנגד השפעת הנשמות, והשקפה זו היא עליונה[מט]) במקום גבוה הנקרא קודש, וכבר גילו המקובלים (זוהר ח״ב קכ״ח.) מה בין הדרגת קודש להדרגת קדוש כי קודש למעלה והמשכיל יבין, וכנגד השפעת חיות העולמות אמר מן השמים זה זיווג למעה מהראשון, ואמר כנגד מאמר השקיפה וברך את עמך ופירשו רבותינו ז״ל (מע״ש פ״ה מי״ג) בבנים

אור בהיר

מח) שמאומרו תיבת „מן״ ב׳ פעמים נראה שהם ב׳ דברים. נשמות הדשות. מט) פי׳ כל אחד מהשנים. נא) כי ממרחק ילדק לומר השקפה. נ) והעולמים עמה הם גלגולים, לא

קֹדָשִׁים הֻוא וְאֹתָהּ | נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת
אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי
יְהוָה: יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
← בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: לט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן

קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן
לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא
לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן קֳדָם יְיָ: יח הָא
לָא אִתְעֵל יָת דְּמַהּ לְבֵית קֻדְשָׁא
גַּוָּאָה מֵיכָל תֵּכְלוּן יָתַהּ בְּקֻדְשָׁא
כְּמָא דִי פַקֵּדִית: יט וּמַלֵּיל אַהֲרֹן

לקט בהיר

מחמת דרך ארץ, זה אמר להם משה שאל ימנעו מלהשיב (אוה"ח), והגם שאין זה הכרח גמור לדרוש מיבח לאמר, שיש לו פירוש על פי פשוטו שהוא אמירה פרטית, שמיבח ויקלוף הוא ענין כללי, וכאילו אמר ויקלוף עליהם ואמר להם, כלומר קלף ופשט וכשם הנעקה שאל להם מדוע וגו', וכמו שהוא בכל מקום שנאמר וידבר ה' אל משה פי' דיבר אליו בכלל, לאמר פי' אמר לו כך וכך, אעפ"כ ניתן לדרוש שסוף כל סוף מיותר הוא, וכבר אמרנו שהר"נ אפשר שבכל מקום שנאמר לאמר נצטווה לומר להם דברי כבושין ענין אומו ענין ומצוה, וכן כאן קרוב מאוד לפשוטו לומר שכוונתו היה שתוך ממה שבעם רצה לידע מדוע שרפו אומו: מז) פי' הלא ידע משה שהשרפה דכתיב דרש משה והנה שורף, ועוד אם לא ידע שהשרפה מנין ידע שלא אכלוה (ב"ב): מח) פי' וכי כאן מקום שנאמר אותם לאכול חטאת במקום קדש, הלא כאן שאל אותם מדוע לא אכלו, ופשוטו שהיה צריך להיות האכילה במקום קודש, אלא ודאי נאומרו מדוע לא אכלתם את החטאת נשאם הבאלה, ואמר במקום הקדש כאילו אמר הואיל והיה במקום הקדש, ומנין ידע, פשוט ומובן שאשאל אותם מקודש והם עצמו, ומתיבת טעם של „כי" קדש קדשים הוא שייך על שאלה הנעלם הנשאר בין השורות (רא"ם): מט) וכאן המדובר משעיר ר"מ שהיא קרבן צבור א"כ הנעלים הם כלל ישראל, לזה אמר הכתוב לשאת את עון „העדה": נ) קלא קשה הלא גם בשעיר שמיני כתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם, וכן שעיר מטות היה מכפר על קבר התהום, קושיא זו הובא בשה"ק ביאורי מהרי"א מבעל מרומת הדשן ז"ל, ותירץ וז"ל כיון דאיכא קבועה לדורות לא איקרי כפרה אלא הכשר כמו וכפר עליה הכהן וטהרה (הנאמר אצל יולדת מזריע י"ב מ') וכיוצא בו מכל הקרבנות שבאו על הטומאה כתיב בהו וכפר עליה הכהן, ולפי פשוטו איכא אלא מיקון והכשר עכ"ל, ודברים קדושים הללו אינם צריכים הסבר, שעיקר טעמו הוא בעבור לדורות, אלא שמביא ראיה מכל הטמאים וכפרתו מיולדת שעל פי „פשטות" מה שטמאה היולדת, ואעפ"כ אמר הכתוב לשון כפרה, הרי שיוכל להאמר לשון כפרה גם על קיום ותיקון והכשר, וכש"מ הביא קשיא ותירץ הנ"ל והיא שלא בדיקדוק דוכפר בעדך לא היה שייר רק עגל, גם החסיר לומר דלפי פשוטו היא איני נאה לכפרה, גם מה שכתב וכי מה חטא המזבח בודאי חטא כידוע ועיין בו ותבחין: נא) אפילו חטאת מילוהה בטעות: נב) פי' אינו מצוה להם שיאכלו אותה עתה כמשמעות פשוטו, ואמר אע"פ שאתם חוגגים, שזה פי' על מאמר המתוך כאשר צויתי לכם בתנחה הגם שידעתי שאתם חוגגים כמו כן היה לכם לעשות בשעיר זה של ר"ח: נג) אמר דוקא מנחה, ולא אמר מזה ושוק של שלמים הלא גם עליהם לזה אותם לאכלם בפסוק י"ד, משום שהם קדשים קלים ואפשר לדמות שדוקא קדשים קלים נאכלים בחניות, לזה הוכיח אותם רק ממנחה שהיא קדשי קדשים (רא"ם), עוד אפשר שהגם שלזה אותם גם על מזה ושוק, לא היתה הצווי רק מעצמו, שדן אותו ממנחה שנצטוה עליו מתת הקב"ה, לזה לא הביא לראיה

עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דֵין קְרִיבוּ יָת אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־

רש"י

דיבור אלא לשון עזיי), שנאמר (במד' כ"ח כ') וידבר העם וגו' (ת"כ), אפשר משה קלף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדברי[נ], הא ידעת שלא היתה אלא מדרש* כבוד, אמרו אינו דין שיהא אצינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו דין שיהא תלמיד משיב את רבויי), יכול (מפני) שלא היה באלעזר להשיב, ת"ל (במד' ל"ח כ"ח) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו', הרי כשרלה דיבריי) לפני משה ולפני הנשיאים, זו מלאתי בספרי (של פנים שניי)[נא] (ילקוט השפ"ה): הן היום הקריבו. מהו לומר[נב], אלא אמר להם* שיעורי נוסחאות • מדה. • לא.

שבלא זה אדרבה יגיד שהמלך היה מתשנם ודיבר אתם (רא"ם): נה) הגם שאמרנו שבעבו ודיבורו היה כנגד אהרן, אבל אם הפך פניו לצד הבנים, א"כ ע"פ פשוטו להם היה הדיבור ואין להם לדרוש דרשות אלא להשיב (רא"ם): נו) אמר ר' טעמים שטעם אחד אינו מספיק, טעם הא' אינו די שאהרן בעצמו לא היה לו להשיב, והיה צריך לתת רשות ומקום לבניו שישובו מאמר שלהם שאל משה, וגם ידע שיש בהם די חכמה ודעת להשיב, ומן הסתם כשסרף השעיר אמר להם טעמו, אלא ודאי לא המתין מפני שאינו דין שיהא תלמיד משיב את רבו, זה ענה הוא במקומם, ועשה זה לצד אינו מספיק שלא שייך כאן דבר זה שהלא להם שאל ואמר להם השיבוני על דברי, אלא ודאי ב' טעמים ביחד, הם המתינו והלקו כבוד לאביהם, ואביהם ענה שלא יהיו הם משיבים לרבם (מ"ל), ויש להרמיב הענין שכל מה דאמרן אינו מספיק, שבמקום אחר צריך הנשאל להשיב הגם שהוא לרבו והגם שאביו יושב שם, שאם רבו שואלו דבר צריך להשיב בלי שום התחכמות, אבל שאני הכא שהלא מה שסרפו לא עשו על דעת עצמן אלא אביהם דן והכריע לשרוף ואם הם יענו ברלה שהם היו הדנים ויהיה זה כעין שקר ופתיחות כבוד לאביהם, וכן לגבי רבם משה יהיה זה קלת עזות שיעלה דעתו ויתפרסם שהם דנו כהוגן ורבם טעה, ועוד שלא היה להם לעשות מעשה הגם שמשה טעה בלי לשאלו ולהתווכח עמו ולהמתין הסכמתו, לזה הגם שאמר להם משה השיבוני על דברי, התחכמו והרגישו וידעו שלא להם היתה השאלה והקבלנות, א"כ גם מה שאמר משה השיבוני לא להם כיון אלא הפך פניו אליהם וכוונתו שאהרן ישיב ושתקו מב' טעמים הנ"ל, משא"כ כשאה לו משה לומר פר' געולי נכריס לא נקוג אמור מפני כבוד רבו שהלא לזה: נז) אין הכוונה להביא ראיה משה שהיה יודע ספר ות"ת, שהרי עתה בתחילת שנה שניה אנו עומדים, ומעשה גיעולי כליס של מדין היה בסוף מ' שנה, ואין חידוש שהיה יודע ספר תלמיד שלא מש מימינו של משה משך ל"ט שנה יומם ולילה לא פסיק פומיה מגירסא, ומה ראיה יש לכאן, גם מה שאמר רבינו יכול שלא היה בתלעזר להשיב אין הפי' מפני מיעוט חכמה ובקיאות, שהלא מה חכמה נגרע לומר מה ששמע מאביו שאינו דומה קדשי דורות לקדשי שעה, אלא הפי' יכול שהיה בייאון ולא היה לו מנת להרים ראש ולהגור עוז לפתוח פיו לדבר בפני משה, ועל זה מביא ראיה שדיבר ודרש ברבים לפני משה ולפני הנשיאים גדולי ישראל (ב"ב): נח) לא ידעונו ממדרש זה, ולא נמצא אצלינו ואבל על דאבדין, אבל דרוש זה הובא בילקוט: נט) פי' למה לאמירה זו, הלא ההתנצלות היה שקרה אותו

אור החיים

בפסוק לאן לבן הנותרות שהוא לשון פחיתות, והוא אומרו הנותרים לאמר כאילו אמר לאמר הנותרים פירוש קראם במאמרו נותרים[פא]) לשון פחיתות:

יט. וידבר אהרן אל משה. רז"ל (תו"כ) אמרו אין דיבור אלא לשון עז, יורה על דברים קשים. צריך לדעת איך יולדק ענין זה באהרן

אור בהיר

שאלה, ואינו מצפה לתשובה, אדרבה אינו רוצה אותם לאכלם בפשוטם, ע"כ אמר „לאמר" שלא כן הוא. **פא)** ר"ל לא שהכתוב קראם נותרים.

לקט בהיר

ורק המנהה (נח"י): נד) פי' במקום דכתיב לשון דיבר ולא אמירה ואמריו יש אמירה פרטי כגון כאן דכתיב וידבר אהרן ולא כתיב לאמר או ויאמר אלא כתיב מה שאמר הן היום הקריבו וגו' או וידבר העם ולא כתיב אחריו לאמר או ויאמרו אלא למה העליתנו וכו' במקומות כאלו פירושו שהדיבור היה בעזות וקשות ולא בדרך אמירה הרגיל, שהלא חסר לשון אמירה, זה סימן שלא היה באמירה, אבל במקום שנאמר דיבור ואמירה לא יגיד קשות אלא דרך כלל ופרט, וכן במקום שאין אחריו שום אמירה אלא אמר שדיבר אליו בזה אדרבה מראה הסיבות שהיה מחשבו ודיבר עמו, כגון דיבר הים אדוני הארץ אתנו, צריך לומר אחריו „קשות", נה) הגם שאמרנו שבעבו ודיבורו היה כנגד אהרן, אבל אם הפך פניו לצד הבנים, א"כ ע"פ פשוטו להם היה הדיבור ואין להם לדרוש דרשות אלא להשיב (רא"ם): נו) אמר ר' טעמים שטעם אחד אינו מספיק, טעם הא' אינו די שאהרן בעצמו לא היה לו להשיב, והיה צריך לתת רשות ומקום לבניו שישובו מאמר שלהם שאל משה, וגם ידע שיש בהם די חכמה ודעת להשיב, ומן הסתם כשסרף השעיר אמר להם טעמו, אלא ודאי לא המתין מפני שאינו דין שיהא תלמיד משיב את רבו, זה ענה הוא במקומם, ועשה זה לצד אינו מספיק שלא שייך כאן דבר זה שהלא להם שאל ואמר להם השיבוני על דברי, אלא ודאי ב' טעמים ביחד, הם המתינו והלקו כבוד לאביהם, ואביהם ענה שלא יהיו הם משיבים לרבם (מ"ל), ויש להרמיב הענין שכל מה דאמרן אינו מספיק, שבמקום אחר צריך הנשאל להשיב הגם שהוא לרבו והגם שאביו יושב שם, שאם רבו שואלו דבר צריך להשיב בלי שום התחכמות, אבל שאני הכא שהלא מה שסרפו לא עשו על דעת עצמן אלא אביהם דן והכריע לשרוף ואם הם יענו ברלה שהם היו הדנים ויהיה זה כעין שקר ופתיחות כבוד לאביהם, וכן לגבי רבם משה יהיה זה קלת עזות שיעלה דעתו ויתפרסם שהם דנו כהוגן ורבם טעה, ועוד שלא היה להם לעשות מעשה הגם שמשה טעה בלי לשאלו ולהתווכח עמו ולהמתין הסכמתו, לזה הגם שאמר להם משה השיבוני על דברי, התחכמו והרגישו וידעו שלא להם היתה השאלה והקבלנות, א"כ גם מה שאמר משה השיבוני לא להם כיון אלא הפך פניו אליהם וכוונתו שאהרן ישיב ושתקו מב' טעמים הנ"ל, משא"כ כשאה לו משה לומר פר' געולי נכריס לא נקוג אמור מפני כבוד רבו שהלא לזה: נז) אין הכוונה להביא ראיה משה שהיה יודע ספר ות"ת, שהרי עתה בתחילת שנה שניה אנו עומדים, ומעשה גיעולי כליס של מדין היה בסוף מ' שנה, ואין חידוש שהיה יודע ספר תלמיד שלא מש מימינו של משה משך ל"ט שנה יומם ולילה לא פסיק פומיה מגירסא, ומה ראיה יש לכאן, גם מה שאמר רבינו יכול שלא היה בתלעזר להשיב אין הפי' מפני מיעוט חכמה ובקיאות, שהלא מה חכמה נגרע לומר מה ששמע מאביו שאינו דומה קדשי דורות לקדשי שעה, אלא הפי' יכול שהיה בייאון ולא היה לו מנת להרים ראש ולהגור עוז לפתוח פיו לדבר בפני משה, ועל זה מביא ראיה שדיבר ודרש ברבים לפני משה ולפני הנשיאים גדולי ישראל (ב"ב): נח) לא ידעונו ממדרש זה, ולא נמצא אצלינו ואבל על דאבדין, אבל דרוש זה הובא בילקוט: נט) פי' למה לאמירה זו, הלא ההתנצלות היה שקרה אותו

חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאתָהוֹן וְיָת עָלָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וַעֲרָעָא יָתִי עָקָן כְּאִלֵּין וְאֶלוּפוּן

לקט בהיר

מיתת בניו ולא היה יכול לאכלו, א"כ מה זה אומר הן היום הקריבו (רא"ם): ס) פי' מן המירון שהשיב אהרן יכולנו לידע הקושיא שהקשה משה: סא) והנם שלין זה שייך כאן, שהלא כמו שהותר להם אכילת קדשים בטמיעות הומר להם העבודה בטמיעות דכתיב ומפתח אהל מועד לא „תצאו" בלשון רבים, וזה ודאי שאין פירושו שמשנו שם כל היום, אלא פירושו שלא תפסקו מן העבודה, וכמו כפי אמור ומן המקדש לא יצא האמור בכהן גדול לדורות, אלא משה אמר שמא

טעיתם בדבר זה ומשבתם שלא הותר לכם, כמו בעל מום שמותר לו לאכול ואסור לעבוד ואם עבד חייב, וכשעת מעשה שכחתם מצותכם ועשיתם עבודה ואחר שנזכרתם שרפתם, ועל זה השיב אהרן היאך יכול אתה לחשוב דבר כזה, הלא הם לא עשו את חטאתם ואת עולתם פי' שום עבודה אלא היו שם עומדי ורואו, אבל כל העבודות אני עשיתים (רא"ם), והרמב"ן ז"ל הקשה, הלא נעמרו כל העבודות, ועמדו נכלמים והמתינו שירת אליהם כבוד ה', ואחר שירדה אש היה מעשה של נדב ואביהוא, והיאך חשב משה שעשו עבודה בטמיעות, ואיכך הוא ז"ל אמשה ערוך היה ולא ראה מעשיהם ומשב אולי ואפשר נשאר דם שעיר זה בלי זריקה וזרקוהו אחר מיתת נדב ואביהוא, והעור נשם אביו הרא"ש ז"ל איכך אמה שנגמר קודם ירידת האש היו קרבנות של אותו היום לא מוספי ר"ח, ואין לומר שתדיר קודם זר"ח מדיר הוא, שאין זה שייך כאן שקרבנות היום היו קרבנות החיצון ואין לעשות שום קרבן קודם (חוץ מתמיד של שחר) (ג"א): סב) אין רצונו לומר שחיצת „הן" הוא במקום „הם", לא כן הוא, הן זה הוא כמו שאר הן שבתורה, וכמו הן לא הוכא את דמו, אלא יצא לרבינו ולמו"ל חיצת „הם" מאומרו „הקריבו" בביטוי הוא"ו שהוא לשון רבים ופירושו הקריבו הם, כלומר לא הקריבו אלא הקרבני: סג) והם

אור החיים

עם משה[סה]. ואולי כי לגד שאמר משה לבניו הנותרים שהוא דיבור דומה לקבלה והוא עדיין בחרדת לב על ב' בניו שכבר מתו בו ביום והשבון מקטרג. ומה גם כששמע עקימת שפתיו של משה בדמיון הקבלה, לזה חרד לבו ודיבר בקול גדול לפני משה כי נכמרו רחמיו אל בניו:

הן היום. ר"ל דרשו (חגחים ק"ל.) שרצונו לומר וכי ביום זה הקריבו אלעזר ואיתמר[סו] שאסורים להקריב בטמיעות שאתה אומר שמא הקרבתם אותו בטמיעות ולזה שרפתם, אני הוא שהקרבתי וכהן גדול מקריב אותן. ופשט הכתוב[סז] הוא על זה הדרך הן היום הקריבו פירום נדב ואביהוא את חטאתם ואת עולתם לפני ה' וגו', שכוונה כי הוא אותן כי בו ביום מתו, ואכלתי חטאת היום פירוש חטאת של יום[סח] שהוא שעיר רשם חודש, וכאן רמז לו שיתחנה זה ממנהה שהוא קדשי שעה אבל חטאת היום הוא קדשי דורות, הייעד בעיני ה' לאוכלו. והיה נראה להוכיח מכאן ספק ח', אם מותר לתלמיד להורות לעצמו הוראה במקום רבו, שראיתי להרא"ש ז"ל (עירובין פ' הדר

אור בהיר

אלא משה בתה שקלף עליהם קראם עומדים, או אפשר שר"ל שבמקום לומר שמותם אמר עומדים. **פב)** פי' ב' חמיהות, אהרן שהיה אוהב ורודף שלום, ומה גם עם משה רבו מובהק. **פג)** וכל הגזירה והדגש מונח רק על אות וא"ו של הקריבו. **פד)** שלפי הפשט למה אמר בדרך דיוק, הקריבו הם ולא אני, היל"ל בדרך יתר, אני הקרבתי, וגם מיכות הן היום מיותרים, וגם מה זה ואת עולתם, והמדובר אינו אלא מחטאת, וגם לפני ה' מיותר, אבל לדרכינו מדוייק שפיר, כאדם המתאונן מלבו ובוכה ואומר הן עתה רק שעות אחדים שעמדו ואיו והקריבו קרבנות לפני ה' עולה וחטאת, ואינם. **פה)** והה"א של היום אינו משורש התיבה, אלא שימוש

אֲכָלִית חַטָּאתָא יוֹמָא דֵין הֲתִקֵּן קֳדָם יְיָ: כ וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּשְׁפַר חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ שש

רש"י

ואסי[סי] אכלתי (חטאת) הייעד וגו': **היום.** אבל אמינות ליכה מותר[סיא], שאין אונן אלא יום קבורה (ת"כ - זבחים סט): **הייטב בעיני ה'.** אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות[סיב] (שם - שם): (כ) **ויייטב בעיניו.** הודה ולא בוש לומר לא* שמעתי[סיג] (שם - שם)(אלא שמעתי ושכחתי):

שיטי נוסחאות • מ.

שאני אונן ביום משא"כ בלילה, שאל"כ אלא פירושו היום ולא מאר מיומר הוא שהלא אמר ואכלתי והוא לשון עבר אכלתי כבר וכנ"ל בחות הקודם, וזו לשיטת ר' שמעון שסבר כן שאמינות לילה מדרבנן, ויותר נראה לרבינו כאן לפרש כר' שמעון הגם שלעיל פירש כר' נחמיה, כי אם היה פשוטו של מקרא מסייע ליה (עיי"ש מה שפירשנו) משא"כ כאן יותר פשוט כר' שמעון שאילו לר' נחמיה יהיה פי' היום חטאת הבא בשביל היום שהיום גרם שהוא רשם מדש, כלומר האם ייטב בעיני ה' אם הייתי אוכל חטאת של היום שהוא קדשי דורות: סו) זה שיטת ר' נחמיה, ואל יקשה לך מאות הקודם שפירש אם רבינו כר' שמעון ור' יהודה, שאם פירש פירוש המלות, וכאן מסיים לפרש הענין גם לר' נחמיה, ועיין בגור אריי (אחד מגדולי בעלי דקדוק) שהאריך לבאר שהה"א של הייעד הוא ה"א המחיה ולמה א"כ נקוד בפת"ח ולא בחט"ף, והאמת אתו ודפח"ח: סז) דייק מדאמר וישמע משה, דבריס מיותריס, ודאי שישמע הלא אליו דיבר אהרן, אלא פירושו מיכף וישמע פי' מיד שישמע וייטב בעיניו והודה ולא פלפל (צל"ד), או יהיה פירושו וישמע משה משוס שישמע (מן הקב"ה) משום זה וייטב בעיניו כלומר אמירתו בהודאתו היתה שכן שמע, וזו הודאה גמורה, והענין, שמרע"ה כאשר שמע האמת אז מתמת רוב שמחתו והתפעלותו על שזכה לגלות מן הטעות לא עצר כח מלהודות בפה מלא ולהכיר טובה לאהרן שהדריכו על דרך האמת, ואמר שכן שמעתי, הרי זה אומר שאין לחפש ולמצא בסברתי שום מקור ושום אמת, ולא כן דרך בני אדם הנושים מחמת גאותם, שאפילו בהכרח לו להודות אומר בשפה רפה לא ראיתי ולא שמעתי שכדברך כן הוא רק רואה אני שסברתך טוב ומקובל ואין מה להשיב עליו, ולא כן היה עם אדונינו משה מקור האמת והענוה (ד"ד), ופי' דברי רבינו הם עז"ה: שהלא אהרן שאל אתו שמעת בקדשי שעה האם שמעת גם בקדשי דורות, ואם היה משה בוש היה די להשיב לא שמעתי דין קדשי דורות, כלומר אפשר שהנדק עמך ולא אפלפל עמך, והוא ע"ה לא כן עשה אלא הודה בפה מלא, וגגמ' מסיק (גם יש גורסים כן ברש"י כאן) „אלא שמעתי ושכחתי". אין פירושו ששמע בפירוש שקדשי דורות אסור ושכח, אלא פירוש שמעתי שי אסור לאונן ושכחתי להעמיק ולדון בק"ו כמו שדנת אתה (ב"ב), ובמרגוס יוב"ע וז"ל ושמע משה ושפר קדמוי

אור החיים

ס"ג) שכתב לאסור[סיד] זולת סר סכינא שאין קפידא כל כך. והנה ממה שראינו שהורה אהרן הלכה זו לעצמו וברפו כחטאת משמע שמותר. ואין לך רב מובהק כמשה לאהרן. ואולי יש לדחות, כי אין הוראה זו הוראה, כפי מה שאמרו ביומא (דף ה': ברש"י, זבחים ק"ל) שדן אהרן קל וחומר ממעשר בקל אמרה תורה לא אכלתי באוני קודש חמור לא כל שכן ע"כ. וכיון שנאמר לו מפי משה דין מעשר כאילו אמר לו משה לשרוף ולא הורה הוא לעצמו כלום, כי בכלל מעשר חטאת בקל וחומר[סיה], וכגון זה מותר לתלמיד להורות, וקל הוא מביעתה בכותחת. ועיין בדברי התוספת שם (עירובין ס"ב:)

פירוש הוראת ביעתא בכותחת:

כ. וישמע משה וייטב וגו'. יש לדעת איך נתעלמה ממנו הלכה פשוטה כזו לחלק בין קדשי דורות לקדשי שעה. ואם היה לו

אור בהיר

הוא, ואינו כמו היום תחמינו, אלא כמו היום יבא ויפנה. **פו)** ודרך לשאול מרבו. **פז)** שראינו שאדם דן ק"ו מעצמו ונעשה

במספר ז' בן ובת אב ואם אם ואמות והזיווג, והבן אל אביו הוא היותר קרוב ומביב מכולן, ולזה אמר כאלה ולא אלה שאפילו היו רק דומין לאלה: **סד)** עשה מן הוא"ו מיבת „ואם" שזה פירושו של הוא"ו כאן, ואינו וא"ו המוסיף או וא"ו המפסף מן עבר לעתיד, כלומר אם הייתי אוכלים כבר כמו שאתה אומר אכל תאכלו אותה: **סה)** ר"ל שפירוש מיבת היום ביום קודם הלילה, זה לא ייטב בעיני ה' לפי

שאני אונן ביום משא"כ בלילה, שאל"כ אלא פירושו היום ולא מאר מיומר הוא שהלא אמר ואכלתי והוא לשון עבר אכלתי כבר וכנ"ל בחות הקודם, וזו לשיטת ר' שמעון שסבר כן שאמינות לילה מדרבנן, ויותר נראה לרבינו כאן לפרש כר' שמעון הגם שלעיל פירש כר' נחמיה, כי אם היה פשוטו של מקרא מסייע ליה (עיי"ש מה שפירשנו) משא"כ כאן יותר פשוט כר' שמעון שאילו לר' נחמיה יהיה פי' היום חטאת הבא בשביל היום שהיום גרם שהוא רשם מדש, כלומר האם ייטב בעיני ה' אם הייתי אוכל חטאת של היום שהוא קדשי דורות: **סו)** זה שיטת ר' נחמיה, ואל יקשה לך מאות הקודם שפירש אם רבינו כר' שמעון ור' יהודה, אשם פירש פירוש המלות, וכאן מסיים לפרש הענין גם לר' נחמיה, ועיין בגור אריי (אחד מגדולי בעלי דקדוק) שהאריך לבאר שהה"א של הייעד הוא ה"א המחיה ולמה א"כ נקוד בפת"ח ולא בחט"ף, והאמת אתו ודפח"ח: **סז)** דייק מדאמר וישמע משה, דבריס מיותריס, ודאי שישמע הלא אליו דיבר אהרן, אלא פירושו מיכף וישמע פי' מיד שישמע וייטב בעיניו והודה ולא פלפל (צל"ד), או יהיה פירושו וישמע משה משוס שישמע (מן הקב"ה) משום זה וייטב בעיניו כלומר אמירתו בהודאתו היתה שכן שמע, וזו הודאה גמורה, והענין, שמרע"ה כאשר שמע האמת אז מתמת רוב שמחתו והתפעלותו על שזכה לגלות מן הטעות לא עצר כח מלהודות בפה מלא ולהכיר טובה לאהרן שהדריכו על דרך האמת, ואמר שכן שמעתי, הרי זה אומר שאין לחפש ולמצא בסברתי שום מקור ושום אמת, ולא כן דרך בני אדם הנושים מחמת גאותם, שאפילו בהכרח לו להודות אומר בשפה רפה לא ראיתי ולא שמעתי שכדברך כן הוא רק רואה אני שסברתך טוב ומקובל ואין מה להשיב עליו, ולא כן היה עם אדונינו משה מקור האמת והענוה (ד"ד), ופי' דברי רבינו הם עז"ה: שהלא אהרן שאל אתו שמעת בקדשי שעה האם שמעת גם בקדשי דורות, ואם היה משה בוש היה די להשיב לא שמעתי דין קדשי דורות, כלומר אפשר שהנדק עמך ולא אפלפל עמך, והוא ע"ה לא כן עשה אלא הודה בפה מלא, וגגמ' מסיק (גם יש גורסים כן ברש"י כאן) „אלא שמעתי ושכחתי". אין פירושו ששמע בפירוש שקדשי דורות אסור ושכח, אלא פירוש שמעתי שי אסור לאונן ושכחתי להעמיק ולדון בק"ו כמו שדנת אתה (ב"ב), ובמרגוס יוב"ע וז"ל ושמע משה ושפר קדמוי

אור החיים

ס"ג) שכתב לאסור[סיד] זולת סר סכינא שאין קפידא כל כך. והנה ממה שראינו שהורה אהרן הלכה זו לעצמו וברפו כחטאת משמע שמותר. ואין לך רב מובהק כמשה לאהרן. ואולי יש לדחות, כי אין הוראה זו הוראה, כפי מה שאמרו ביומא (דף ה': ברש"י, זבחים ק"ל) שדן אהרן קל וחומר ממעשר בקל אמרה תורה לא אכלתי באוני קודש חמור לא כל שכן ע"כ. וכיון שנאמר לו מפי משה דין מעשר כאילו אמר לו משה לשרוף ולא הורה הוא לעצמו כלום, כי בכלל מעשר חטאת בקל וחומר[סיה], וכגון זה מותר לתלמיד להורות, וקל הוא מביעתה בכותחת. ועיין בדברי התוספת שם (עירובין ס"ב:)

פירוש הוראת ביעתא בכותחת:

כ. וישמע משה וייטב וגו'. יש לדעת איך נתעלמה ממנו הלכה פשוטה כזו לחלק בין קדשי דורות לקדשי שעה. ואם היה לו

אור בהיר

הוא, ואינו כמו היום תחמינו, אלא כמו היום יבא ויפנה. **פו)** ודרך לשאול מרבו. **פז)** שראינו שאדם דן ק"ו מעצמו ונעשה

הוּא נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְהֵבֵאתִי הַשֶּׁמֶשׁ
בַּצָּהֳרָיִם וְהַחֲשַׁכְתִּי לָאָרֶץ בְּיוֹם אוֹר:
ה וְהָפַכְתִּי חַגֵּיכֶם לְאֵבֶל וְכָל־שִׁירֵיכֶם לְקִינָה
וְהַעֲלֵיתִי עַל־כָּל־מָתְנַיִם שָׂק וְעַל־כָּל־רֹאשׁ
קָרְחָה וְשַׂמְתִּיהָ כְּאֵבֶל יָחִיד וְאַחֲרִיתָהּ כְּיוֹם

שְׁמָשָׁא כַּד בְּטִיהֲרָא
וְאַקְבִּיל לְאַרְעָא בְּיוֹם
נְהוֹר: ו וְאֶהֱפֹךְ חַגֵּיכוֹן
לְאֶבְלָא וְכָל תּוּשְׁבַּחְתְּכוֹן
לְאֵילֶיָא וְאֶסֹּק עַל כָּל
חַרְצִין סַק וְעַל כָּל רֵישׁ
מְרַט וַאֲשַׁוִּינָהּ כְּאֶבֶל יָחִיד

רש"י

(ט) **והבאתי השמש בצהרים.** כשיהא להם שלוש גדול תצוא מפלה פתאום. ומתרו רבותינו (מו"ק כ:) זה יומו של יאשיהו שמת בחרב של שלוש, כמו שאמרו רבותינו (תענית כב) אין לך חרב של שלוש יותר מפרעה נכה, שאמר לו ליאשיה מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום, לא עליך אני בא היום, כי אם לעבור דרך אלכה אל בית מלחמתי וגו' (דה"ב לה כא): **השמש.** מלכות בית דוד נמשלה כשמש, שנאמר (תהלים פט לו) וכסאו כשמש נגדי: (י) **והפכתי חגיכם לאבל.** כענין שנאמר וכל יהודה וירושלם מתאבלים על יאשיהו (דה"ב לה כד): **וכל שיריכם לקינה.** כענין שנאמר (שם פסוק כה) ויאמרו כל השרים והשרות בקינותיהם: **כאבל יחיד.** כאדם שמתאבל על בן יחיד:

מצודת דוד

שבעת שמתגבר ועולה מעלה רפש וטיט, ואחר זה שוקעים למטה. רוצה לומר מהדין להשמיד הרשעים מן הארץ, ואחר זה תהיה ההרוחה: (ט) **והבאתי.** אשקיע את השמש בעת צהרים בזמן תקפה. רוצה לומר בעת ישבו בהשקט ושאנן תבוא הצרה פתאום: **והחשכתי.** אביא חושך על הארץ ביום שיש בו אור רב. והוא כפל ענין במלות שונות: (י) **והפכתי.** תמורת שמחת החג יהיה אבל, ותמורת השירה יהיה קינה: **והעליתי.** ר"ל אביא עליהם צרה עד שכולם ילבשו שק על מתניהם ויקרחו קרחה בראשם, והם ענין צער ואבלות: **ושמתיה.** אשים עדת ישראל להיות מתאבלת, כדרך האבילות שעושין על בן יחיד שמת: **כיום מר.** הוא יום מיתת בן יחיד, וכפל הדבר במלות שונות:

מצודת ציון

ענין נפילת הדבר בעומק. כמו אז אשקיע מימיהם (ישעיה נ יד): ט) **והבאתי.** ענין שקיעה. כמו ובא השמש וטהר (ויקרא כב ז): **בצהרים.** הוא חצי היום: י) **קרחה.** ענין נפילה וחלישת השער. כמו קרח הוא (שם יג מ):

רד"ק

והבאתי השמש בצהרים. משל על רוב הצרה שתהיה להם, על דרך שאמר (מיכה ג ו) וקדר עליהם היום: (י) **והפכתי. ושמתיה כאבל יחיד.** אשים הארץ לאבל גדול כאב המתאבל על בנו יחידו שהוא אבל גדול לו, וכן יתאבלו יושבי הארץ אבל כבד מאד: **ואחריתה כיום מר.** כפל הענין במלות שונות, כי

מדרשי חז"ל

י) **והפכתי חגיכם לאבל.** אבל אסור בעשיית מלאכה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל, מה חג אסור במלאכה, אף אבל אסור במלאכה. (מו"ק טו:).

מנין לאבלות שבעה, דכתיב והפכתי חגיכם לאבל, מה חג שבעה אף אבילות שבעה, ואימא עצרת דחד יומא, ההוא מבעי ליה לכדריש לקיש דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד, דכתיב והפכתי חגיכם לאבל, ואשכחן עצרת דאיקרי חד יומא חג. (מו"ק כ.).

ואחריתה כיום מר. קסבר אנינות לילה דרבנן, דכתיב ואחריתה כיום מר. (ברכות טז:).

אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מתפילין, שהרי נאמר בהן פאר, מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך וגו', את הוא דמחייבת אבל כולי עלמא פטירי, והני מילי ביום ראשון דכתיב ואחריתה כיום מר. (סוכה כה:).

תנו רבנן: אבל ג' ימים ראשונים אסור להניח תפילין, משלישי ואילך ושלישי בכלל מותר להניח תפילין, ואם באו פנים חדשות אינו חולץ, דברי ר"א, רבי יהושע אומר: אבל ב' ימים הראשונים אסור להניח תפילין, משני ושני בכלל מותר להניח תפילין וכו', מאי טעמא דרבי אליעזר, דכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה, אמר רב עינא מאי טעמא דרבי יהושע דכתיב ואחריתה כיום מר. (מו"ק כא.).

וְסוֹפָהּ כְּיוֹם מְרִיר:
יא הָא יוֹמַיָּא אָתָן אַמַּר
יְיָ אֱלָהִים וְאֶשְׁלַח כַּפְנָא
בְּאַרְעָא לֵית דְּכַפְּן
לְמֵיכַל וְלֵית דִּי צָחֵי
לְמִשְׁתֵּי אֱלָהִין לְקַבְּלָא
יָת פִּתְגָמָא דַיְיָ:
יב וְיִשְׁתַּלְהוֹן מִיַּמָּא עַד
מַעַרְבָא וּמִצְּפּוּנָא עַד
מַדִּינְחָא יַהֲכוּן לְמִתְבַּע
אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ וְלָא
יִשְׁכְּחוּן: יג בְּיוֹמָא הַהוּא
יִשְׁתַּלְהֵין בְּנִישְׁתָּא

מָר: פ יא הִנֵּה | יָמִים בָּאִים נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא־רָעָב
לַלֶּחֶם וְלֹא־צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם־לִשְׁמֹעַ
אֶת דִּבְרֵי יְהוָה: יב וְנָעוּ מִיָּם עַד־יָם
וּמִצָּפוֹן וְעַד־מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־
דְּבַר־יְהוָה וְלֹא יִמְצָאוּ: יג בַּיּוֹם הַהוּא
תִּתְעַלַּפְנָה הַבְּתוּלֹת הַיָּפוֹת וְהַבַּחוּרִים
בַּצָּמָא: יד הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן

דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן דַּמְּיָן לְבְתוּלָן שַׁפִּירָן דְּטָעֲאָה בְּשִׁפְרְהֶן עִם עוּלַיְמִין חַיָּבִין וְיַהוֹן מְטָרְפִין וּרְמָן בִּצְחוּתָא: יד דִּי מְקַיְּמִין בְּחוֹבַת שֹׁמְרוֹן וְאָמְרִין קַיָּמָא דְּחַלְתָּא דִּי בְדָן וְקַיְּמִין נִמּוּסֵי

רש"י

(יא) **כי אם לשמוע.** שתפסוק מכם רוח הקודש: (יג) **תתעלפנה.** תפרח רוחם, כמו ויתעלף דיונה (יונה

מצודת ציון

יב) **ונעו.** מלשון תנועה: **ישוטטו.** ענין ההליכה אנה ואנה. כמו שוטטו בחוצות ירושלים (ירמיה ה ו): יג) **תתעלפנה.** ענין החלשות והעדר ההרגשה. כמו בניך עלפו (ישעיה נא כ): יד) **באשמת.** מלשון אשם. וכן תקרא העכו"ם כן

מצודת דוד

(יא) **כי אם לשמוע וגו'.** רוצה לומר יהיו תאבים אל הנבואה ולא ימצאו, כי תפסק הנבואה בהיותם בגולה: (יב) **ונעו.** ינועו ללכת מים הדרומי, הוא ים סוף שהוא בדרומה של ארץ ישראל, עד הים המערבי, ומגבול הצפוני עד גבול המזרחי. רוצה לומר אפילו בארץ ישראל תפסק הנבואה: **ישוטטו.** ילכו אנה ואנה לבקש דברי נבואה ולא ימצאו: (יג) **ביום ההוא.** הוא יום הפורענות: **בצמא.** בעבור הצמאון יתעלפו הבחורים והבתולות, כי לא ימצאו מים לשחות כאשר ילכו בגולה: (יד) **הנשבעים.** רוצה לומר כי הם הנשבעים בעגל של שומרון, ובשבועתם יאמרו זה

רד"ק

אבל היחיד הוא יום מר: (יא) **הנה ימים באים.** לפי שהם מאסו בנבואת האל יתברך, כמו שאמר למעלה (ז טז) לא תנבא ולא תטיף, אמר כי עוד יבאו ימים שיתאוו לנבואת האל יתברך ולא ימצאו, והם כל ימי בית שני, אחר נבואת מלאכי הנביא כי בו פסקה הנבואה, וכן כל ימי הגלות הזה: **והשלחתי רעב בארץ.** בארץ ישראל, שיהיה להם זה הרעב וזה הצמא, כמו האדם הרעב שמשוטט לבקש לחם, וכמו האדם הצמא שהוא מחפש למצא מים, כן ישוטטו ישראל אחר שתפסק הנבואה לבקש דבר ה' שהוא הנבואה ולא ימצאו, וזה כל ימי בית שני וכל ימי זה הגלות: (יב) **ונעו מים עד ים.** פירש החכם רבי אברהם אבן עזרא ז"ל, מים הדרומי שהוא ים סוף עד ים הגדול שהוא מערב ארץ ישראל, ומצפון ועד מזרח, והנה זכר ארבע הרוחות. והנה בארץ ישראל לא ימצאו דברי הנבואה, כל שכן חוצה לארץ ובימי הגלות: (יג) **ביום ההוא תתעלפנה.** ענין עייפות ויגיעת הנפש, עד שלא יוכל האדם לעמוד על עצמו וכמעט חצא רוחו. וכן. ותך השמש על ראש יונה ויתעלף (יונה ד ח), ובדברי רבותינו ז"ל שמא יתעלפה: **הבתולות היפות והבחורים בצמא.** אפילו הבתולות והבחורים שדרכם להתעסק בתענוגי העולם, יצמאו על דבר ה' לשמעו, לאורך הימים שיפסק מהם יתאוו אליו מאד: (יד) **הנשבעים באשמת**

מדרשי חז"ל

יא-יב) **והשלחתי רעב בארץ וגו'.** תנו רבנן: כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנא' הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ וגו', וכתיב ונעו מים עד ים ומצפון ועד

ק: טבול יום פרק שנים עשר זבחים

אבילת פסחים מעכבת. פלוגתא היא בפרק כילד טלין (פסחים דף פח:) דרבי נתן *ורבנן ומשמע מהוך פירוש הקונטרס דסבר לה כמ"ד מעכבת (ג) לגבי הא [דתפילו למ"ד לא מעכבת] דבעינן נבלה רמי לתחילה כדמוכח התם אם כן אבילה (ג) היא מצוה וסבלה הוא שהוחה אבילות דרבנן מ"ל כיון דכתיב אים לפי אכלו למצוה דמצוה בדיוריה מבאתריני סבלה הוא דדחיל אבילות דרבנן ומעכבת דקתמר לא דוקא: **סמוך** לשקיעת החמה. (ד) במשמה נקט סמוך נקט נמי הכא סמוך דהוה מלי למימר כאן קודם שקיעה כאן לאחר שקיעה: **ואחריתה** כיום מר. פסוק הוא בתרי עשר [עמוס ח'] ומשמיה לאבל יחיד ולתריתה כיום מר ולא כמו שפירש בקונטרס: וחכמים

רבא אמר אידי ואידי אחר חצות ול"ק "כאן קודם ששחטו וזרקו עליו כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו א"ל רב אדא בר מתנה לרבא ארב ששחטו וזרקו את דמו מה דהוה הוה א"ל רבינא *אבילת פסחים מעכבא מדרבה בר רב הונא א"ל (ה) ציית מאי דקאמר לך רבך מאי דרבה בר רב הונא דתניא יום שמועה כיום קבורה למצות שבעה ושלשים ולאבילת פסחים כיום ליקוט עצמות אחד זה ואחד זה טובל ואוכל בקדשים לערב הא גופא קשיא אמרת יום שמועה כיום קבורה למצות שבעה ושלשים ולאבילת פסחים כיום ליקוט עצמות מכלל דיום קבורה אפילו לערב נמי לא אביל והדר תני אחר זה ואחר זה טובל ואוכל בקדשים לערב אמר רב חסדא תנאי היא רבה בר רב הונא אמר ל"ק כאן ששמע שמועה על מתו סמוך לשקיעת החמה וכן שליקטו לו עצמות סמוך לשקיעת החמה וכן שמת לו מת וקברו סמוך לשקיעת החמה וכאן לאחר שקיעת החמה לאחר שקה"ח מאי דרוה הוה אלא ש"מ אבילת פסחים מעכבא רב אשי אמר מאי אחר זה ואחר זה ה"ק אחריום שמועה ואחר יום ליקוט (ג) טובל ואוכל בקדשים לערב והא דרב אשי *בדותא היא מבדי עלה קאי זה וזה מיבעי ליה אלא ש"מ בדותא היא ומאי תנאי דתניא *עד מתי מתאונן עליו כל היום רבי אומר כל זמן ישלא נקבר במאי עסקינן אילימא ביום מיתה מי איכא דלית ליה (ו) דיום מיתה דתפיס לילו מדרבנן ותו רבי אומר כל זמן שלא נקבר (ז) הא קברו אישתרי ליה *מאי איכא דלית ליה *ואחריתה כיום מר *אמר רב ששת איום קבורה קאי מתקיף (ח) רב יוסף אלא הא דקתני *השומע על מתו (ט) *כמלקט עצמות טובל ואוכל בקדשים לערב מכלל דיום קבורה אפילו לערב נמי לא אביל הא מני אלא תריץ (י) עד מתי מתאוננין עליו כל אותו היום ולילו רבי אומר כל זמן שלא נקבר [אבל נקבר] בלא לילו אמרוה (כ) קמיה דר' ירמיה אמר *גברא רבה כרב יוסף לימא הכי (ל) לימא דרבי לקולא ותתניא עד מתי מתאונן עליו כל זמן (מ) שאינו נקבר אפילו מכאן ועד עשרה ימים דברי רבי ותב"א אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד אלא תריץ הכי עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו היום בלא לילו רבי אומר כל זמן שלא נקבר (נ) (ס) ואם נקבר תופס לילו אמרוה קמיה דרבא מדקאמר רבי יום קבורה (ע) תופס לילו מדרבנן מכלל דיום מיתה תופס לילו מדאורייתא וסבר רבי אגיגות לילה דאורייתא *ותתניא *הן היום אני היום אסור (פ) ולילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי רבי יהודה רבי אומר *אגיגות לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים לעולם. דרבנן היא

*) [נכ"ל: רבא] *) שמשון פ"ד ה"ד ע"ש

רבא אמר כו'. אמילתיה דר"ש [נכ"ל: קמי לשנוי דר"ש אדר"ש: אידי ואידי לאחר חצות. ואפילו מה לאחר מלות קודם ששחטו עליו אית ליה לר"ש לא יכיל אם פסחו דרמתמא דמייה כדדרש וחזל שלמים קרבנו כל קרבנותיו לא יכיל אלא כשהוא שלם והקמני אוכל ואוכל[ל] פסחו לערב כשמת לאחר ששחטו וזרקו עליו: מאי דהוה הוה. הרי נפטר ואמאי דמיי אמילתו אמילתו לילה דרבנן טפי משאר קדשים כשלמת לאכיי למוקי לה [נ"ל] בקודש שחטו וזרקו עליו ובלאחר מלות מוכח פסח מלה עליו להביל ואי לא עדיה ליה לאוכלו לא מיימי הילכך לא העמידו דבריהם אלא לרבא אמאי לא העמידו הא (ו) כבר שחטו וזרק: ה"ג א"ל רבינא אבילת פסחים מעכבא מדרבה בר רב הונא. ולקמן מייתינן לה: א"ל רבא לרב אדא ציית מאי דאמר לך רבך. רבינא שמע לו שיפה השיבן על שאלתן. ומסקנא שבועות (ז) מי הלי סוגיא דרבה* ורבינא ורב אדא אבל ב' ידיעות הטומאה (דף יח.): יום שמועה. שמע שמת לו מת ושמועה קרובה שמוך ל' עסקינן: כיום קבורה למצות שבעה ושלשים. מיום שמועה ממהיל ולמעלה: ולאבילת פסחים. הוי יום שמועה כיום ליקוט עצמות דקיימא לן בפסחים בפרק האשה (דף נב.) השומע על ממו והמלקט עצמות טובל ואוכל בקדשים לערב דמשמע דמלקט עצמות הוה מלקט עצמות הוה אליבא דרבא ורבינא (ז) [נכ"ל: ומשמע דאמר אליבא דרבא ורבינא] מחרים עצמות דמרגיל בתו"ק (דף ח.) המלקט עצמות אבין ואמר הכי זה מתאבל עליהם כל היום ומשמועין בפסחים דלערב מותר בקדשים והכא דמשמעינן (ח) יום שמועה לענין אכילת פסחים לא כיום קבורה הוא דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו לערב ואפילו מת (ט) בתמוז ב"ג אלא כיום ליקוט עצמות הוי ומותר בכל הקדשים והא דקתני פסחים משום (ז) דיום קבורה נקט ליה למימר דכיום קבורה אפילו פסח נמי לא: אחד זה ואחד זה. (ה) על כרחך לאיום קבורה ויום ליקוט קאי וקשיא ריש"ל לפיה דלקמן דאי איום שמועה ויום ליקוט לא שייך למימר אחד זה ואחד זה דמיון דמיינהו אליבא דרבא: טובל ואוכל בקדשים לערב. וכ"ש פסחו: (ז) כיום ליקוט עצמות. משמע ולא כיום קבורה דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו לערב: תנאי היא. דפליגי בגיל יום קבורה שאינה יום מיתה דאיכא למ"ד תפיס לילו מדרבנן ומכר אכילת פסחים לא מעכבא הילכך אפילו פסח לא אכיל ולקמן מייתי לה: רבה בר רב הונא אמר כאן ששמע שמועה או שלקטו לו עצמות או שקבר מתו בי"ד סמוך לשקיעת החמה וכאן לאחר שקיעת החמה. סיפא דקתני בכולהו אוכל קדשים וכ"ש פסחו כשבא עליו אחד מאלו לפני שקיעת החמה דה"ל לערב ביום קבורה וגיל יום שמועה וגיל (ח) (פסחים) ביום* ליקוט עצמות ומכר יום קבורה לא תפיס לילו אפילו מדרבנן וכ"ש יום שמועה וליקוט עצמות והא דתני ריש"ל ולאבילת פסחים כיום ליקוט עצמות דאילו יום קבורה לא (ט) אוכל כשאירע לו אחד מאלו לאחר שקיעת החמה דה"ל לילה זה יום קבורה עצמו ולא גיל יום קבורה אע"ג דלפ"ה הוא מדרבנן הממילו ביום קבורה עצמו יותר מיום שמועה וליקוט לאוקמו בפסח אבל ביום ליקוט לא אמרוהו בפסח אלא בשאר קדשים הצריכוהו להמתין (ז) עד ערב וה"ק לאבילת פסחים הוי יום שמועה כיום ליקוט ואוכל פסחו ואפילו שמע לו ליקוט אחר שקיעה דה"ל יום שמועה עצמו ויום ליקוט (כ) עצמות ואפילו הכי צרי מה שלמן כן ביום קבורה עצמו דאילו מת לו מת בי"ג וקברו אותו עממים לאחר שקיעה די"ד אסור לאכול בפסח אע"ג דחלה עליו שמחת הרגל ואינו נוהג אבילות ברגל ה"מ אבילות דמדרבנן* היא וכתיב [נכ"ל: ומשמע דאמר דאבילות אלה עליו ואחד זה ואחד זה (ט)] היכא דבלו עליו מבעוד יום אוכל בקדשים לערב (כ) דלילו לא תפיס ומיהו ביום אסור בשאר קדשים אפי' (כ) שמועה ליקוט עצמות בר מפסח דמפסח נעמא ואחל מאי דהוה הוה. ומה לי פסח ומה לי שאר קדשים הא אמרת קדשים אסור ביום ליקוט לבו ביום דקתני אמאי אבילת פסחים מעכבא. (כ) אלא העמידו דבריהם במקום כרת ומיהו ביום קבורה העמידו דבריהם משום דרוחא קבלי ביום מיתה ואחי למישרי יום מיתה עצמו ויש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת כדאמרינן בפסחים בהאשה (דף נב.): ומאי תנאי דפליגי ביום קבורה למיתפס לילו מדרבנן דקאמר רב מתנה לעיל מנאי היא: עד מתי מתאונן. ליאסר בקדשים: כל היום. קס"ד בלא לילו: כל זמן שלא נקבר. קא ס"ד לקולא פליג ואמר (ה) הוסר מיד: אי נימא ביום מיתה. שקברו ביום שמת: מי איכא דלית ליה כו'. הא כיון דבר"ש אין לרבי דפליגי עליה דר' יהודה בחמיעות לילה ביום מיתה מודו (ט) מדברי סופרים מיהא אסור: אחריתה כיום מר. *אחריתה של זוטה כיום מר שמתאבל ומיתר על מתו לפי שקופו למות עליה ויתאבלו (ז) עליהן אלמא מרירות יום שלם הוא: איום קבורה. שמת אמתמול וקברו היום. ואמרי לא אמרי אלא דרב מתנה לעיל מנאי היא: ירמיה: הא מני. בין לרבי בין לרבנן (ט) *מומר: כל אותו היום. של קבורה ולילו: רבי אומר כל זמן שלא נקבר אבל קברו. לישמרי ליה בלילה ומיהו ביום ליכא למימר דשרי ליה רבי דאפילו יום (ט) דליקוטו עצמות אסור כל היום כדאמרת טובל ואוכל לערב: והתניא בו'. אלמא רבי לחומרא אמרה ומיון דליכא לפרושי פלוגתא דרבנן (ט) אלאכל בשבתו מוטל לפניו ו"ל ביום קבורה כלומר רבי אומר דאפילו אם לא ליקוטו עצמות אסור מדרבנן מכלל דיום מיתה הוא: (ד) שם אמר אמר ר"ש בן לקיש הן בשופר: (ה) ר"ה דכב ו:: ותאמר אם כ"ב כן ליקוט הן בשופר: (ו) ר"ה כל זמן ומי' ומשקברו מוהר מיד: (ז) ר"ה והמתין ומי' פלוגתא דרבנן בשבתו כגיל ומיבעי לאוכל בפחק:

מוסף רש"י
אבילת פסחים מעכבא. כמרה כדיעבד (פסחים עח:). אבינות לילה. לילה של אחריו עם היום (נכלות עז:).

[פסחים עח:]

שמעתתא רסר"ב ע"ב

[נ"ל דרבה]

[נ"ל ברותא מכון ערך כך ד' ופ' מ"ם פסחים יח. על הגליון]

מ"ק כא.

נ"ל הלק"ק והמלקט עצמות

[לעיל מד. כתובות מג.]

[מרגלות מע. נמ"ל]

[דרבנן. תלוי גרפלות בשוף המקבה קכ:]

[נכמ"ש יום]

[נכל המקומות שבגיל בס"פ כך קבל בכתובות עז: ומו"ק כא. סוטה כה. לא פירש רש"י כאן ולא ידע לא נמצא בשום פסוק רק בשמעון מ"ש בדאיתא בתוס' ד"ה ואחריתה]

שיטה מקובצת

(א) א"ל רבא ציית: (ב) ליקום עצמות מובל: (ג) ליה יום מיתה תפיס לילו: (ד) הא קבריה אישתרי אות ו' נמחק: (ה) מרגו והמלקם עצמות: (ו) תריץ הכי עד מתי מתאונן: (ז) הבי למימרא דרבי: (ח) כל זמן שלא נקבר: (ט) תיבות ואם נקבר ליש ונמחק: (י) קבורה תפיס לילו: (כ) דיום מיתה תפיס: (ל) ואוכל את פסחו: (מ) תיבת כבר ליש: (נ) שבועות נרשין כי האי מאנא דרבא ורבינא כו' יד) שליקטו לו: (ס) אסמעינן דיום שמועה: (ע) מת מאתמול בי"ג: (פ) יום קבורה: (צ) ולא יום ליקום תיבת פסחים ואית ב' נמחק: (ק) לא אכיל כ ש א י ר ע: (ר) לתמתין לערב וה"ק תיבת עד ערב ל"ש: (ש) עצמות אפילו הכי אות ו' נמחק: (ת) לערב דלילו לא תפיס ומיהו בו ביום אסור: (כא) אפ"י ביום ששמעה: (כב) מעכבת. דלא הפשיטו: (כג) ואמר רבי דאפילו כל היום: (כד) מדברי סופרים: (כה) ויתאכלו עליו אלמא: (כו) לרבנן לילה מותר: (כז) יום ליקום עצמות: (כח) פלוגתא דרבנן לאכול בשבתו מוטל לפניו ע"כ בלילו: (לא) לילו בהאוריתא. דקא ס"ד לא עשו חכמים חיוב לדבר שעיקרו מדרבנן: (לב) מעכבא דיוהק הוא לומר דפליגי אמוראי דשמעתא כרבי זוראה לפרש דאפ"י לר' נתן דאמר לא מעכב כיון דמעכבא לגבי הא דבעינן: (לג) אבילת חשובה היא ומבראב כו' חיבת מצוה ליש ונמחק: (לד) בהיבש נקפ סמוך ותיבת בשבתה נמחק:

(ח) ל"נ נתפס נקט סמוך דהוה כו'. מיבות כמנהה נקט נמי הכא נמחק.

תוספות הב"ח

(א) נכ' מקוף לב רב יוסף: (ב) שם לתמוס [רבנן] קמיס דל' ומיס: (ג) שם אלין כמי ומי' רבי אומר כל זמן שלא נקבר אבל קברו. לישמרי לתמוס הוסם ליש שמו לתמוס רבנן קמיס דבנה לתר מדקאמר וכו' הוסם ליש עמו מדרבנן מכלל דיום מיתה הוסם: (ד) שם אמר אמר ר"ש בן לקיש הכי דיום מיתה אסור ולילה: (ה) רש"י דיה אחד זה וכו' ומל כנרא' ובו' ריש"ל לסיפא דתי' לאיסור ומיהו ליה כדלקמן הכ"ד: (ו) ד"ה כיום ליקום ל"ל קודם דיה אחר זה: (ז) ד"ה ובכ ו:: ותאמר אם כ"ב כן ליקום הן בשופר: (ח) ד"ה כל זמן ומי' ומשקברו מוהר מיד: (ט) ד"ה והמתין ומי' פלוגתא דרבנן בשבתו כגיל ומיבעי לאוכל בפחק:

*) ל"נ לילה מוסר ל"ק

צא: האשה פרק שמיני פסחים

וכתיב בשני וכתרתה הנפש ההיא לפי׳ אשה · ולא נפקא לרבי יוסי אשה מכלל חקת הפסח דמהתם מפיק ר״י טפילה דלא ולא הנפש ההיא כלל חקת הפסח לא הוה מוקמינן אלא לטפילה כי׳ יהודה ואים למעוטי תורה הלכך גבי הנפש ההיא דלא ממצעינן אשה מאים: **איש** ולא קטן· תימה אמאי איצטריך דהיכן מצינו שחייב קטן במצות וי״ל · דאיצטריך לקטן שהגדיל כגון שני פסחים דס״ל דחייב לעשות פסח שני קמ״ל דשני תשלומין דראשון הוא וכפרק מי שהיה טמא (לקמן דף נג·) משמע דנפקא לן מקרא אחריתא וכפ׳ ד׳ מיתות (בסנהדרין דף נד·): נמי קשה אמאי איצטריך אים פרט לקטן בכא על אשת איש ועל אשת אביו ועל הזכר ועל הבהמה: **אי** נימא מאים שה הא מיבעי ליה לכדר׳ יאחק כו׳ · תימה לר״י דברים פ״ב דקדושין (דף מב·) משמע דמילתיה דרבי יאחק מאים לפי אכלו נפקא ואומר ר״י דהתם משום דמאים שה מפיק לעליות דלא מצי מפיק עליות מאים לפי אכלו לכך נפקא דרבי יאחק מאים לפי אכלו אבל תלמודא דהכא נפקא ליה עליות מדרבי יהושע כן קרתה ולכך מוקי אים שה לכדרבי יאחק דמשמע דמיירי בזכיה טפי מאים לפי אכלו: **איש** זוכה ואין קטן זוכה· תימה אמאי איצטריך קרא והא קי״ל דאין עליות לקטן וכפ׳ קמא דבכא מציעא (דף יב·) מוכח דזכיה מעכשו עליות וכי תימא מהכא קשה אמאי איצטריך למעט דאינו זוכה הא אפילו לעלמא אין לו זכיה במציאתו אלא מפני דרבי שלום כדאמרינן בהגזלן (גיטין דף נט·) ויש לומר דדוקא מציאה אבל מתנה דלעת אחרת מתנה אותו עדיף כדמסיק בפרק אוחזין (ב״מ דף יב·) וכן בפרק המקבל (גיטין דף פד·) קאמרינן לרור וזרקו לגוו ומוטלו זוכה לעלמו אפי׳ לגבי קטן דאורייתא:

רבי שמעון נמי סבר לה כרבי יוסי · תימה דלעת סבר לה כרבי יהודה ותיבי שמעתא מיהא דאמרינן לעיל לרבי יהודה:

שמא יזקקו בו ויבישוהו לידי פסול · תימה דבעי למימר דגרים מדקדקים ביותר ומי להא דאמרינן (הולין דף ז.) כל מצה שהחזיקו בה *גרים וכותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל גרים אמר רבי יעקב בר יאחק בשם רבי יוסי אין עושין חבורות של גרים שמחוך שהן מקולקלים אין מדקדקין ויבישוהו לידי פסול וכל זוכתה נמי חזינן דגרים לא דייקי במצות כישראלים והכא קאמר דגרים מדקדקים יותר:

נבי

פריצותא גופא *אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפילה לאחרים *דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר *אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה ואין צ״ל בראשון ר״ש אומר אשה בראשון עושין אותה טפילה לאחרים בשני אין שוחטין עליה כל עיקר במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר °במכסת נפשות ואפילו נשים וכי תימא א״ה אפילו בשני נמי כתיב °חטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא וכי תימא אי הכי אפילו טפילה נמי בשני לא אהני ככל חקת הפסח לטפילה בעלמא ורבי יוסי מ״ט דכתיב בראשון במכסת נפשות ואפילו אשה וכתיב בפסח שני °ונכרתה הנפש ההיא מישראל נפש ואפילו נשים ואלא חטאו ישא האיש ההוא למעוטי מאי למעוטי קטן מברת ור״ש כתיב בראשון איש איש אין אשה לא וכי תימא אי הכי אפילו טפילה נמי לא אהני ליה במכסת נפשות לטפילה וכ״ת אפילו בשני נמי מיעט רחמנא בשני דכתיב חטאו ישא האיש איש אין אשה לא ממאי קממעיט ליה אי מחיוב השתא בראשון לא בשני מיבעיא אלא לאו מטפילה ומאי איש דקאמר ר״ש אי נימא °ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו׳ ההוא מיבעי ליה לכדרבי יצחק *דאמר °איש זוכה ואין קטן זוכה ואלא °מאיש לפי אכלו הא מדר׳ יוסי סבר לה כר׳ שמעון רבי שמעון נמי סבר לה כר׳ יוסי וההוא מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד אמר לך אם כן נכתוב רחמנא לפי אכלו מאי איש שמעת מינה תרתי כמאן אזלא הא דאמר רבי אלעזר *אשה בראשון חובה ובשני רשות ודוחה את השבת אי רשות אמאי דוחה את השבת אלא אימא °בשני רשות ובראשון חובה ודוחה את השבת כמאן כרבי יהודה א״ר יעקב א״ר יוחנן °אין עושין חבורה שכולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול: ת״ר *פסח ומצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות ר׳ שמעון אומר באנשים חובה ובנשים רשות אחייא קאי איליטא אפסח *פסח כל שבעה מי איכא ואלא אמצה ומרור אימא סיפא ר״ש אומר באנשים חובה ובנשים רשות (ה) לית ליה לרבי שמעון הא *דאמר רבי אלעזר נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר °לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה והני נשים הואיל וישנן בבל תאכל חמץ ישנן בקום אכול מצה אלא אימא פסח מצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות ר׳ שמעון אומר פסח באנשים חובה בנשים רשות *תני׳ אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים השומע על מתו והמלקט

*עברים וקטנים משום פריצותא. דמסכת זכור: אין שוחטין עליה כל עיקר. ולפי׳ טפילה דלא שייכא ביה מידי ולא אכלה ביה הוה פסח נאכל עגלא למעוטי וה״ה לעבדים דאין אוכלין בו וכי אכלי עבדים ונשים בראשון שהן רשות בו אבל בשני לא דאפי׳ מרשות אימעוטי כדלקמן: במכסת נפשות. מדלא כתב אנשים אפי׳ אשה

תורה אור

[מוקמינא פ״ם ה״ו ומאכר סנהדרין יב:]

[מכר לקמן נג.]

בשני העלו יצא ולא קלי אחלביל והני אמרינן בפ׳ מי שהיה טמא אליבא דר׳ כפיל ר״מ וכדינור שאמר זה לרין להתיל וכתיב בפסח שני:

[במדבר טו]

הגהות הב״ח

(ה) בפרא ובנשים רשות וכי ליה לר״ש הא:

[דברים טו]

קדושין מב.

[לעיל פס: סנהדרין יב.]

[מוקמינא פפ״ב]

[לקמן ט.]

[לעיל מב:]

[לעיל מג.]

[מוקמינא פפ״ב]

[עי׳ כרכות מז: קדושין עו. גיטין י. מולין ד. אילא כל מצה שהחזיקו בה כותים כגרים מדקדקי׳ כו׳ אבל אמנון גרים כסך מילתא נעלם בחתי מקומו]

מוסף רש״י

ואין קטן זוכה. שאין לו בה לקח בשביל אחרים לאיתמו זוכה לאן במקום (קדושין מב.). אונן טובל ואוכל את פסחו לערב. ולא גרמינן בה מתוסר כפורים, דאינו נהנה להמתין לערב, אלא מביא כפרתו וטובל ואוכל בקדשים (נזיר לט.).

טובל. כדאמרן (מגילה כא.) אונן נהנה בעבילה לקדש (שם).

רבינו חננאל

גופא אשה בראשון שהבאין עליה בשני עצמה ובשני עושין אותה טפלה לאחרים מאי פעמא הא׳ בראשון במכסת נפשות ואפילו נפש אשה משמע ותיבי בשני הואר ישא האיש הרוא איש ולא אשה וכי תימא אי הכי אפ׳ פטלה נמי לא תעשה אותה בשני ח״ל כלל חקת הפסח אהני האיש לטעומה בשני מרובה אהני כלל חקת הפסח לרבויי לטפלה בעלמא ור׳ יוסי אשר למעמא דאמר שהבאין את הפסח

ביהיד ותיבי בראשון במכסת נפשות ובשני כתיב וכרתה הנפש ההיא כל נפש בשמע ואפילו אשה ר׳ שמעון אומר בראשון עושין אותה טפלה לאחרים ובשני אין שוהבין עליה כל עיקר מאי פעמא בראשון כתיב איש לפי אכלו ובשני כתיב המאי ישא האיש הרוא איש ולא אשה ודייקי׳ השתא בראשון אמור מבעיא אלא מכלל שבראשון טפלה ואפילו טפלה שבראשון בעיא בשני. וקבו לה ר׳ יוסי ור׳ שמעון בשמעתא הדא דשוהבין את הפסח על היחיד: אמר ר׳ יוחנן אין עושין חבורה שכולה גרים שמא לא ידקדקו בו ויבאוהו לידי פסול: ותרצינן להא מתניתא דכי הנו דרבנן אמר מצה ומרור בלילה הראשון חובה מצה מכאן ואילך רשות ר׳ שמעון אומר פסח באנשים חובה [מכאן ואילך רשות] בנשים רשות: אונן טובל ואוכל אמרו לערב אבל לא בקדשים

הכבר

וכן מי שליקטו לו עצמות אכין ואמו אמרי' במועד קטן (דף ח.) מתאבל עליהן כל היום כולו ונערב לין מתאבל עליהן: טובל ואוכל בקדשים. לערב דאפילו יום גופיה מדרבנן הוא הלכך בלילה ליכא מיעוט: כפורש מן הקבר. ותרוץ הזאה שלישי ושביעי: **גמ'** לא העמידו דבריהם. לאוקמי בתולת פסחים תורה אור

*והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים גר *שנתגייר בע"פ ב"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: **גמ'** מ"ט קא סבר *אינונות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה: [השמע על מתו וכו': מלקט עצמות הא בעי הזאת שלישי ושביעי אמא שליקטו לו עצמות: גר שנתגייר וכו': אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בערל נכרי דב"ה סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אישתקד מי לא מטבלתי ואבלתי עכשיו נמי אטבול ואוכל ולא ידע דאישתקד נכרי הוה ולא אמקבל טומאה עכשיו ישראל ומקבל טומאה וב"ש סברי לא גזרינן יאבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל את פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל משום ערל נכרי חניא נמי הכי אמר *ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על ערל ישראל שטובל ואוכל את פסחו לערב על מה נחלקו על ערל נכרי שב"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: אמר רבא *ערל הזאה ואיטמל העמידו דבריהן במקום כרת אנן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהן במקום כרת ערל הא דאמרן הזאה *דאמר מר *הזאה שבות ואינו דוחה את השבת איטמל *דתניא *כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך הצרות ודרך קרפיפות אונן הא דאמרן מצורע מאי היא *דתניא *מצורע שהל שבעוני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום טובל ואוכל אמרו חכמים אע"פ שטבול יום אינו נכנס זה נכנס מטבל יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת *וא"ר יוחנן דבר תורה אפילו עשה אין בו שנאמר *ויעבר יהושפט בקהל יהודה וירושלים בבית ה' לפני החצר החדשה מאי חצר החדשה שהחדיש בו דבר ואמרו טבול יום לא יכנס במחנה לויה בית הפרס *דתנן ושוין ב"ש וב"ה שבודקין

[פדיות פ"ב מ"ב]

[נדרים פז: וש"נ]

מוסף רש"י

אינונות דלילה דרבנן. ואינונות דלמיימתא מד יומא הוא, כדכתיב (במדבר ח) ומאתמול כיום מר (זכריה לב:) ואע"פ שהוא לילא יום המיתה וכתיבא לעינות נאוריימתא, דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו ומטמא מיתם לאחר מיתה לעינות, דילפי רבנן מוחמריתה כיום מר, קבור אין לילה של אמרי עם היום, אלא מדרבנן הוא כשאר ימי האכל (נדרים מז:).

(החשך לחמה)

[מקפמא פ"ו כ"ט הסי סיחא ריא ביר צדוק]

[לעיל סה:]

לעיל דף סה:

שבת דף קנ:

[נדרים יז]

יבמות דף ז: זבחים דף לב:

יבמות דף ז: כריתות דף ה: זבחים לב: פ"ש

מציעא דף כה: אבות פ"ה מ"ד

[ב"ב ד:]

[ב"ב ד:]

[ב"ב ד:]

מקום קריאה ותפילה לא מעכבי: מה שאין כן במעשר שני • דאינו נוגע ואין נכסי בעלים לאסור נקנות מהן בהמה ובגדים כתרומה בכוף פ"ק דמעשר שני (מ"ז.) והוא הדין כל דבר לאסור כדאמרי' בכוף מעשר שני דלא ניתן מלא לאכילה ומתיה וסיכה ונפל ברזא לאינו צריך. ק"ל כדלדרשין בסוכה (דף נג.)[ואין] עשוין לזמנם דיים כדאמרי' בגיטין (דף יח.) ואין צריך הערב. שמא כדלדרשינן בגיטין (דף עב.) דאמרו יום מוכל במעשר ויש לאמוה דהא בסיפא דקתני ואסור לתנות ומפרש בגיטין (שם) משום לא מתקנו בכורים לעשיר ומ"מ מעשר נמי ניקף מעכבים לעניים דמיתה מתנה הגוף ולענין זרות ניחא דלהדיא מרי רחמנא לזר ויש לומר דמיתה ממעטה דכתיב בתרומה (ויקרא כב.) ומתו בו כי יחללוהו ולא במעשר [כדלדרשינן בגיטין מוחרות (דף פו.) בו ולא במעשר] ראמרון לקמיה דלעיל דבעי מאיר לאסור לזרים לענין מיתה מודה דאסור ונם נמשלה נמי פסחי' ממיתה בפרק הנשרפין (דף עד.) מלכתיב בו בתרומה ולא במעילה והא דלא יליפינן מעשר מבכורים לענין ק"מ משום דיש לו מתירין אפילו בחלק לא בטיל וכא דבטל ברוב בחלק לו מתירין כדלקמיה בפרק הזהב משום דאי ומאה דרבנן היא ולדרשינן ליה בסיפרי מלת מקדשו ממנו אמר ר' יוסי בר' יהודה ה"ל לא יאכלו עד שיעול ידיו כמו שהוא הגיוק בתורתנו וזה המעשר שאין בו חלק ונכון הוא. לפי שהיו ודין המעשר שזה לפי שפרשת בכורים מסוכה לפרשת והיי שאמר בה (שם) בעריתי הקדש מן הבית: ורבי שמעון אומר אינו נוהג בהן כמו התרומה. כבר בארנו דעת ר"ש בפ' אחרון ממעשר שני: ואמרו ואסורין כל שהן מלאכול בירושלים. זה המאמר צריך הקדמה ותנא דבר ואינו כמתרגם דבר אסור שהר לא יהיה דבר להתיר אותו הדבר האסור לעולם כמו הערובה הגבולה לו בלתי הכרם לו והרומה בחוצין דיעיסה כמו שקדם והוא שיעלה בשעורו לו יאסור בטהן עעם כמו שנתבאר בפרק שני מערלה וכשיהבן בשם דרך מן הדרכים לתיר אותו דבר האסור בשם זמן מן הזמנים יאסר אותו הערובה ויהי הבל מותרין מלך אחר בלתי תלקים עד שיהיה מוכר הכל על דרך היתרו לפי שיש לו דרך להתיר הכל כולל כגון שעלה ביצה שעלתה ביום שוב שהיא אסורה ביום שוב והערבה בכמה בילים שהם הבילים טלם הם אסורין לאכלם ולא תבטל אותה הבילה בטמוטה כיון שלמחרת יהיו הבל מותרין והוא אמרם דבר שיש לו מתירין אפילו בחלק לא בטיל ואומר לך בכאן שבשתערב אפילו שעור מועט ממעשר שני לו מן הבכורים אפי' בכמה מלאות מחולין ויהיה אותו הערוב בירושלים בלבד יהיה דין אותו הערובה כדין מעשר שני לו הבכורים ולא נאמר בו יעלה בחוד ומחה ולא בשעור אחד מן השעורים לפי שהוא דבר שיש לו מתירין לפי שנאמר בלעליו כיון שהיה בירושלים והוא מקום אכילת המעשר והבכורים כמו שיתבאר אכול בכל בתורת מעשר ונאמר לכן אכול הכל בתורה בכורים: ואמרם גדוליהן אסורים מלאכול בירושלים. עניש כי כשהיו אותו דבר שבתערבה בירושלים שלומה ממנו כמותו אסור לאכול בתורת מחולין ולא בתורה מעשר אם היה זה שבתערב במעשר לו בתורת בכורים אם היה התערובת בכורים ואסור לו גם כן הערב שלו כיון שיש לו מתירין קרובים לפי שהוא בירושלים: ואמרו אף לזרים לף בהמה. רוצה בו כי מה שבתערב בו הבכורים בכל שהוא אסור לזרים ולא נאמר כיון שהוא אסור לזרים יהיה דינו כמו דבר שאין לו מתירין ויעולה בחתך ומלה כשבתערב בירושלים והודיענו שזה אסור אע"פ שהוא כן והוא אמר לף. לזרים והיעור אע"פ שהוא אסור לזרים אסור בכל שהוא וכמו כן המעורב ממעשר שני אע"פ שהוא אסור להאכילו לבהמה והיו אלו המתירין קודם התערובת מותרות לבהמה לא נאמר שזו התערובת חזר כמו דבר שאין לו מתירין ושלה אלא מעשר שני והבכורים לעולם כשבתערב מהם שום דבר בירושלים ליו שלה בשום פנים אלא אסורים כל שהם וכן נדוליהם זוהו בתקנת חכמים שהם נתנו הערובה אלו הנני דברים בירושלים בלבד כדבר שיש לו מתירין כיון שיהיו לאכלו שם בקושה והוא אמרם עשו ירושלים כדבר שיש לו מתירין כמה דתימה דבר שיש לו מתירין לאסור שהוא דשלוחיה ירושלים אוסרת בירושלים והדיעה שזה אסור אע"פ שהוא כן והוא אמר לף. לזרים והיעור אע"פ שהוא

אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: י וְעַתָּה
הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
יא וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי
וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: ס שני יב כִּי תְכַלֶּה
לַעֲשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה

אונקלוס

יָת אַרְעָא הָדָא אַרְעָא עָבְדָא
חֲלַב וּדְבָשׁ: י וּכְעַן הָא אַיְתֵית יָת
רֵישׁ אִבָּא דְאַרְעָא דִיהַבְתְּ לִי יְיָ
וְתַחְתִּנֵּהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְתִסְגּוּד
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: יא וְתֶחְדֵּי בְּכָל
טָבְתָּא דִי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ
וְלָאֱנַשׁ בֵּיתָךְ אַתְּ וְלֵוָאי וְגִיּוֹרָא דִי
בֵינָךְ: יב אֲרֵי תְשַׁצֵּי לְעַשָּׂרָא יָת
כָּל מַעְשַׂר עֲלָלָתָךְ בְּשַׁתָּא

לקט בהיר

טו) והכרכם לזה (תוך ממה שלא שייך לומר מקום על המקרן) שהלא ויתן לנו את המקרן הזאת נהכרח שהוא כמשמעו ולא לפשר לפרשה נתופן אחר ס"כ זה מכריחנו לומר שמקום הזה הוא ניה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב את הסדר, הלא קודם נתנו לו המקרן ואח"כ לו המקום הזה, שבשכר ביאתינו לו המקום הזה פי' בשכר שעמידים אנחנו לעבדו בבית מקדשו נתן לנו את המקרן הזאת (ספרי): טז) בגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנמתו זו תנופה פירש"י דברלאם הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה' וגו' ובסיפא נאמר והנחתו מכלל שחזר ונטלו ומה נטלו לתנופה עכ"ל: יז) שלא"כ מה זאת ושמחת הלא בכורים הם לכהן ולמורה לוים (ג"א), ובפרט אומרו בכל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות (מ"ל): יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה (רמב"ם): יט) פי' לזה פרט הכתוב את הגר לבדו, הלא חייב בכל המצות, מפני שמצוה דינו שאינו קורא, וזה כחד מנא שם: כ) מיקון בזה את הלשון, כי מיבת מכלה פירושו לפעמים כליון, ואמר להפרים שלא תפרש מיבת לְעַשֵּׂר לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי מעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שלא הפרים את המעשר, ואמר של שנה השלישית, שבלא זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שלריך לעשר בכל שנה ושנה בומנו, לזה אמר שפירושו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשתעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קבע זמן הביעור, לפי שפשטות משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפרים המעשרות תיכף ונתת ללוי וגו', כלומר מעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קבע זמן הביעור (קניזל): כא) שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כדלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה, והוא הדין בשנה שישית, שבשנה הרביעית התחיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): כב) לא כאן בפרשה זו, אלא כאן אינו שנת הביעור, והוא כפי רמזה דכתיב מקצה שלש שנים תוציא:

(ע) אל המקום הזה. זה בית המקדש[יט] (פס): ויתן לנו את הארץ. כמשמעו (פס): (י) והנחתו. מגיד שנטלו אחר כנתת* הכהן[כ] ואותו בידו כשהוא קורא ואחר ומניף (ספרי - סוכה מ"ז): (יא) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו[כא] אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעלרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו לבל מהחג* ואילך מביא ואינו קורא (ספרי - בכורים פ' ו' - פסחים ל"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב בבכורים[כב] אם נטעו בתוך עריסה (ספרי - מ"ש פ' י"ד): והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא[כג] שאינו יכול לומר לאבותיו (ספרי - בכורים פ' ד'): (יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור[כד] להפרים מעשרות* של שנה השלישית[כה] קבע זמן הביעור והוידוי בערב הפסח של שנה הרביעית (מ"ש פ' ו') שנאמר (י"ד כ"ח) מקצה שלש שנים תוציא וגו', ואמר כאן[כו] מקן* ואמר להלן (ל"א י') מקן שבע

שינוי נוסחאות • הנפה. • מן התב. • מעשה. • קו.

לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי מעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שפירושו להפרים את המעשר, ואמר של שנה השלישית, שבלא זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שלריך לעשר בכל שנה ושנה בומנו, לזה אמר שפירושו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשתעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קבע זמן הביעור, לפי שפשטות משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפרים המעשרות תיכף ונתת ללוי וגו', כלומר מעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קבע זמן הביעור (קניזל): כא) שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כדלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה, והוא הדין בשנה שישית, שבשנה הרביעית התחיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): כב) לא כאן בפרשה זו, אלא כאן אינו שנת הביעור, והוא כפי רמזה דכתיב מקצה שלש שנים תוציא:

הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי
לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ
בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: יג וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת

תְּלִיתָאָה שְׁנַת מַעְשְׂרָא וְתִתֵּן
לְלֵוָאי לְגִיּוֹרָא לְיִתְמָא וּלְאַרְמְלָא
וְיִכְלוּן בִּקְרָוָיךְ וְיִשְׂבְּעוּן: יג וְתֵימַר
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ פַּלֵּתִי קֹדֶשׁ

רש"י

שנים לענין הקהל מה להלן רגלים[לג] אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות תלמוד לומר כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו חהו פסח שהרבה אילנות יש שנלקטין* אחר הסוכות, נמלאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית[לד], וכל מי שהכה* מעשרותיו הלריכו הכתוב לבערו* מן הבית (ספרי): שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד[לה] משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה (ושניה) של שמיטה נוהג (בהן)* מעשר ראשון כמו שנאמר (במדב' י"ח כ"ו) כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, ומעשר שני שנאמר (י"ד כ"ג) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך הרי שתי* מעשרות ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי* מעשרות אלא האחד ואיזה זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני יהן מעשר עני שנאמר כאן ונתתה ללוי את אשר לו הרי מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני (ספרי - ר"ה י"נ): ואכלו בשעריך ושבעו. הן לשם כדי שבעם[לו], מכאן אמרו אין פותחין לעני בגורן (פחות) מחצי קב חטים[לז] וכו' (ספרי): (יג) ואמרת לפני ה' אלהיך. כתודה[לח] שנתת מעשרותיך (פס): בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי[לט] (פס - מ"ש פס), ולמדך שאם שכח מעשרותיו[מ] של שתי שנים ולא הבלם לירושלים שלריך להעלותם

ש"נ • שפירותיה ונלקטין. • שישהה. • לבערן. • בה. • שני. • שני.

ה"' ולא אמר ואמרת לה' (רא"ם), ועוד למה להגיד ולספר דברים לפני יודע כל תעלומות (ג"א), בשלמא גבי מקרא בכורים דכתיב ענית ואמרת לפני ה' וגו' עניני שמגיד טעם הבאת מנחתו זו לומר שיודע ומודה ומשבח בזה לפני הקב"ה על רוב חסדיו משא"כ וידוי מעשר, ואומר „שנתת" לשון עבר, שלא עתה נותנם, כי הוידוי הוא בסמוך של יו"ט אחרון של פסח והביעור הוא בערב פסח (מ"ל): כט) פי' אם היה בתחד מג' שנים שעברו אילן בת ארבע שנים שלריך להעלות הפירות (או דמיהם) לירושלים ולאכלם בקדושת מעשר שני, כי ב' דברים הללו נקראים קודש (הגם שאינם קרבן לגבי מזבח), מעשר שני דכתיב (ויק' כ"ז ל"ב) וכל מעשר הארץ מזרע וגו' קודש לה', ונטע רבעי דכתיב (שם י"ט כ"ד) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה': ל) משום דקשה, הלא אמרנו שבשנה השלישית ושישית אין כאן מעשר שני, אלא מתודה שעתה בבר לא נשאר אלא מעשר שני מב' שנים הראשונים (רא"ם):

לקט בהיר

כג) דכתיב שם „בתג האסוף": כד) דקי"ל פירות האילן הולכין במעשרות שלהן אחר שנה שחנטו, שאם חנטו בשלישית צריך ליתן מהם מעשר עני הגם שנלקטים אחר סוכות של שנה הרביעית - ולא יהיה בשנה השלישית מקושר על אומרו כי תכלה לעשר, אלא כאילו אמר מעשר תבואתך שבשנה השלישית או משנה שלישית או אשר בשנה השלישית, שמאינו חסר תיבת אשר, כגון (יתרו י"ח כ') והודעת להם את הדרך ילכו בה (רא"ם): כה) ב' דיוקים בענין, חדא מה זה שנת המעשר, וכי יש שנה שאינה שנת המעשר, הלא בכל שנה מפרישין מעשר (חוץ שמיטה), ובפרט בה"א הידועה „המעשר", ודיוק הב' כבר ידענו שצריך לפרוש ב' מעשרות ראשון ושני והיל"ל שנת המעשרות, אלא חד דיוק מתרץ תבירו, כי שנה שלישית אשר ממנה המדובר כאן היא שנה משונה מב' שנים הקודמות לה שאין נוהג בה רק אותה מעשר אחד שאמר הכתוב ונתת ללוי והשמיט ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר וגו': כו) ולא שמעוה לענייס שיאכלו לשובע, הם יאכלו בלי לווי (במ"ח): כז) והוא י"ב בלים, וכן בכל מין ומין נתנו חכמים שיעור, ודוקא בגורן, אבל בבית בעיר שמצויין שם הרבה עניים המלק מה שיש לו בין כל העניים, ואפילו פחות משיעור ואפילו כזית (רא"ם): כח) מיבת וידוי פירושו כשהאדם מדבר מלבו לפני מלך גדול ונורא ופורט השבון מעשיו בין כשחטא ובין להפך, דברים האומרים בתמת מעומקא דלבא (לא כן כשמדבר בני אדם ומספר להם מידות מעשיו אשר עשה להראות עצומותו היתירה שמודה שחטא או להפך להראות מעשיו הנטוים) (מלבי"ם), ולא לרז"ל זאת מדאמר „לפני

ז א מיי׳ פ״ח מהל׳ אבל הלכה ד טושו״ע י״ד סי״שמ סעיף כו:
ח ב פיי׳ פ״ו מהלכות י״ט הלכה יט טושו״ע א״ח סי׳ תקלא סעיף ו:
ט ג מיי׳ פ״ו מהלכות אבל הלכה ג ח טושו״ע א״ח סי׳ תקמח סעיף ג:
י ד טושו״ע י״ד סי׳ שלד סעיף ג:
יא ה ו מיי׳ פ״ז מהל׳ י״ט הלכה יב טושו״ע א״ח סי׳ תקסה סעיף ד:
יב ז מיי׳ פי״ב מהל׳ סנהדרין הלכה ד סמג לאוין לל:
יג ח מיי׳ שם הלכה ה:
יד ט מיי׳ פ״י מהל׳ אבל הלכה ה:
טו י מיי׳ פ״ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ו טושו״ע יו״ד סי׳ רמ״ו סעיף ד:
טז כ מיי׳ פ״ב מהל׳ מלוה ולוה הלכה ו טושו״ע יו״ד סי׳ רמ״ו סעיף ד:
יח ל מיי׳ פ״א מהלכות עובדי כוכבים הלכה ו:
יט מ מיי׳ פ״ב מהל׳ אבל הלכה ה ב סמג עשין דרבנן ב טושו״ע י״ד סי׳ שפ סעיף ה וסי׳ שלד סעיף ה:

רבינו חננאל

אסור לגלחו במועד. והתנן כל אלו שאסורו מגלחין במועד מותר לגלח בימי אבלו הא אסור לגלח במועד אסור לגלח בימי אבלו ואי אמרת קטן הנולד קרום הרגל אסור לגלח במועד נמצאת אתה אומר אבלות נוהגת בקטן. והניא מקרעין לקטן מפני עגמת נפש. ודחי רב אשי מי קתני האסורים לגלח במועד אסורים לגלח בימי אבלו מדוקיא הא אסורין בבאן אסורים בבאן שמע׳ מינה דילמא יש מהן אסור ויש מהן מותר ג) וכי קתני הא אסורה קתני. איכא דאמרי קטן הנולד בין ברגל בין קרום לרגל מותר לגלחו במועד. אין אבלות נוהגת ברגל. דאי אבלות מעיקרא דרא חלה עליה אתי עשה דרבים ושמחת ברגל דהיא שמחה לישראל כולו דרחה עשה דיחיד וכ״ש אבלות ברגל דאכתי לא חיילא עליה דעשה דרבים דרחה לה. מנודה מהו לגרות נדויו ברגל. פ״ב רב יוסף. ת״ש דנין בכ״ו ע״ד דיני נפשות ודיני ממונות ודיני מכות. וכיון דדיינינן ליה אי לא צאית דינא משמתינן ליה ואי ס״ר אין נוהג נידויו ברגל מאן דטשמה מקמי רגל אתי רגל ודחי ליה אשמא משמתינן ליה. תפריק אביי דילמא דאי דנין דקתני עיונא בדינא בעלמא. דאי לא תימא [דכי] דנין דיני נפשות דקתני דינא מכש הוא פסקינן לדיינים וקסלינן ליה בכותר. הא מימנעי דייני משמתת ״ם. דחניא ר״ע אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין מועמין כו׳ ולא אימשמא בהדיא וקי״ל דהלכתא כרבא ומסקנא דשמעתא בותיתה שלקא: מצורעת אסוקנא שנוהג צרעתו ברגל. אבל אסור בהספורת שנא׳ ראשיכם אל תפרעו לבני אהרן מכלל דס״ע אסור. ב) כר״א דאסור וראשו יהיה פרוע אין פרוע אלא נידול שער דברי רבי אליעזר וכן

ג) מאי ג״ל וכי קתני אסורה הא התירא קתני. ב) נראה דהסר כאן וג״ל מצורע אסור בהספורת כר״א.

גליון הש״ס

נכו׳ נמצאת אבלות נוהגת בקטן. קיל הא מדרבנן כיון דבקטן לא שייך אבלות אין זה יוצא מן הכלל וכל שאסור כמוות אסור בימי אבלו דימי אבלו כייבו נמי אסור אבל דמשא״כ קטן דאינו אבל וכתוצה מיט איסור על הקטן רק על המגלח אבל בהאל דמגלח אינו אבל ומל קטן ליכא איסור ולגמ״ג: שם מי קתני. הא אסורין כמין זה ומסיס קב ס״ח: שם לא מיבעיא קאמר. עיין לקמן דף יח ס״ב תוס׳ ד״ה ומאי: שם מכלל דכולי עלמא אסור. עיין לקמן דף כ״ג ע״ב תוס׳ ד״ה ומאי אוכל:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) תוס׳ ד״ה מהו שיהיב וכו׳ ובקשה הכא כו׳ אלא עוקרא גזר כדלקמן. עיין ריטב״א דבור המתחיל מהדה: ב) ד״ה ואי לא ניחא כו׳ מיהו פריך שפיר. עיין יד דוד: ג) ד״ה אמר אביי כו׳ אביי לעיוני ודלמא לעיוני ס״ע משמתינן דלא כו׳ אלא נראה דיתמי ה״נ מסתכנא כו׳. בספריסה היה הגיהה גיל אביי ודלמא לעיוני ס״ע משמתינן דלא לא ניחא כו׳ ומהו פריך שפיר. עיין יד דוד: ד) ד״ה אמר אביי כו׳ אביי לעיוני ד״ה ומאי דפריטיה לעיל בד״ה ומאי אוכל:

עשה דיחיד. משמע דאבילות אינה עשה דאורייתא מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן והאי דקאמר לעיל (דף יח:) לא מכעיא ימי אבלו דרבנן הייט עשיית מלאכה דנפקא לן (לקמן מו:) בהסמכתא דשמחת הרגל נמי דרבנן ושמחת הייט בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה (חי): מהו שיהא נידויו ברגל. א) והקשה הרב הא ליכא אלא עשה (ג) ואין עשה דוחה עשה ואיכא עשה ליכא אלא עוברא גזר כדלקמן (דף מז:) והא לאו קשיא היא דהא נידוי דחי לאו דמקבל חברו דאיכא לאו ושמת מסוטה לפיכן ועוד כיון שעבר על דברי הדיינין הרי יש כאן עשה דרבנים: ואי לא ניחא דינא משמתינן ליה. תימה לימא דאי לא ניחא דינא נתחיבן לנכסיה ב) מיהו פריך שפיר: ממנעי משמתת ״ע. הקשה בתוס׳ הר״ת הכי קשה ליה דהא ממנעי משמתת ״ע מאכילה ושתיה וגוף הבריגה דהוא מלאכה לא חיישינן וגרלה לי מדאסר רחמנא הבערה בת כהן בשבת מכלל דבמועד אבילות אינו נוהג ״ע מטה לאוכל ״ע קשיא כה: נמצאת אחר מעבה אחת דינו. קשיא לן דכפ׳ אחר דיני ממונות (סנהדרין דף לה:) בשמעתין דלפיכך אין דנין (בשבת) מוכח דעיעוי הדין לא שייך עד שיעיטהו אחר שיגמור הדין וכי קימא דלעיוני דהכא הייטו גמר דיונא יהגרונו עדיין עד אחר הרגל מ״כ אמאי פריך לימא לעיוני בעלמא בלא גמר דין ולא יעשוהו גמר דין עד אחר המועד וי״ל דמשתכחי אף על גב דאיכא סופרי דיינין הכותבים דברי כל אחד מ״מ הסברא אשר בלב משתכח ומהאי טעמא אמרינן (שם) דאין דנין בערב שבת דליכא דאינשי לעיני: אמר אביי אביי ת״ש מעוה שהתירו כו׳. אביי לעיעוי דדחי ודלמא לעיוני ואין מוסב דאייה להוכחה דלעיל ואע״ג דדחי דאי לא תימא דקאמר לא חש בלאוהו דיחוי נידוי כדאה דיחוי ה״כ משתכרא מ״מ טוכל לומר לעיוני בלאו הכי נמי משתכרא: והא כ״ג דכל השנה כולה כרגל כו׳. משמע דאם אין מעוה נוהג נידוי ברגל הא הדין כ״ג אינו נוהג נידוי כלל וקשה הא ״כ״ג דן ודנין אותו ואי לא ניחא דינא (לא) משמתינן ליה ולמאי דפרישיה לעיל ב) דטוכל לומר למיתת נכסיה ניחא: בימי טומאתו דלא נוהג אבל לטהרתו אמר רבא ת״ש והצרוע לטולי עלמא דמי דתנן כהן גדול והא כה״ג דכל השנה כרגל מינה נוהג צרעתו ברגל שמע מינה אבל אסור בהספורת מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דכולי עלמא אסור מנודין

מסורת השים

ואי אמרת בקטן אית ליה פלוגתא. חילוק דעולד קודם הרגל אינו מגלח ברגל ואינו לן למימר הואיל ואסור לגלח ברגל לגלח נמי בימי אבלו ת״ל נמלאת אתה אומר אבלות אפילו בקטן: מקרעין לקטן. אם נגדיו: מפני עגמת נפש. שיבכו הכוחלין וירבו בכבוד המת ולא מפני שהוא אבל: מי קתני הא אסורין. דמשמע האסורין לגלח במועד אסורין לגלח בחבל: [לקמן כו:] יש מהן אסורין. דאמר כל אדם שאסורין לגלח במועד (ב) אסורין לגלח בימי אבלו: ויש מהן מותרין. כגון קטן זה שנולד קודם הרגל שאסור לגלח ברגל מותר לגלח בימי אבלו: אתי עשה דרבים. ושמחת ודחי עשה דיחיד. אבל דכתיב (ירמיה ו) אבל יחיד עשי לך: דהשתא. שאירעו במועד: דנין דיני נפשות. במועד אבל לא ביום טוב שאסור משום שבות*. ודייקינן מינה מדדנין במועד אבל דאי לא ניחא נמי משמתינן ליה במועד: אתי רגל ודחי ליה. שאינו נוהג נדוי ברגל: דלמא לעיוני. הא דמתי דדנין לא אמרי דלימא אינם פלוגי אייב אינם פלוגי זכאי ואיכא למידק מינה דאי לא ניחא דינא ואמר דהוי אונס אפילו הכי מקבוחתו לא יצא ולא יפגל, כלומר דבבוחתו שיעבוד בתמנעת לא אמתמל, הא אחר, הדיוט, שלא יצא מילל (כ״ק ק״ו) לו: ומן המקדש לא יצא, אינו צריך לצאת מן המקדש ביום מיתת אביו ואמו, ולא יגלל שבוחתו אינה מחוללת (זבחים לט. וכתוס״ יומא יג:).

[דף מו.]

[מוסמת ס״ב ע״ב]

ויקרא צרעתו יט

[אלא כ״ל וכ״ג כ״ס]

[נ״ל ונמרי יבמ״ן]

[נ״ל יג:]

[לקמן מו.]

יומא יג: סוכיות יב: [כ״ק ק״ו. זבחים לט.]

מוסף רש״י

והצוויר והמצורע. מטומאתו לטהרתו. טול עמא כשעלה מטומאתו ומוב אינו מטמר מרו, וכן מצורע שעלה מטומאתו מגלח ברגל לפי שלא היה לכם פנאי לגלח קודם הרגל (לעיל יג:).

בהן גדול מקריב אונן. דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא, אם מת אביו ואמו דהוי אונן אפילו הכי מקבוחתו לא יצא ולא יפגל, כלומר דבבוחתו שיעבוד בתמנעת לא אמתמל, הא אחר, הדיוט, שלא יצא מילל (כ״ק ק״ו) לו: ומן המקדש לא יצא, אינו צריך לצאת מן המקדש ביום מיתת אביו ואמו, ולא יגלל שבוחתו אינה מחוללת (זבחים לט. וכתוס״ יומא יג:).

ואי אמרת קטן אית ביה פלוגתא *נמצאת אבילות נוהגת בקטן והתניא **מקרעין לקטן מפני *עגמת נפש אמר רב אשי *מי קתני הא אסורין דלמא יש מהן אסור ויש מהן מותר אמיתר ואי תימא רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי אמר שמואל *קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא נולד מעיקרא אמר רב פנחס אף אנן נמי תנינא כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד מותר לגלח בימי אבלו הא אסורין לגלח במועד אסורין לגלח בימי אבלו אי אמרת קטן אסור נמצאת אבילות נוהגת בקטן והניא מקרעין לקטן מפני עגמת נפש אמר רב אשי מי קתני הא אסורין דלמא יש מהן אסור ויש מהן מותר *אבל אינו נוהג אבילותו ברגל שנאמר *ושמחת בחגך אי אבילות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד ואי אבילות דהשתא הוא לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים *מנודה מהו שינהוג נידויו ברגל אמר רב יוסף *תא שמע *דנין דיני נפשות ודיני מכות ודיני ממונות ואי לא ציית דינא *משמתינן ליה ואי סלקא דעתך אינו נוהג נידויו ברגל משומת ואתי מעיקרא אתי רגל דחי ליה השתא משמתינן ליה אנן א״ל אביי ודלמא לעיוני בדיניה דאי לא תימא הכי דיני נפשות דקתני ה״נ דקטלין ליה והא קא ממנעי משמתת יום טוב דתניא ר״ע אומר *מנין *לסנהדרין (שראו בא׳) שהרגו את הנפש שאין מועמין כל אותו היום ת״ל *לא תאכלו על הדם אלא לעיוני בדיניה ה״נ לעיוני בדיניה א״ל אם כן נמצאת מענה את דינו *אתו מצפרא ומעיינינן בדיניה ועיילי ואכלי ושתו כולי יומא והדר אתו בשקיעת החמה *וגמרינן לדיניה וקטלו ליה אמר אביי ת״ש ומנודה שהתירו לו חכמים אמר רבא מי קתני שהתירוהו חכמים שהתירו לו חכמים קתני דאול ופייסיה לבעל דיניה ואתי קמי דרבנן ושרו ליה מצורע מהו שינהוג צרעתו ברגל אמר אביי הא שמע *והצוויר והמצורע (ג) מטומאתו לטהרתו הא בימי טומאתו נהיג *לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא *לרבות כהן גדול והא כה״ג דכל השנה כרגל *כהן גדול *מקריב אונן *ואינו אוכל שמע מינה *נוהג צרעתו ברגל שמע מינה *אבל אסור בהספורת מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן *ראשיכם אל תפרעו *מכלל דכולי עלמא אסור מנודין

[דף מו.]

[מוסמת ס״ב ע״ב]

[לקמן מו.]

[נ״ל יג:]

[לקמן מו.]

[לקמן מו.]

[לקמן מו.

כשהן מנוולים, הילכך אם יתירו בחטישי לא יבואו להתיר כל ימי השבוע:

תס ע"ב מצורע מהו שינהוג צרעתו ברגל. אי קשיא ואי לא נהיג צרעתו ברגל, א"כ מותר ליכנס בעיר, והיכי אמרן בפ"ק דלעיל (ז:) דמ"ד אין רואין את המוחלט במועד משום דצוותא דאיתתא עדיפא ליה מצוותא דעלמא, ומ"ד רואין משום דצוותא דעלמא עדיפא ליה, והא בלא ראייה נמי הוא נכנס לעיר, תשובה אע"פ שנכנס לעיר לא נטהר ממומאתו וטמא בביאה, והילכך לית ליה צוותא דעלמא, שאין נכנסין עמו בבית אחד, אבל אם נראה צרעתו ונטהר אותה יכנסו עמו בבית אחד ותהיה לו צוותא דעלמא:

תס אבל מטומאתו לטהרתו נינזור דילמא אתי לשהויי קרבנותיו קמ"ל. פי' המורה שמא משהא קרבנותיו עד ליו"ט האחרון ומקריבין ואסור להקריב קרבנות יחיד ביו"ט, ואינו נ"ל פתרון זה כלל, חדא דלשון הספרים אינו מוכיח כן, דהו"ל למימר בפירוש דילמא אתי לשהויי קרבנותיו ביו"ט האחרון, ותו אם אסור להקריב קרבנות יחיד ביו"ט, אם הוא יביאם כלום יקריבום הכהנים, וכהנים זריזים הם, אם הוא לא ידע הם ידעו שאסור להקריבם, ונ"ל לפרש כך, אם נתיר לו לזה לגלח במועד אע"פ שיטהר קודם לרגל, ישהא קרבנותיו במועד שיאמר לא אגלח עכשיו שאין לי פניות, אלא במועד אגלח ואביא קרבנותיו, ונמצא משהא קרבנותיו, ואינו טוב שישהא אדם קרבנותיו שנתחייב בהם, קמ"ל דלא נזרינן, וביוצא בזה אמרי' לקמן (י"ז:) ונזיר ומצורע אע"פ שהיה להן פנאי לגלח ולא גילחו מותרין שלא ישהו קרבנותיהן:

לף י"ל ע"ב כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל. אע"ג דלענין אכילי' לא דמי לרגל, שהרי האונן אוכל קדשים במועד משום דלא חיילא עליה אינונות, מ"מ לענין הקרבה כרגל הוא:

לף ט"ו ע"ב מנודין ומצורעין מה הן בתספורת. אע"פ שיש לפשוט מנודין מתניתן הא בעי לקמן מצורע מהו בעטיפת הראש, והרי מקרא מלא ועל שפם יעטה, ומה ראה לשאול, אלא כך דרך התלמוד כשרוצה לפרש ע"י בעיא או ע"י קושיא הולך ומפרש:

תס מנודה מהו בקריעה תיקו, קשיא לי אמאי לא פשיט מר' אליעזר דנרסי' בשלהי פ' הזהב (נ"ט:) כשבירכוהו אף הוא קרע את בגדיו וזלנו עיניו דמעות וחלץ מנעליו ונשמט וישב ע"ג קרקע, ויש לומר צערא יתירא הוא דעבד, ואין ללמוד ממנו, שהרי בכה וישב ע"ג קרקע שאינו חייב המנודה לעשות כן:

תס ע"ב אבל אינו משלח קרבנותיו דתניא ר"ש אומר שלמים בזמן שהוא שלם מביא שלמים בזמן שהוא אונן אינו מביא שלמים. פי' לאו כל שבעת ימי אבלותו אסור להקריב קרבן, אלא דוקא כשהוא אונן, דהיינו יום המיתה, אבל לא שאר הימים, דמדאורייתא לא הוי אונן אלא ביום המיתה, דכתיב ואחריתה כיום מר, ובזבחים בפ' טבול יום (ק:) אמרי' דיום קבורה הוי אונן מדרבנן, ואינו מביא קרבן, כגון אם מת לו מת ביום ראשון ולא נקבר אלא ביום שני יום קבורה הוי אונן מדרבנן ואינו מביא קרבן, ודוקא ביום קבורה אחמור רבנן ועבדוה כיום מיתה משום דאז חייל עליה אבלות כשיסתם הגולל, אבל שאר ימי אבלו מביא ואפילו איסורא דרבנן לית ביה:

תס מצורע מהו שישלח קרבנותיו ת"ש אחרי טהרתו אחרי פרישתו מן המת שבעת ימים יספרו לו אלו שבעת ימי ספרו כו'. פי' המורה אלמא שלא היה יכול להקריב קרבן עשירית האיפה עד שנטהר ממומאת מת והי"ה מצרעת, וקשיא לי טובא דאמרי' בפ' תמיד נשחט (ס"ב:) טמא משלח קרבנותיו וערל משלח קרבנותיו, ולא נאסר הטמא אלא מלשלח פסחו משום דבעינן לפי אכלו וטמא וערל לאו בני אכילה נינהו, אבל שאר קרבנות משלחין ואינן אוכלין, והכא היכי אמרי' דאחר שיטהר ממומאת מת מביא קרבן ולא בזמן שהוא טמא, ונ"ל דטעות יש בספרים אחר פרישתו מן המת, אלא אחר פרישתו מן הצרעת בעינן למינרס, ואע"ג דלעיל מיניה נקיט טומאת מת, האי קרא מילתא באנפי נפשיה הוא, ואינך יכול לפרש המקראות של יחזקאל מיושבים על פשטם, ובדוחק גדול יישבו אותם חכמים. ומה ששאל על מצורע, לא מפני שהוא טמא, שדבר ידוע הוא שהטמא אינו נכנס למחנה שכינה, ואינו שואל אלא לשלח ושלא יכנס, ומפני שהוא דומה לאבל יש לומר שדינו כמו האונן שאסור לשלח קרבנותיו מפני שאינו בשלום, וכגון שהיה קרבן דלא בעי סמיכה, כגון בכור ומעשר ועופות, או אשה דלאו בר סמיכה היא, והאי דכתיב אחרי טהרתו דריש ליה על המצורע דכתיב ביה (ויקרא י"ד) ביום טהרתו, וזהו יום פרישתו מן הצרעת, שפירש הנגע ממנו, ז' ימים יספרו לו, אלו שבעת ימי ספרו של מצורע דכתיב ביה (שם) וספר לו שבעת ימים, וכתיב וביום בואו אל הקודש ודריש מיניה ר"ש בבואו יקריב בזמן שהוא ראוי לביאה ראוי להקרבה ובזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה, דלא מבעיא מצורע מוחלט שאינו משלח קרבנותיו, אלא אפי' מצורע בימי ספרו אינו משלח, דכיון שהוא אסור בתשמיש המטה כדכתיב (שם) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים הרי הוא כאונן ואינו עומד בשלום שיהא ראוי להקריב קרבן:

לף ט"ז ע"ב אמר לו הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהא כמוני. פי' וזהו האחרונים, שבראשונים עשה שירה על שאול וא"ל הקב"ה אלמלא אתה שאול והוא דוד דחיתי כמה דוד מלפניו, מפני שהיה שאול עניו ביותר שלא היה רוצה לקבל המלכות, וראה דוד דהקב"ה אוהב הענוה והתחיל גם הוא להתנהג בענוה:

לומר שאינו עובד כל היום • עד הלילה אבל בלילה אם בא להקטיר חלבים ואימורים יקטיר: גזירה שמא יאכל • כל היום אסור באכילת קדשים מן התורה אבל באמיעת הלילה מנקבר המת ביום אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים והכי אמעיקן ליה לר' יהודה במסכת זבחים (קד: לא:) והכי קאמר רבי יהודה כל היום הוא באמיעת ולא יקריב: והא מיגרסא • דהכי מעיקרא דלי חזי לה דמתה קדיש ועייל לביתי הכנסת ומשוי ליה לגיעתא דהשתא דמתה גיעתא למפרע: [אלי לא מיעכר • ובקדשים בטינן שמתה וגדולה דכתיב (במדבר יח) לך נתתים למשחה כלרך שהמלכים אוכלים (חולין לב:) אמתני' הוא זורק את הדם • של תמידין כדי שיהא רגיל ומזומן בעבודה יה"ל: ומעיב את הגרות • (ה) מדמן מן אפר הפרה שבבו וכן כל יום ויום מעיבן בבקר שנאמר בבקר בבקר בהעיבו את הגרות וכל יום מקטירין קטורת בהיכל פכם בשחרית ופכם בין הערבים: ומאחר כל הימים אם רצה להעביר ולהקריב את כל קרבן שירצה מקריב ואין (ב) המאחר יכול לעבוד על ידו: מקריב חלב בראש • אחת הוא (ג) להעביר ולהקריב כל חלב שיזבחו: ונוטל חלב (ד) • בחלוקת חלבות קדשים: בראש • מגה יפה שיזבחו לו: גמ' דרבי עקיבא לקמן בשמעתין: היכי עביד עבודה • כל שבעה הרי מזון עליו: על הטמא טהור ועל הטהור טמא • אם הזה על הטמא נעשה טהור ואם הזה על הטהור נעשה טמא ויוקם מעל הטמא ויקדיש: ותכמים אומרים • על הטמא לדרשא אמתא לומר שאין דברי הזאה אמורים אלא בדברים המקבלים טומאה אבל בדברים שאין מקבלים טומאה אבל בדברים שאין מקבלים טומאה • אין הזאה הגיתות עליהן קרויה הזיה ונפקא מינה שהזייתם שם באוב שירי פסולי הן ואין להכשירן להזות: בדתנן נתכוון וכו' אם יש באוב ישנה • כלומר (ה) לאיין הזייתם להזות על אדם שריך זהה (ו) אלא נתכוון (לו) ותזר ושוה ואין צריך לחזור ולהטביל • במלאכה דהזאה אל בהמה (ז) אין [אם] הזאה עליה והוו להו כמים שנטמאים בהן מלאכה: לומה טהור • דדרשי הכי והא הטהור אף לאחר שהזה קראו טהור: הגיתה למתן אחמר כי • פלוגתא היא בזבחים בפרק המערבה (דף פ.): תגבה דגבדה • (ח) כל שהא שנתן עליו מעבדו • אבל במא • שהא מעבל דלאחר נגעולי אחוב בו צריכה שיעור שיעבול

[נעיל ב. סוכה כה.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומעיב וכו' מדשון מן אמר אל הפרילות: (ב) שם ד"ה ומאחר וכו' ואין אכני המאחר: (ג) שם ד"ה מקריב וכו' לאם הוא ומינת לאקטיר ומחקר: (ד) שם ד"ה ונוטל חלב בחלק בחלוקת אלילת קדשים ריש: מגה ופר פ"ל והדש"ל: (ה) שם ד"ה בחלוקת אלילת קדשים: בראש • מגה יפה שיזבחו לו: גמ' דרבי עקיבא לקמן בשמעתין: היכי עביד עבודה • כל שבעה הרי מזון עליו: על הטמא טהור ועל הטהור טמא • אם הזה על הטמא נעשה טהור ואם הזה על הטהור נעשה טמא ויוקם מעל הטמא ויקדיש: (ו) בא"ר דסיכת ולא נתכוון לו וחזר ושיבה לון צריך כ"ל: (ז) שם וכו' בהמה שהזה עליה אינה הזה ואוו לנו כ"ל: (ח) שם ד"ה לגבה שמתן עליו כל שהא ונעבדו כ"ל:

מגילה ט.

[אמרים ס. נ. מגילה ט.]

מגילה ט.

[נדרים מ.]

מגילה ט.

מגילה ט.

מגילה ט.

ולא מסיימי מהילתיה מוסס כמי מרבע אמות ולא הולך רבינו לכתוב זה דמד טעמא הוא שמא יתהיל על המת או שמא יתהיל על הקבר שהקבר מטמא מן התורה דכתיב לו בעצם אדם לו בקבר: אבל אם נכנס לביה"ק לוקה. בסיפרא ובמיר וכמה דוכתי וע"כ תיירי שהין שם דרך להכנס אלא על הקברות אבל אם יש שם דרך להכנס ולא יתהיל על הקבר ממש אינו לוקה מה"ת ואם עבר בתוך מרבע אמות לקבר מכין אותו מכת מרדות ואם הוץ להרבע אמות לא נטמא:

יד מותר לכהן להטמא בבית הפרס וכו'.

בהגהל רבתי וירושלמי וטעמא אלא כעמידו דבריהם במקום דאיכא מצוה או כבוד הבריות: וכן מדלגין על גבי ארונות וכו'. כבר נזכר פרק מי שמתו וטעמא דבר תורה אהל שיש בו חלל כפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל כפח אין חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהם חלל טפח ונזרו על שיש בהם משוס שאין בהם ומשוס כבוד מלכים לא נזרו בהו. הכי איתא התם:

וכן מעמא טומאה של דבריהם וכו'. איתא בהגהל רבתי מעמא כהן ויונא ח"ל לדון דיני ממונות ודיני נפשות לקדש את המדם ולעבר את הטמא ולהגיל את שדהו מעכו"ם ואפילו יעורר עליה:

פ"ד א מנהג ישראל במתים ובקבורה וכו'.

כל זה מהמוכח הגאונים:

מלבישין אותו וכו'. פרק ואלו מגלחין אמר רב אסא והאידנא נהוג עלמא אפי' בגלדא בר זוזא. ועכשיו נהגו בהכריכין של מגה ויותר ומכו להם עלה דהא דאמרינן מחיצים לדיקים לעמוד בלבושיהם ק"ו מתעה ואינם מוסמין לתקנת העניים כיון שכולם נקבריה בלבנים אין העולם מעניתין אם אם דקין או נכון ואין העניים בורחין ומניחים מחיהם עמי שאין ידו משגת הרי הוא מוטל על האבור וקוברין אותו לפי כבודו וכב אסא אמי אמר נהוג עלמא אפילו בגלדא בר זוזא ואפילו בזה נהוג לא מנעינ בהכריכין המוכין אלא אפילו בזה נהוג הא למדת שהכל תלוי במנהג מדע שהרי אוס ר' יוסי לבניו שיקברוהו בבלים לבושים האידנא נהוג עלמא בלבנים וכן ראוי לעשות: מכבין פני המת וכו'. איתא בתוסה בריש"א:

ב ואסור לקבור בהכריכין של משי וכו'. זה מהגה רע במלבות הזה ובפרע בנשים ולא היה כת ביד החכמים לבטלו: וסובלין את המת וכו'. בירושלמי הכתיבים אסורים בנשילת הסנדל שמא יפסק סנדלו ונמלא מתעכב מן המצוה ומה שלא נהגו בזה שלא אסרו אלא בזמן שיש כתיבים מיוחדים לשאת המטה אבל עכשיו שנהגו שהכל מסייעין ליה

לחם משנה

ואמרת להזהיר נזרולים על הקטנים והמרו שם מתי לאו דאמר להו דלא ליטמו ותיכלו לא דלא ליטמו בידים ואין דקיימא לן קטן אוכל נבילות אין כ"ד מצוין להפריש וכמ"ש רבינו בסוף הל' מאכלות אסורות אם כן משמע דאין מצוין להפריש והאור ביורה דעה בהל' טומאת כהן הסיג על רבינו ועל כן פירש הרב מהר"ל אליה מזרחי בפרשת אמור ובפסקיו סימן ע"ח דעת הטור דאוכר דמתי דאמרו בגמ' לא דלא ליטמיטו בידים לא הוי אלא דרך דמיה אבל קוטפת דמילתא דשאתי הקם משוס דכהנים ביבה בהן הכמוב מצוה יתירות ולכך הזהירו לקטנים להפרישם מה שהין כן בשאר מצות והכי דייק ליטמא דאמרו ואמרת והמתרגן היה יכול לאמרן שם אלא שהיה לו כמו שהיכן בדם ומרליס ועיין שם בפסקיו ומרשת אמור כי שם הארוך:

פ"ד א מנהג ישראל וכו'. דבר זה נלמד ממה שאמרו בהגל רבתי הגוסס אין קושרין את לחייו ואין פוקקים את נקביו וכו' ובדבהב רבינו לקמן מכלל שאלו הם דברים שעושין למת וגם שם אמרו ולא כהין ולא מדיתין. ומאמרין עיינו של מה בפרק שואל (דף קנ"ח): תבריכין תפורין וכו'. בסוף מ"ק דגמר רבן גמליאל ונהגו העם לעשות אחריו בכלי שעתן. ומה שאמר רבינו לבנים אע"ג דבפרק כ' דנדה (דף כ') ובסוף פרק אלו קברים (דף קי"ד.) אמר רבי יוסי לבנים שלא יקבלו בלבנים ולא בשחורים בהגהלה אלא הוא דאף שאין מיעות במועד א"מ אסור בקדשים משום עירבא ובדאמרינן בפ"ק דיומא (דף י"ד) שהקשו וכה"ג מי אל עליו מיעות ובא מגרשא ואיכו בהיעות לא חיילא דהיינו דאסור בהגילה קדשים הוא אף במת בשבת. שהרי שם הקשו ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל והתנן ר"ש אף אשה אחרת מחקינין לו שמא תמות ואי מסר אשתו אשתו (דף י"ח) ולא גזר ר"י. הכי דאף שמת ביום"כ ס"ל לתלמודא דאיכא בהגילה קדשים ומבואר. וכן למדנו דאף מי שאין עליו מיום אונאתו כגון שהם דמגורבת היא דקודש מיתה קדיש ועיין לביהכ"ל ומשוי ליה לגיעת דהיינו דמתה גיעת למסרא מ"מ משום טירדא אסור בהגילה קדשים אף שהוא ביו"ע. ואע"כ י"ל דבוודאי אומכן שהיו אונאתו היא לומר שהיו בהגלו של דוד וכל אותו היום אין אסורים בהגילה קדשים ולא רצו להקיב בהאונה ולאכול לערב שלא לטעם בזמן הגילתם הכל ולמחרם היום הבא ומכים ואולות. כן אמת שדין זה דטירדא שאוסר בהגילה קדשים

הגהות מיימוניות

אחור משום דטסיימי מחיצתה אבל בנגיעה טמא כיון שהוא סתום מכל צדדים ואין בו פתח וכן מובאר בספרי פרשת פרה ותוספתא פ"ק דב"ב וע"ש:

משנה למלך

ולא"כ אם ישראל נטמאו מפני כבודו של דוד ח"כ אורה לא מצוה זו דלאיס ותגיעה ומבואר. ושמא י"ל דלעולם ישראל לא נטמאו דאף דיש לדוד דין נגיעת מ"מ משום המצוה דהל מיוכא עליהם דהיינו מצות רבים ותגיעה ושמתה אם היו מטמאים לו היו מתבטלות מצות אלו מש"ם לא נטמאו ומה שלא הקריבו בחוהו יום הוא מדין אונן שכבי סיים רבינו וכן בכל אונני עליו ואין בפק שמוות דבריו היא שיש לכל ישראל דין אונן וכיון שכן הא אמרינן פרק אלו מגלחין (דף ע"ו:) אבל אינו משלח קרבנותיו דחגיגה רש"ל שלמים בומן שהוא אלא ולא בומן שהוא ואע"ג דאבל כל ז' אינו משלח ובמ"ש רבינו ס"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ח מ"מ פשיטא דבני נגיעה לא גזרו אלא אונות ולא אבלות והכי דייקי דברי רבינו. ועוד כ"ל דמעולם לא גזרו במיתה בנגיעה אלא אונות של דבריהם דהיינו דכל זמן שלא נקבר המת שיהא אסור בבשר ויין ושיהא עטור מכל המלות אבל אונות של תורה דהיינו דקי"ל דיום המיתה אסור בקדשים לאומרו יתברך לא אבלתי בחוני זה לא גזרו על הנגיעה. ומ"ש רבינו בכל אונין היינו אונות דמייני בתוכן הבלבות אבל אונות דשייני לענין קדשים בהא לא מייני. וכ"ם ת"כ לאחר שנקבר דוד אמתי לא הקריבו חוכתם י"ל דבכוד גדול עשו לו בחוהו ונשתהו עד שיקבר וקודם הקבורה לא היו יכולים לשלוח הקרבנותיהם דלא גזרו אלא אבל. אלא דעדיין לא נתקרבה דעתי בכל זה שבני יו"ע היה ביו"ע ליכא לא אונות

ולא אבלות ולא עדיף נגיעת ממת לו מה שמייב להתאבל עליו דאין לו אונות וכמבואר:

הן אמת דלענין אונות של תורה דהיינו יום שמיתה אסור לעבוד ולאכול בקדשים י"ל דאין חילוק אונות דשייני לענין קדשים בהא לא מייני. וכ"ם ת"כ לאחר שנקבר דוד אמתי לא הקריבו חוכתם י"ל דבכוד גדול עשו לו בחוהו ונשתהו עד שיקבר וקודם הקבורה לא היו יכולים לשלוח הקרבנותיהם דלא גזרו אלא אבל. אלא דעדיין לא נתקרבה דעתי בכל זה שבני יו"ע היה ביו"ע ליכא לא אונות

אין מיעורדי מי לא מיטריד ע"כ. ופירש"י מי לא מיעריד ובקדשים בעינן שמחה גדולה כדכתיב לך ותחיה למחה דרך שמלכים אוכלים ע"כ. וכבה מסוגיא זו יש ללמוד דענין אונן בל אוכל דוקא דהיינו דאסור בהגילת קדשים הוא אף במת בשבת. שהרי שם הקשו ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל והתנן ר"ש אף אשה אחרת מחקינין לו שמא תמות ואי מסר אשתו אשתו (דף י"ח) ולא גזר ר"י. הכי דאף שמת ביום"כ ס"ל לתלמודא דאיכא בהגילת קדשים ומבואר. וכן למדנו דאף מי שאין עליו מיום אונאתו כגון שהם דמגורבת היא דקודש מיתה קדיש ועיין לביהכ"ל ומשוי ליה לגיעת דהיינו דמתה גיעת למסרא מ"מ משום טירדא אסור בהגילת קדשים אף שהוא ביו"ע. ואע"כ י"ל דבוודאי אומכן שהיו אונאתו היא לומר שהיו בהגלו של דוד וכל אותו היום אין אסורים בהגילת קדשים ולא רצו להקיב בהאונה ולאכול לערב שלא לטעם בזמן הגילתם הכל ולמחרם היום הבא ומכים ואולות. כן אמת שדין זה דטירדא שאוסר בהגילת קדשים

מגדל עוז

אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה. בסיפרא ובמסכת עיר פרק כ"ג ונזיר ופרק אלו מגלחין (דף מ"ג מ"ד): מותר לכהן גדול להטמא כו' עד אדם זוכה ללמוד. פ"ק דמס' ע"ז (דף י"ג): וכן מיטמא בטומאה של דבריהם כו' עד כוף הפרק. בברכות פרק מי שמתו (דף י"ח):

ד מותר כל ישראל כו' עד וגוזזין שערו. כתשובת הגאונים ז"ל נמצא כן והכיומו כל הגאונים ז"ל: ומלבישין אותו תכריכין כו' עד מושתרין בערב. פרק אלו מגלחין (דף כ"ז) ובתשובת הגאונים ז"ל: ואסור לקבור בתכריכין של משי כו' עד הטפר והתכנים למעלה. פרק נגמר הדין (דף מ"ו מ"ח) ובהגהל רבתי:

א טור יו"ד סי' שעב סע"ג לחוין סי' לגס: ב טור שם סי' שעב סע"ג עטין דרבנן כ: ג טור שם ובסי' שנ:

שופטים. הלכות אבל פ"ג

א מנהג ישראל במתים ובקבורה כך הוא. מאמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו. ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותו. וסכין אותו במיני בשמים. ונוזזין שערו. ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים. ולא יהיו דמיהן יקרים. ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו. ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרין ברעב: **ב** ואסור לקבור בתכריכין של משי ובגדים המוזהבין הרקומין אפילו לנשיא שבישראל. שזהו גסות הרוח והשחתה ומעשה עכו"ם. וסובלין את המת

וכיוצא בהן. מכין אותו מכת מרדות. מפני שהן אבות של דבריהם כמו שביארנו בהלכות טומאת מת. אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה: **יד** מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה בזמן שאין שם דרך אלא היא. כגון שהלך לישא אשה או ללמוד תורה. אע"פ שיש שם מי שילמדנו בארץ ישראל לא מן הכל אדם זוכה ללמוד. וכן מיטמא בטומאה מדבריהם לכבוד הבריות. כיצד אבל שהלך בבית הפרס הכל הולכין אחריו שם לנחמו. וכן מדלגין על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ואפילו מלכי עכו"ם כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזור כבודן למקומן. וכן כל כיוצא בזה. וכן מיטמא בטומאה של דבריהם לדון עם העכו"ם ולערער עמהן. מפני שהוא מציל מידם. וכן כל כיוצא בזה:

פרק רביעי

א מנהג ישראל במתים ובקבורה כך הוא. מאמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו. ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותו. וסכין אותו במיני בשמים. ונוזזין שערו. ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים. ולא יהיו דמיהן יקרים. ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו. ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרין ברעב. **ב** ואסור לקבור בתכריכין של משי ובגדים המוזהבין הרקומין אפילו לנשיא שבישראל. שזהו גסות הרוח והשחתה ומעשה עכו"ם. וסובלין את המת

זה אלא מדרבנן. ומה שכתב אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה: יד מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בח"ל לדבר מצוה וכו'. בפ"ק דע"ז (דף ע"ג): ומ"ש וכן מיטמא בטומאה של דבריהם וכו'. בברק מי שמתו (דף י"ט): ומ"ש וכן מדלגין על ארונות של מתים וכו'. נ"ז שם ומפרש טעמא דדרבא דאמר ד"א אהל שיש בו חלל כפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל כפח אינו חוצץ ורוב ארונות יש בהם חלל כפח ונזרו על שיש בהם משום שאין בהם ומשום כבוד מלכים לא נזרו וכתבו התוספות והרמב"ן והרא"ש רוב ארונות יש בהם פותח כפח נ"ל שראש ההרון פתוח שאם היה סתום אדרבא כי יש פותח כפח שמא הפילו בלד הריקן שבו כדתנן פ"ז דאהלות נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור פירוש בלד הריקן מפני שטומאה נוקעת ועולה נוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה טפח על טפח ברוח טפח הנוגע בם שהל מקום שמא מפני שהוא כקבר סתום: וכן מיטמא בטומאה של דבריהם לדון עם העכו"ם וכו'. בריש"א פרק קמא דע"ז (דף י"ג):

פ"ד א מנהג כל ישראל במתים ובקבורה כך הוא וכו': ומ"ש ולא יהיו דמיהם וכו'. ומכסין פני המת וכו'. בסוף מ"ק: **ב** ומ"ש ואסור לקבור בתכריכין של משי וכו'. כן משמע בהגהל רבתי ובמ"ק: ומ"ש אפי' לנשיא שבישראל. הכי משמע בסוף מ"ק (דף כ"ז): ומ"ש וסובלין את המת על הכתף אורחא דעלמא נקט אבל אם ירצו להשאו בידיהם מותר: ומ"ש

ג ומ"ש ונושאי המטה וכו'. ירושלמי. וא"ל דבריהון דוקא בזמנה שהיו להם הנשים מיוחדים לשמה אם המטה אבל האידנא שאין לנו כחפים מיוחדים אלא ככל מפייעים ליתם לן בה ומיהו מדיהיב טעמא משום דמלא מתעכב מן המלוה משמע דאף לדידן מי אבל מחוך שלא נהגו להקפיד בכך נראה כלשון רמשון:

ד ומ"ש והופרין בעפר מערות. בירושלמי פ"ק דמ"ק ברמשונה היו קוברין אותם בתמערות: ומ"ש ועושין כוך בצד המערה. בפרק המוכר פירות (דף ק:). ומ"ש ופניו למעלה. בפ' הכסיה (דף ע"ג ע"ד) אמרינן דמתי מדבר הוו גנו אפרקיד ובירושלמי סוף מיר (פ"ם הלכה ג') מי זהו מושכב בדרכו רגליו מפוטפוטה וידיו על לבו: ומ"ש ויש להם לקבור באהרן של עץ. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ה) משמע שהיו קוברין באהרונות ובירושל' פירקא בחרא דכלאים (פ"ע ה"ח) אמר רבי חנא אהרוני נקובה לאהרן: והמלוים אותו אומרים לו לך בשלום וכו'. בכוף מ"ק (דף כ"מ) ובנרכות פ"ד. ומ"ם ומציינין את בית הקברות בדבר שקלים ובפרק קמא דמועד קטן (דף ה'). ומ"ם ובונין נפש על הקבר. בסוף פ' שני דשקלים. ומ"ם והצדיקים אין בונין להם נפש וכו' [שם]. ומה שכתב ולא יפנה אדם לבקר הקברות זה פיוט מ"ם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר נפש שע"ג קברותיהם ועל ידי כן יהיו מזכרים שהיום מריבים שעל ידי דבריהם ומעשיהם הטובים הם מזכרים כך פירש הריב"ם לשון זה:

ה הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו וכו' עד שימות. בתכל דבתי פרק קמא. ומה שכתב וכל המאמן עיניו עם יציאת נפש וכו'. בסוף פרק שואל (דף קנ"ח):

ו מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית חבירו וכו' עד

המת על הכתף עד בית הקברות: ג ונושאי המטה אמורין בנעילת הסנדל שמא תפסק רצועה מסנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה: ד וחופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה. ומחזירין העפר והאבנים עליו. ויש להן לקבור בארון של עץ. והמלוין אותו אומרין לו לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. ומציינין את כל בית הקברות ובונין נפש על הקבר. והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות: ה "הגוסס הרי [ס] הוא כחי לכל דבר. אין קושרין לחייו. ואין פוקקין נקביו ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר על טבורו שלא יתפח. ולא סכין אותו. ולא מדיחין אותו. ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח עד שעה שימות והנוגע בו הרי זה שופך דמים. למה זה דומה לנר שמטפטף כיון שיגע בו אדם יכבה. וכל המאמץ עיניו עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף. וכן אין קורעין עליו. ולא חולצין כתף. ולא מספידין. ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית עד שימות: ו ימי שמתו מוטל [ג] לפניו אוכל בבית אחר. אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל. אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל. ובין כך ובין כך אינו מיסב [ג] ואוכל. ולא אוכל בשר. ולא שותה יין. ואינו מברך. ואינו מזמן. ואין [ד] מברכין עליו ואין מזמנין עליו. ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומתפילין ומכל מצות

א טוי"ד מי' שנט סמ"ג לאוין רלט: ב עור שם שלא סמ"ג שם:

על עצמו אין נומעין לו מפני כבודו של מת ואם אחרים מכרכין לפניו לא יענה אמן הכי איתא בירושלמי: נקבר המת וכו'. להו דוקא נקבר אלא אם מיקנו לו כל צרכיו ומסתכנו לכתפים שדרכן להוליכו מותרין להכול בשר ולגסות יין והכי איתא בירושלמי נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין ונמסר לכתפים הוי כנמסר לרבים ולא ידעתי למה השמיט רבינו כל זה:

משנה למלך

קדשים כעת לא מלאתי אותו בדברי רבינו ולא ידעתי אם איסור זה איסור מדברנן וכעת הדבר צריך תלמוד. (ת"ס עיין מ"ש בכס המתכר בפ"ב מהל' איסורי מזבח) [ד]

פ"ד ה הגוסס הרי הוא כחי כו' וכן אין קורעין עליו וכו'. הריב"ם סיתן קי"ד נשאל על חולה שהיה גוסס ע"ם ואמרו לחתות לו קבר אם רחוי לעשות כן כו' תשובה בלבל דבתי מניח נגי גוסס אין קורעין ואין חולצין כו' ואינו נראה ראיה מהא דאבל דבתי לג"ד דבתם שיינו בעמא שלא תקנה דעתם עליהם אבל בג"ד שהוא לחתות לו קבר אלא שייך עיכוב דעת אלילו נחולה שרי. ואע"ג דבתב הרמב"ן כל שהוא מעבקי המת אין עושין לו שיינו כגון אחיו וקרובים אבל קבר לא דליכא עיכוב דעת:

ובשבת

לחם משנה

ד ופניו למעלה וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דנקטא ליה ממאי דאמרינן בפרק המוכר אם הספינה (דף ע"ג:) דמתי מדבר נגו אפרקיד ואע"ג דרבינו מפרש דפרקדן הוי כין פניו למעלה בין פניו למטה וכמ"ש בפרק ב' מהלכות ק"ם ומאור לקרוח קרית שמע וכו' ובתב שם הרב כ"מ ומתפרש רבינו פרקדן בין שהוא מוטל ופניו מוחות בקרקע בין שהוא מוהלך על גבו ופניו למעלה מ"מ בפיר מייחי רגליה מהתם דהתוא אפרקיד דמתי מדבר ע"כ פניו למעלה דאם לא כן לא היה יכול פייעא לרכוב מוחי ברכייהו וכמו שבכריתו התוס' שם:

ה ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר וכו'. בפרק שואל (דף קנ"ח:) אמרו נני מת מניחין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא יתפח:

כדי

הגהות מיימוניות

[ג] מעשה באשה שהיתה רחוקה מבעלה ד' ימים ובאו יהודים שהגיחוהו גוסס ואמר לה בורי רבינו שי' להתאבל דהא אמרינן פרק כל הגט השולח גט מסדינת הים והגיחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואמרו בגמ' לא שנו אלא חולה אבל גוסס לא דרוב גוססין למיתה והא דאמרינן בשבועת העדות כגון שהיתה כת שנייה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות שהו דתימא רוב גוססין למיתה קס"ל אין לפרש קס"ל דלא דהא אמר פרק כל הגט רוב גוססין למיתה אלא ה"ם קס"ל דאע"ג דרוב גוססין למיתה היינו בשאינו בפנינו תלינן שכבר מתו כיון דרובן למיתה הכא כיון דעדיין חיות לפנינו הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכן יש בספרים קס"ל דהשתא מיתה לא שכיב אבל בשאינו לפנינו והגיחו גוסס תלינן שכבר מתו א"כ בנדון זה רוב גוססין אינם חיים שני ימים או ג' ד' ע"כ: [כ] והורה ר"י על אחר שמת ותפסו הטושל ולא הניח לקוברו כמה חדשים שאין אנינות חל על הקרובים דלא קרינן מי שמתו מוטל לפניו כיון שאין מוטל עליהם לקברו ומ"ם אין דומה לנתיאשו מלקברו לענין שתחול עליהם אבלות מיד בהרוגי ביתר דהתם ודאי נתיאשו מלקברם על ידי מלכות וכן בהריתהו דד' אליעזר בן שמעון כיון שלא היה עומד ליקבר חל האבלות מיד אבל הכא נהי שעתה אין בידם להוציאן מידי עכו"ם מ"מ לא נתיאשו לגמרי מלקברו בהרוגי ביתר ולכך לא חל עליהם אבילות ומ"ם לא היו אונסים כיון שאין יכולין להתעסק כלל בקבורתו ודמי להא דאמרינן משנמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין והכא נמי כיון שאין מוטל עליו לקוברו

ניש לן לקבור נתרון כו' עד אל תצוחין כשנוס. סוף אלו מגלחין: ומציינין את הקברות עד לבקר הקברות. פרק אלו מגלחין ובתבל דבתי: הגוסס הרי הוא כחי כו' עד יבכה. פ"ק דתלכות ופרק אלו מגלחין ובתבל דבתי והביתו ר"י אלפס ז"ל פרק אלו מגלחין: וכל המאמץ

עיני המת כו' עד שמת נתעלף. בתוספת שבת פרק שואל (דף קנ"ח): וכן אין קורעין ולא חולצין ולא וכו' עד שימות. פרק אלו מגלחין ובתבל דבתי: מי שמתו מוטל לפניו הרי אל לדוות. בברכות פרק מי שמתו (דף י"ח) ופרק אלו מגלחין (דף כ"ג) ובתשובות הגאונים ז"ל:

אור החיים

ומה שפסק רמב"ם שלכן שעבד עבודת לוי אינו חייב מיתה, נראה כי דן לפי מה שקדם לנו שצריך הכתוב לכתוב העונש והאזהרה[קיב], וכאן בפסוק זה לא נאמרה אזהרה ומיתה אלא לבני לוי שכן כתוב לא יקרבו ולא ימותו, והגם שגמר אומר גם הם גם אתם והוסיף הכהנים בהאמור, אין הכרח שחזר הכתוב לב"[קיג] לאזהרה ומיתה מיהה ואין לנו לומר אלא על האזהרה כל כיון שלא נאמרה אזהרה לכהנים על עבודת הלוים אלא כאן[קיד], ואין זה היקש לומר אין היקש להאלין[קטו] ויכול להתפרש על זה הדרך גם הם על מה שהוזכר בסמוך גם אתם יש לכם אזהרה על הדבר, ועוד ממה שאמר רבי אינו צריך ולא נאמר גם הם גם אתם אלא בשביל שערער קרח מזה אתה למד שאין כאן מיתה לכהן העובד עבודת לוי, שאם לא כן הרי צריך וצריך כי מקראי שבשביל רבי לא הביא בהם חיוב מיתה לכהן בעבודת לוים אלא אזהרה כמובן שם מהברייתא[קטז], אלא ודאי שלא בא מאמר גם אתם אלא לאזהרה, ולזה גם כן לא אמר תנא דספרי אלא כהנים על עבודת לוים מנין ולא אמר כהנים עושים ומוזהרים על עבודת לוים מנין כמו שהתחיל לומר בלוים. ומה שאמרו בברייתא שהבאה בערכין אתם בשלכם והם בשלכם במיתה ולא הביא הש"ס ברייתא המגדת לה שזה יגיד שברייתא זו היתה מוסכמת לבעלי הגמרא[קיז]. אומר אני כי כשנעמוד על עומק הסוגיא ממנה נכריח ללכת בדרכו של רמב"ם, והוא כי שם מסיים באותה ברייתא וזה לשונם הם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה ופרש"י הם בשלכם לוי משורר שבגיף דלתות עד כאן, וקשה לי למה שמקשה הש"ס בסמוך לדברי אביי שאמר משורר שעבר במיתה וזה לשונם מיתיבי משורר שעבר ושוער שערר אינם במיתה אלא באזהרה וכו' עד כאן. קשה למה מחזר התלמוד לברייתא אחרת להקשות לדברי אביי ולא הקשה מברייתא שלפניו ממש שאמרה הם בשלכם אינם במיתה. ועוד קשה פרט זה של לוי מעבודה לעבודה היכן הוזכר שיאמר עליו אינו במיתה אלא באזהרה, הלא תנא לא בא אלא לפרש מאמר גם הם גם אתם[קיח], וממה נפשך אם סובר התנא לדרוש מפסוק זה גם לוי מעבודה לעבודה שגם זה נכלל במאמר גם הם גם אתם אם כן המשפט שנעשה בכהן שעבד עבודת לוי נעשה בלוי שעבד עבודת לוי אחר כיון שאינם כלולים הבורא במאמר זה[קיט]. ואם תאמר שאין להבריח מפסוק זה אלא אזהרה כמו כן גם כן אין לחייב הכהן בעבודה של לוי, אלא מוכרח אתה לומר שאין תנא דורש איסור לוי בעבודת חברו מפסוק גם הם גם אתם אם כן תנא אחיכא קאי שאומר הם בשלכם, אלא ודאי שזה יבריח לומר כי חיצת הם טעות הוא וגרסינן במקומה אחת[קכ], וזה פירושו הם בשלכם במיתה ואתם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה, גם חסר מהברייתא הם בשלכם[קכא], כי להיות שהמדפיס ראה ב' חיבות כפולות וכם בשלכם הם בשלכם סבר שהוא כפל לזה השמיט אחת מהם[קכב], וזה הוא נוסח הברייתא על נכון גם הם גם אתם אתם בשלכם והם בשלכם הם בשלכם במיתה אתם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה, ולזה לא מצא התלמוד

אור בהיר

קכב) פי' כלל גדול הוא אין עונשין אא"כ מזהירין. קכג) פי' ריבוי של גם אין חוזר על ב' דברים אלא על אזהרה לבד. קכד) ואם יש לנו ריבוי אחד נעמיד אותו לאזהרה שהוא קודם לעונש, וא"כ עונש מיתה. קכה) שיהיה הפי' אתם ממש כמו הם. קכו) שהרי רבי מביא על כהן בלוי פסוק אל מבריתו, וכל הפרשה הוא מדבר שם מהלוים ולא מהכהנים, אלא ודאי דרשתו יוצא מתומרו אינם אים על עבודתו, וזה רק אזהרה, ואם האמת שכהן בלוי מייב מיתה הרי אין זה יוצא אלא מפסוק זה כאן, וא"כ צריך וצריך. קכז) והיאך א"כ יתלוק הרמב"ם ז"ל, וכי יש לסמוך מ"ו על מה שיצא לו מהכתוב נגד ר"ל לפסוק כן. קכח) פי' בשלמא לוי בכהן וכהן בלוי מוזהר כאן באומרו גם הם גם אתם ועל זה בא תנא לומר שב' דברים אלו שהוזהרו כאן בפסוק לאיסור הם במיתה, אבל לוי בלוי מאן דכר שמיה. קכט) ועל שניהם אמר ולא יומתו. קל) פי' במקום לומר הם בשלהם אינו וכו' ל"ל אתם בשלהם. קלא) קודם מיצא במיתה, וצריך לחיות ב' פעמים הם בשלהם. קלב) אבל באמת אינו כפול, אלא קודם אמר שב' דברים נכללים בפסוק זה, כהן בלוי ולוי בכהן, וא"כ מפרש דינם אחת לאחת, והתחיל באחרון הם בשלהם

יָת מַטְרַת מַשְׁכָּן זִמְנָא לְכָל
פּוּלְחָן מַשְׁכְּנָא וְחֵילוּנֵי לָא יִקְרַב
לְוָתְכוֹן: ה וְתִטְרוּן יָת מַטְרַת
קוּדְשָׁא וְיָת מַטְרַת מַדְבְּחָא וְלָא
יְהֵי עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ו וַאֲנָא הָא קְרֵיבִית יָת אֲחֵיכוֹן
לֵוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא
יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פּוּלְחָן
מַשְׁכַּן זִמְנָא: ז וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
תִּטְרוּן יָת כְּהוּנַתְכוֹן לְכָל פִּתְגַם
מַדְבְּחָא וּלְמִגָּיו לְפָרוֹכְתָּא
וְתִפְלְחוּן פּוּלְחָן מַתְּנָא אֲיַהַבְתִּ יָת
כְּהוּנַתְכוֹן וְחֵילוּנֵי דְיִקְרַב
יִתְקְטֵיל: ח וּמַלֵּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן

וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל
עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם:
ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת
מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי
אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ
אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר
הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם
עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר
הַקָּרֵב יוּמָת: פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־

רש"י

(ספרי): (ד) **וזר לא יקרב אליכם.** אתכם אני מחכיר[יא] על כך: (ה) **ולא יהיה עוד קצף.** כמו שהיה כברי[יב] שנאמר (י"ז י"ח) כי יגלח הקלף (שם): (ו) **לכם מתנה נתנים.** יכול לעבודתכם של הדיוט תלמוד לומר לכ"[יג] כמו שמפורש למעלה לשמור משמרת גזברין ואמרכלין (שם): (ז) **עבודת מתנה.** במתנה נתתיה* לכם[יד]: (ח) **ואני הנה נתתי לך.**

שינוי נוסחאות * תהיה (רמב"ן).

לקט בהיר

ו) כלומר דיבר לנוכח אל הכהנים והלוים שהזר לא יקרב אליהם שהם באחריות, אבל אין זה אומר שהזר בעצמו פטור, ואין זה קומר מאמר מז"ל בספרי וכגמ' זבחים ט"ז שהוא אזהרה לזר, אלא מזהיר את הכהנים והלוים שהזר לא יעבור על לאו זה, כי כל פרשה זו נאמרה לטובתן של ישראל ולעזור להם שלא יבואו לידי קריבה ועונשין (ג"א): ז) זה פי' מינה עוד (ספרי): ח) פי' נתונים לכם באותה עבודה שהוא לה', שאם לא הייתי נותן הלוים לכם היה גם עבודתם עליכם מוטל (רא"ם): ט) ר"ל צריך שתשמרו עבודתכם מאוד, שאין זה עול ומשא עליכם עד שהעבודה מתנה להקב"ה,

אור החיים

להקשות לאביי מברייתא זו שאין בה אזהרה ב' עבודות לוים והקשה מברייתא אחרת, גם בזה יהיה סיפא דברייתא בדרשת הכתוב גם הם גם אתם שבשביל התנא[קיא], ואמר כי הלוים בשל כהנים במיתה אבל כהנים בשל לוים אינם אלא באזהרה והטעם כמו שכתבתי בפירוש דברי רמב"ם[קיב], ומעתה עלה פסק רמב"ם וספרי וברייתא דערכין בקנה אחד:

ח. ואני הנה נתתי וגו'. טעם לומרו ואני[קיג], נתכוין לומר כי בעד מה שהטלתי

אור בהיר

במיתה, ואתם בשלהם באזהרה. אבל לוי בלוי לא נזכר כלל בברייתא אלא אביי בא לחדש שגם לוי בלוי במיתה. קלג) פי' יהיה מתורגן קושיא ב' שהקשינו תנא אחיכא קאי. קלד) שלא מצינו אזהרה במקום אחר, וזו אזהרתם, ואין כאן עונש מיתה.

מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ
לְחֹק־עוֹלָם: ׃ זֶה יִהְיֶה לְּךָ מִקֹּדֶשׁ
הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־
מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם

לקט בהיר

מדרבה, ממנה גדולה נתתי לכם כזה שזכיתם להיות משרתים את המלך, עד כדי כך שהר הקרב יומה, שנגע במחנת המלך כשלוקח הזומכם (רמב"ן), וגם לפי שהיא מתנה משובחה, יתרבה הקנאה אליכם ויאמאו כולם לעבודתכם, ולפיכך צריך שהשמרו היטב (ספור"): י) שמיבת הנה הוא ענין זירוז והכנה, ונפרט כשהוא מיותר כמו כאן, וכל הנעשה בלגון ושמחה נעשה בהכנה וזירוז (ג"א), אבל אין זה אומר שבכל מקום מיבת הנה הוא לשון שמחה, ומביא ראיה מורלוך ושמח בלבו שאפשר לפרש כן, ולזה דקדק רש"י לומר לשון שמחה הוא „זה" (ד"ד), ובספרי הקשו מנת דכמיב ואני הנני מביא מבול, ומשני בחבוד רשעים רבה, משום שהיה ירא"ל מירוך הגון וכבון, אבל אין זו קושיא בחמת, וענין שמחה זו מה זו עושה, אפשר לומר שלא המנה הקב"ה עם אהרן שום מנאי, כאדם הבוחן מתנה לחבירו בידידות שאינו עולה על דעתו להמנות שום מנאי (ב"ב), גם אינו כמו שכר פעולה לפועל שהוא מחמת הכרח שחייב לו ולא בשמחה, משא"כ מעשר ראשון ללוי הוא שכר פעולה כדלקמן (בד"א): יא) הוא מושב קבוע לדון לשרים ולשופטים (הערוך), והוא כמו שמוסר שטרומיו לב"ד: יב) הרמב"ם בפ"ח מה' כבודים מובה אומם, י"ד שבא להם ע"י המובח, בשר חטאות, בשר אשמות, שלמי צבור של עצרת, שירי העומר, שירי המנחות, שתי הלחם שבעצרת, לחם הפנים בכל שבת, שמן מלוכה, עורות קדשים כולם, חזה ושוק של שלמים, המורם מתוך המוקדה, המורם מאיל נזיר, בכור בהמה טהורה, והבכורים, ג' שהם קדשים והכהן מחזר אחריהם, תרומה, תרומת מעשר, והחלה, ז' שהם ממון כהן והם חולין, הזרוע לחיים והקיבה מבהמת חולין, רחצת הגו, שדה אחוזה, פדיון הבן, פדיון פטר חמור, גזל הגר, והחרמים: יג) משל הדומה לנמשל, שבשר נתון להם מסיני, ועתה בא הקב"ה להבטיחם בברית מלח, כדכתיב לקמן פסוק י"ט ברית מלח עולם, ולשון בזה לייחס הכפל שאמר נתתי לך לך נתתים, נתתי לך כבר ועתה לך נתתים בברית כרותה (ב"ב): יד) ולא לשמור אותם מזר כמו משמרו דלעיל, שהלא קודם שקבל הכהן היו ביד ישראל ומי שמרם שלא לטומאות אותם (ראי"ם): טו) זו דעת מ"ק בספרי, וכן תרגמו אונקלוס לרבו שפירושו לגדולה, ולשון מושאל הוא, לפי שמשיחת תלכים וכהנים גדולים בשמן אין ענינה לעדן בשרו להיות רך ורטוב אלא להגביהו ולגדלו, ומשמש בו הכתוב הגם שאין כאן שום משיחה שהלא המדובר מכל תרומה ושמן הוא רק פרט אחד, וענינו כאן לומר שאינו פחיתות וזיון מתורת נדבה, אלא כאיש מכובד ההוזמן לאכול משולחן המלך (מ"ל), וזו פשוטו, וגרשה שכן רצון רבינו לפרשו, אבל בגמ' פירשוה שצריך לאכלם בגדולה ולעשות מטעמים כשלחן מלכים: טז) זה כלל על כל המתנות אשר הלך מהם בא על האש אין הכהן רשאי ליטול חלקו ואינו זוכה בו רק אחר שהעלו על האש חלק המוזבח, כי כהנים משלחן גבוה קא זכו, ושלחן גבוה הוא המוזבח והאש, ופי' מן האש, מזמן האש, כמו (לעיל ט"ו כ"ג) מן היום אשר צוה ה' והלאה (ב"ב), אבל ודאי שאין פירושו חלק מן האש עצמו או מן אותם שיצאו על האש, שהרי אין זה שלהם (ראי"ם): יז) שאין פירושו ממש כל קרבנם שהרי כמיב לנדבו מנחה חטאת ואשם,

אונקלוס

וַאֲנָא הָא יְהָבִית לָךְ יָת מַטְרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשֵׁיָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן לְרִבּוּ וּלְבָנָךְ לְקָיְם עָלָם: ט דֵּין יְהֵי לָךְ מִקּוּדְשָׁא קוּדְשַׁיָא מוֹתַר מִן אֶשָׁתָא כָּל קוּרְבְּנְהוֹן לְכָל מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל אֲשָׁמְהוֹן

רש"י

בשמחה (הנה) לשון שמחה הוא זה[יב] כמו (שמות ד' י"ד) הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאות[יג] בא אחד וערער על* השדה אמר לו המלך כל מי שירצה יבא וישרער לנגדך* הריני בוחב וחותם לך ומעלה בערכאות, אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות[יד] כהונה בברית[טו] מלח עולם (חולין קל"ב), ולכך נסמכה פרשה זו לכאן (ספרי): משמרת תרומתי. שאתה צריך לשמרן בעבורה[יז]: למשחה. לגדולה[יח] (ספרי - חולין קל"ב): (ע) מן האש. לאחר הקטרת האמים[יט] (ספרי): כל* קרבנם. כגון זבחי שלמי צבור[כ]: מנחתם חטאתם אשמם. כמשמעו:

שינוי נוסחאות • עליו ועל השדה. • עליך. • לכל.

דִּי יְתִיבוּן קֳדָמַי קוּדְשׁ קוּדְשִׁין
דִּילָךְ הִיא וְלִבְנָךְ: י בְּקֻדְשׁ
קוּדְשִׁין תֵּיכְלוּנֵיהּ כָּל דְּכוּרָא
יֵיכוֹל יְתֵיהּ קוּדְשָׁא יְהֵי לָךְ:
יא וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְּנָתְהוֹן
לְכָל אֲרָמוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ
יְהַבְתִּינוּן וְלִבְנָתָךְ וְלִבְנָתְךָ עִמָּךְ
לְקָיְם עָלָם כָּל דְּדַכְיָ בְּבֵיתָךְ
יֵיכוֹל יְתֵיהּ: יב כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל

אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא
וּלְבָנֶיךָ: י בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ
כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ:
יא וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ
וּלְבִנְתֶּיךָ אִתְּךָ לְחֹק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר
בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ: יב כָּל חֵלֶב יִצְהָר

רש"י

אשר ישיבו לי. זה גזל הגר[יא] (פס): (י) בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. למד על קדשי הקדשים שאין נאכלין אלא בעזרה[יב] ולזכרי כהונה (שם): (יא) תרומת מתנם. המורם מן המובח ומהשלמים[יג] ומאיל מזיר (מ"מ): לכל תנופת. שהרי אלו טעונין תנופה[יא]: כל טהור. ולא עמאים[יב] (ספרי), (דבר אחר) כל עהור לרבות אשתו

לקט בהיר

ולזה פירש רבינו במאמר הסמוך כמשמעו (שגרתה אלא עורך) לומר מאחר שג' אלו הם כמשמעם א"כ אין לפרש כל קרבנם אלא על הנשאר חוץ מאלו, כגון זבחי שלמי צבור, והם ג' כבשי עצרת שבאו ביחד עם השתי לחם, ויש עוד חוץ משלמי צבור שתי הלחם ולחם הפנים כדאיתא בספרי: יח) פי' שגזל מן הגר ונשבע לו לשקר שלא גזלו והודה, ואח"כ מת הגר בלי יורשים, צריך להניח אשם גזילות והממון הוא לכהנים שבאותו משמר, ובהכרח שבוועת הכתוב על מתנה זו, שבכל המתנות לא שייך לשון השבה רק בזו, וכן אמר הכתוב בפ' נשא (ה' ז') „והשיב" לא אשמו וגו' האשם „המושב" לה' לכהן (רא"ם), וכן הוא בתרג"י זבחים מ"ד: ד"ה אשר ישיבו עיי"ש באריכות, ולבסוף מסיק שם רש"י וז"ל: ואגזל לחודיה קאי האי לך הוא, והאי דכתיב בחריה בקדש קדשים תאכלנו אשארא קאי דהווי מידי דאכילה עכ"ל, והש"ח כתב וז"ל: דילפינן בגזירה שוה כתיב התם האשם המושב לה' לכהן, וכתיב הכא אשר ישיבו לי עכ"ל, ולא נמצא גזירה שוה זו בדברי תז"ל: יט) ופשוט שאין פירושו בקדש הקדשים תאכלנו כמו מן התחם שפירושו לפנים מן הפרוכת מקום שלא נכנס שם איש רק הכ"ג ביום"כ, אלא פירוש קודש הקדשים מקום שהוא יותר מקודש מחבירו ובתם קודש הוא ההיכל א"כ ק"ק היא לפנים מן ההיכל היותר מקודש, אבל נמה שלפנינו לפי ענינו פירושו שכל העיר ירושלים קודש הוא לאכול שם קדשים קלים, אבל אלו שאמרנו בפסוק הקודם לא יאכל רק במקום היותר מקודש והוא העזרה (ג"א), והרמב"ן ז"ל השיג על רבינו ופירש הוא ז"ל בקודש הקדשים בתוכן היותר מקודש, ובאמת נוכל לפרש זאת גם בדעת רבינו בתוכן ובמקום היותר מקודש שהיא העזרה וחכרי כהונה (בד"א): כ) תלקן לג' הגם שכל הג' שלמים הם; לפי שאינן דומין במתנות, שתם שלמים חזה ושוק לכהן ונוסף התודה שגם אחד מעשר חלות הוא לכהן, ונוסף איל נזיר שגם זרוע בשלה נוטל (רא"ם), ונקרא תרומת מתנם שהבעלים תורמים מבשר שלמים שלהם לכם למתנה (ספור"): כא) פי' הכתוב מפרש דבריו שאמר תרומת מתנם, וזה יכול להיות תרומה מן הדגן, לזה הוסיף לכל תנופות לומר שמיירי בתוכן הנריכים תנופה, וזה ג' מיני שלמים שאמרנו (רא"ם): כב) כלומר אין זה לוי שמתוייבים כל בני ביתו לאכול, ואם לא אכלו עוברים במצות עשה, שא"כ מה זה „טהור", היל"ל כל ביתך יאכל, או כל אשר בביתך, ואנו יודעים שטמא אינו אוכל בקדשים ממקום אחר, אלא ודאי עיקר הכתוב לדייק בא דוקא טהור ולא טמא, וכא להוסיף עשה על לא תעשה, שלאו הבא מכלל עשה עשה, ומה שיש מלוה להכהנים לאכול קדשים למדנו מפסוק אחר (שמות כ"ט ל"ג) ואכלו אותם אשר כופר בהם, אבל לפי"ז היה די לומר הטהורים יאכלוהו, מה זה „כל" ומה זה בביתך, בא להתיר אכילת אשתו שהיא בביתך כמו תרומה, הגם שהיא ישראלית (ג"א), ובקצת ספרים לא גרסינן דבר אחר, וכן בדפוס הא' ליתא, ונכון הוא, שאין זה דבר אחר שב' הדברים נשמעים כאחד כמו שאמרנו, והמ"י מקיים הגירסא, ויהיה פירושו ועוד דבר אחר יש ללמוד מהאי

עין משפט נר מצוה

לב א עוש"ע יו"ד סי' סא סעיף כ:

לד ב מיי' פ"ט מהל' נזקים פ"ו ה' עוש"ע שם סעיף כח:

לה ג ד מיי' שם פ"ו ה' עוש"ע שם סעיף כה:

לו ח ו מיי' שם פ"ו ה' עוש"ע שם סעיף ט:

לז ו מיי' שם פ"ו ה' עוש"ע שם סעיף ה:

לח ה מיי' שם פ"ו ה' עוש"ע שם סעיף יב:

כשהוא אומר מתת זובחי הזבח . דמייתי בטבח ולא קאי אטעם דנמעטו טבח כהן מדלא כתיב מתת הטעם הפסיק הענין דאכל מהו זובחי הזבח וכתיב מתת יחידה בהמת ישראל אכל מס היתה תורה אור

אמר רב אושעיא *בבא לידי כהן ומברו לישראל במומו: השוחט לכהן ולעובד כוכבים פטור מן המחנות: וליתני כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות *אמר רבא זאת אומרת °הדין עם הטבח דרש רבא °מאת העם ולא מאת הכהנים כשהוא אומר °מאת זובחי הזבח הוי אומר אפילו טבח כהן במשמע אושפיזיכניה דר' טבלא כהן הוה והוה דחיק ליה מלתא אתא לקמיה דרבי טבלא אמר ליה זיל אישתתף בהדי טבחי ישראל דמנו דכפטרי ממתנתא משתתפי בהדך חייביה רב נחמן אמר ליה והא רבי טבלא פטרן אמר ליה זיל אפיק ואי לא מפקינא לך ר' טבלא מאונך אזל ר' טבלא קמיה דרב נחמן א"ל מ"ט עביד מר הכי א"ל דכי אתא ר' אחא בר חגינא מדרומא אמר ר' יהושע בן לוי (ע) זקני דרום אמרו יכהן טבח *שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב במתנות אמר ליה ולעביד ליה מר מיהת כר' אחא בר חגינא א"ל הני מילי דלא קבע מסרתא אבל הכא הא קבע מסרתא אמר רב חסדא א) האי כהנא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשכתא דאלהי ישראל אמר רבה בר רב שילא הני טבחי דהוצל קיימי בשמתא דרב חסדא הא עשרים ותרתין שנין למאי הלכתא אילימא דחו לא משמהינן להו והא *חניא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה עשה ציצית ואינו עושה מבין אותו עד שתצא נפשו אלא דקנסינן להו בלא אתרייתא כי הא דרבא קנים אטמא רב נחמן בר יצחק *קנים גלימא ואמר רב חסדא °זרוע לאחד וקבה לאחר לחיים לשנים איני והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר במערבא פלגינן להו יגרמא גרמא התם בדתורא *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה באילו אוכל טבלים °ולית הלכתא כוותיה אמר רב חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא ^ילצלי ואין נאכלות אלא ברדל מאי טעמא אמר קרא °למשחה *לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים ואמר רב חסדא עשרים וארבע מתנות כהונה כל כהן שאינו בקי בהן אין נותנין לו מתנה ולאו מילתא היא *דתניא רש"א כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה שנאמר °המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה אין לי אלא זה בלבד מנין לרבות חמש עשרה עבודות כגון *היציקות והבלילות והפתיחות והמליחות חנופות והגשות [והקמיצות] הקטרות (והמציות) [והמליקות] וקבלות

אמר רב אושעיא. הכא במאי עסקינן דקמי מתניתין דפטורין מת טולן בנא אומו בטור ליד כהן ונפל בו מוס קבוע: וליתני כהן ועובד כוכבים בו'. דהא לא מיקרו עם ומאי מירמא דקמי המומו: זאת אומרת. ממיתין דקמי המומו לאמר לאמטוענין דבעלמא הטבח דינו של כהן לתבוע מתנותיו מן הטבח והכא כיון שהבהמה של כהן ועובד כוכבים הוא פטור הטבח מן המתנות והא לא מליגן למילף מכהן ועובד כוכבים לחוד: ולא מאת הכהנים. קק"ד* דכהנים לא מיקרו עם: כשהוא אומר מאת זובחי הזבח. כלומר' מי שהוא ואפילו כהן להמיא כהן שעשה טבח למכור אכל מבהמה שהוא שומט לגרכו פטור: והוה דחיקא ליה מילתא. דמוק ועני היה: דמגו דפטרת להו ממתנתא. מזרוע לחיים וקבה דלאמרינן נמתני' המשתתף עמהם פטור מן המתנות: חייביה. להאי ישראל שנשתתף עם אותו כהן: זיל אפיק. הולא אותם מתתם ידיך ותתנם לכהן: מפיקנא לך בר'. כלומר כל דאיותו ומיעותו אמתה לו: מאונך. מאזון: שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות. לתתם לכהן אמר משום דאמרי לא קניע ואינו יודעין עדיין שהוא טבח אכל מכהן ואילך חייב הוא: דקניע: לעביד ליה מר הכי כדרבי אחא. ותפטרנו משתים ושלש שבתות: א"ל הני מילי. דקא"ר אתא ואקני דרום דשתים ושלש שבתות פטור: היכא דלא קבע מסרתא. מעות: אבל הכא. האי טבח כהן בכר קבע מעות וגלי אדעתיה דקניע: דלא מפריש מתנתא. לכהן אמר: הא עשרין ותרתין שנין. כלומר כבר עברו כ"ב שנה: למאי הלכתא. קאמר הא עשרין ותרתין שנין: אילימא. דמאתר שעמדו בשמתא כ"ב שנה הו לא משמהינן להו: והתניא בד"א. *דמו לא משמהינן להו: במצות ל"ת. דאיתא היה מיתה או כרת דקשה ליה כדרבה מיניה: כגון אומרים לו עשה סוכה עשה לולב. שאין כהן מסרון כיס כולי האי: אלא. הא קמ"ל רבה מאתר שעמדו בשמתיהו כ"ב שנה קנסינן להו בלא התראה אבל קודם לכן לא: קנים אטמא. כל היכך היה נחנ' ממי שלא היה רוצה לתת המתנות לכהן והיה טומה לכהן: ואמר רב חסדא. מתנות כהונה כך היא נתלקת זרוע היה טומן ישראל לכהן אחד וקבה לכהן אחד ולחיים לשני כהנים: גרמא גרמא. כל עצם ועצם היה מחלק לשנים: התם בדתורא. בשור הגדול שאכריו גדולים ביותר דאפילו היה מחלק האכר לשנים עדיין יש בכל חלק וחלק שיעור נתינה מעליא אבל בבהמה דקה אם היה מחלק לשנים לא היה בכל חלק נתינה מעלייתא ורחמנא אמר [בבנים יח] ונתן לכהן נתינה יפה: למשחה. במתנות כהונה כתיב בריקה קרא לך נתנים למשחה כל מתנות שנתתי לך בכהונתך נתתי לך לגדולה כדתרגמינן *לרבותא: עשרים וארבע. לקמן בפירקין (קלב:) מפיק להו: שאינו בקי בהן. הילך דין מתנה היולן נאכלין בגדולה: שאינו מודה בעבודה. שאמר בלבו דברי הכל הן ולא לזה המקום להקריב לו קרבנות אלא משם בלה מלבו: אין לו חלק בכהונה. אין לו חלק בקדשים: המקריב. היא הולכה: היציקות והבלילות. שנתן שמן במנחה ובולבה וחבר ונתן עליה שמן לקיים בה מצות יציקה ולקח עליה שמן [ויקרא ב] כדאמרינן בהלו מנחות* דכולן לריכות שנשה מתנות שמן: הפתיחות. מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שהיו נקמלות לאחר אפיה פותתן ומחזירן לקולתן וקומץ* דכתיב [שם] פתות אותה פתים וגו': המליחות. במלח תמלח (ויקרא ב): התנופות. מולך ומניף. ולא כל המנחות טעונות תנופה והגשה והחם [מנחות פ. ואילך] מפרש להו יש טעונות תנופה ולא הגשה הגשה ולא תנופה לא תנופה ולא הגשה. ומה היא הגשה מגישה כשהיא בכלי קודש קמילה ומגישה לקרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן ובכוטנה (שם.) ובכוטנה (שם): והמליקות גרסינן ולא גרסינן והקרבות. דהא איהו מפיק ברישא ובהדיא פרט נה קרא (ויקרא ז) המקריב את זבח השלמים והיא הולכה:

קבלות

מוסר השי"ם

מוסף רש"י

הדין עם הטבח. דינו של כהן לתבוע מן הטבח המתנות ואע"פ שאין הבהמה של טבח אלא משל אחרים (לעיל קלב.).

במה דברים אמורים. לזרוקה אבנים (מנחות פו.) דאמרינן ומו לא (לעיל קי:) במצות לא תעשה. שבכר נעשית העבירה (שם).

אבל במצות עשה. שלפניו ואינו רואה לקיימה (שם).

מכין אותו עד שתצא נפשו. קודם שנעבר על העשה ויש בידו לקיים (מנחות פו:).

חמש עשרה עבודות. נשיאת כפים דכהנים ומתן הדא מפיק ליה (מנחות יח:).

[עי' תוס' שבת מ: ד"ס כשהא ותוס' נדה לג: ד"ס אבנים]

מנחות מו.

[ועי' פירש"י מנחות]

מגילה כח. [ע"ש]

[ג"ל ואמר]

[תוס' שבת. זבחים כח. לא.]

מנחות יח: [תוספתא דמלי פ"ב ה"ז]

[תוספתא דמלי פ"ב ה"ז] ועי' בחס' מנחות יח: ומי' רש"ל

הגהות מהר"ב רגנשבורג

א) גמ' אמר רב חסדא מאי כבשא דלא מקרבא מהאמר . כ"ב מיי' פ"ב מבכלי מ"ש הלי יב לחם ה:

הגהות הב"ח

(ע) גמ' אמר ר"י בן לוי וכל זקני דרום :

[שם לא.]

[דף קכ:]

[ועי' תוס' מנחות יח: ד"ה מזרוע כמנודר]

[ועי' תוס' לקמן קלו: ד"ה כר' אלעזר]

גליון השי"ם

גמ' ולית הלכתא כוותיה. עי' לעיל דף לו ע"ב תוס' ד"ה שלא דף קלא ע"ב ד"ה ס"ב ודף קלד ע"ב ד"ה בחנים :

[ג"ל לגבו]

[מנחות עד:]

[שם עה:]

1 בס"ל: כל. 2 בס"ל: לוקח.

שבירתך פתוחה בירת רבך פתוחה בשעה שבירתך פתוחה אינו דין שתהא בירת רבך פתוחה דבר אחר אינו בדין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם אמר ר׳ יוסי בי רבי בון רבי שמעון בן לקיש הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קריי הדין פסוקא *ויזבחו לה׳. זבחים ויעלו עולות לה׳ למחרת היום ההוא אמר מאן דמפסיק ליה בבית שמאי מאן דקרא כוליה בבית הלל ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים למחרת היום ואין שלמים באין כב״ש לא״ר יוסי בי רבי בון *דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר] *מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה חברו עליו תלמידי ב״ש התחיל מכשכש בזנבה אמר להן ראו נקיבה היא ושלמים הפלינו בדברים והלכו להן לאחר ימים נכרה ידן של ב״ש וביקשו לקבוע הלכה כדבריהם והיה שם בבא בן בוטא מתלמידי ב״ש ויודע שהלכה כב״ה ופעם אחת נכנס לעזרה ומצאה שוטטת אמר ישבו בתיכן של אלו שהישבו את בית אלהינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים טלי מצאן קדר וביקרן טמומין והעסידן בהר הבית ואמר להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמך יביא שלמים ויסמך באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל ולא אמר אדם דבר א״ר יצחק בי ר׳ לעזר הדא כסא בשירותה בעייא מילוי כסא דקיסא מיניה ובה כל נוטרא דלא כוויא בשעתה לא כוויא *מעשה באחד מתלמידי ב״ה שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וראהו אחד מתלמידי ב״ש אמר להן מה זו סמיכה אמר לו מה זו שתיקה ושתקו בנזיפה והלך לו:

הלכה ד מתני׳ *עצרת שהלה להיות ערב שבת ב״ש אומרים יום

טבוח לאחר שבת וב״ה אומרים אין להן יום טבוח ומודין שאם הלה להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת ואין כ״נ מתלבש בכליו ומוהרין בהספד ובתענית שלא לקיים את דברי האומרין עצרת לאחר שבת: **גמ׳** עצרת שהלה להיות ערב שבת ב״ש אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת ב״ה אומרים אין לה יום טבוח אלא יומה הוא טבוחה הא ב״ש אומר יום טבוח שלה אחר שבת ואין כ״נ מתלבש בכליו מק״ו מה אם בשעה שיש שם שלמים ועולות כדברי ב״ה אין כ״נ מתלבש בכליו בשעה שאין שלמים ועולות כדברי בית שמאי לא כ״ש *כתוב אחד אומר *יוחנן הקציר בכורי מעשיך וכתוב אחר אומר *בראבת עבודה לא תעשו א״ר חנניה ביצד יתקיימו שני מקראות הללו בשעה שהוא חל בחול את חונג ושובת ובשעה שהוא חל בשבת למחר את חונג וקוצר א״ר יוסי בי רבי בון

וכלבד

הלכה ד מתני׳ עצרת שהלה להיות ע״ב בית שמאי אומרים יום טבוח לאחר שבת. יום טבוח של קרבנות והגיגה של עצרת לאחר שבת. ב״ה אומרים אין לה יום טבוח. ר״ל הגיגה שלמים בן וכ״ם ס״ל דשלמים קרבן בי״ט מ״מ בשלמי חגיגה פליגי מתי כדקתמר הכא בגמרא בהלכה דלעיל דס״ל בית שמאי חגיגה לין ומזבח קרבן הוחיל ויקול להקריבה אחר הרגל דיש לה תבלומין ואיכה דוחה י״ט כשם שמיכה דוחה את הבשר: וכ״ה אומרים אין לכן יום טבוח. איכה לריכה יום טבוח כדקתמר בגמרא יומה הוא טבוחה שמותר להקריבן בי״ט דסברי מכיאין שלמים ועולות בי״ט ואמשיגן הלי הגיגה דאמרי׳ היכא דלא אפשר למשבר לאחר כגון אחל עצרת בע״ש דלא בכה״נ קאמרי ב״ש אין עולות קריבין בי״ט ודמו להו עד לאחר הבנה: ומודין. ב״ה אלא אם עצרת להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת לפי שאין קריבין לא עולות דאייה ולא חגיגה בשבת וכדלתמרינן מסמא בפ״ק בהלכה ו׳. תפני שיש להן תבלומין כל שבעה וכל שיש לו תבלומין אינו דוחה את השבת: ואין כ״נ מתלבש בכליו. בשיום טבוח של עצרת לאחר השבת אז אין הכ״נ מתלבש בכליו לעוכבן אותו יום כדי שיביטו הכל שאינו י״ט לפי שהיה רגיל להתלבש בבגדי כהונה אלא בשבתות וכי״ם ולעבוד עבודה וכדלתמרי׳ הכא בגמרא ויום טבוח שלאחר עצרת לא היה פוסח כן כדי שלא לקיים דברי הצדוקין שאומרין עצרת לעולם הוא לאחר השבת שהן אומרין ושפרתם לכם ממחרת השבת ממחרת שבת בראשית וא״כ עצרת לעולם היא באחד בשבת וכבר אמרו חכמים את דבריהם והרחו להם מעשיהם ומהשבת הכתוב כאן י״ט הוא וממחרת הפסח קאמר ומפורש בהגדה ביהושע ויהכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאחר שקרב העומר ואז מתחילין ימי הספירה של שבעה שבועות על עצרת: ומותרין בהספד ובתענית. ביום טבוח זה בימי מהאי מעמא:

גמ׳ עצרת שהלה וכו׳. כדפריש המתני׳: הא כ״ם אומרים וכו׳. הרי לדברי ב״ש אף שהל עצרת בערב שבת יום טבוח הוא לאחר השבת ולמדנו שאין כ״נ מתלבש בכליו ביום טבוח ואף ע״פ שעצרת קודם השבת הוא ואמר מק״ו מדברי ב״ה דהא דתנינן אין כ״נ מתלבש בכליו היינו אפי׳ ביום טבוח בתחלת בשבת שהוא לאחר עצרת שהל בע״ם שהרי כל ז׳ יש לה הבדיון ומקרמין ימי עבוח ובדי שלא יתמהו הצדוקין היום הוא י״ט של עצרת ולא בע״ם שהרי הכ״נ מתלבש בכליו כדרכו בכל י״ט ומעתה ק״ו דיש לב״ם לאחרי׳ כן דמה אם בשאר ימים שלמים ועולות כדברי ב״ה דלהקריבה קריבין בי״ט שהיה בע״ם ואפ״ה אין כ״נ מתלבש בכליו ביום טבוח שבת מכ״ם לב״ם שלא הקריבו עולות ושלמים בע״ם כלל אלא היום ביום עבוח הוא מתקריבין פסיחה אין כ״נ מתלבש בכליו וקמ״ל דלשולם בא׳ בשבת של אחר עצרת אמרו שאין כ״נ מתלבש בכליו לדברי הכל: כתוב אחד אומר וכו׳. והוכא זה לעיל בפרק קמא דמגילה בהלכה ג׳ עד כהלא דתני וכו׳ וקאמר דמסמלתנו שאין הגיגה דוחה שבת כמו שפרשתי שם ומייתי והתם כהלא דתני וכו׳ דתניגא אחר בתספד ובתענית ובמלאכה דלאחרי׳ לעיל בר״פ מקום שנהגו וכבא דלאחרי דביום טבוח שהוא בתחל בשבת מותרין בהספד ותענית הא״ם שמקריבין בו קרבנות של י״ט דברי האומרין עצרת אחר השבת: מודים

יו״ט הוא לאחר שבת לפי שאין קריבין לא בי״ט ולא בשבת. ואע״ג דהגיגה שלמים הן וכ״ם ס״ל דשלמים קרבן בי״ט מ״מ בשלמי חגיגה פליגי מתי כדקתמר הכא בגמרא בהלכה דלעיל דס״ל בית שמאי חגיגה לין ומזבח קרבן הוחיל ויקול להקריבה אחר הרגל דיש לה תבלומין ואיכה דוחה י״ט כשם שמיכה דוחה את הבשר: וכ״ה אומרים אין לכן יום טבוח. איכה לריכה יום טבוח כדקתמר בגמרא יומה הוא טבוחה שמותר להקריבן בי״ט דסברי מכיאין שלמים ועולות בי״ט ואמשיגן הלי הגיגה דאמרי׳ היכא דלא אפשר למשבר לאחר כגון אחל עצרת בע״ם דלא בכה״נ קאמרי ב״ש אין עולות קריבין בי״ט ודמו להו עד לאחר הבנה: ומודין. ב״ה אלא אם עצרת להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת ואין כ״נ מתלבש בכליו. בשיום טבוח של עצרת לאחר השבת אז אין הכ״נ מתלבש בכליו לעוכבן אותו יום כדי שיביטו הכל שאינו י״ט לפי שהיה רגיל להתלבש בבגדי כהונה אלא בשבתות וכי״ם ולעבוד עבודה וכדלתמרי׳ הכא בגמרא ויום טבוח שלאחר עצרת לא היה פוסח כן כדי שלא לקיים דברי הצדוקין שאומרין עצרת לעולם הוא לאחר השבת שהן אומרין ושפרתם לכם ממחרת השבת ממחרת שבת בראשית וא״כ עצרת לעולם היא באחד בשבת וכבר אמרו חכמים את דבריהם והרחו להם מעשיהם ומהשבת הכתוב כאן י״ט הוא וממחרת הפסח קאמר ומפורש בהגדה ביהושע ויהכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאחר שקרב העומר ואז מתחילין ימי הספירה של שבעה שבועות על עצרת: ומותרין בהספד ובתענית. ביום טבוח זה בימי מהאי מעמא:

גמ׳ עצרת שהלה וכו׳. כדפריש המתני׳: הא כ״ם אומרים וכו׳. הרי לדברי ב״ש אף שהל עצרת בערב שבת יום טבוח הוא לאחר השבת ולמדנו שאין כ״נ מתלבש בכליו ביום טבוח ואף ע״פ שעצרת קודם השבת הוא ואמר מק״ו מדברי ב״ה דהא דתנינן אין כ״נ מתלבש בכליו היינו אפי׳ ביום טבוח בתחלת בשבת שהוא לאחר עצרת שהל בע״ם שהרי כל ז׳ יש לה הבדיון ומקרמין ימי עבוח ובדי שלא יתמהו הצדוקין היום הוא י״ט של עצרת ולא בע״ם שהרי הכ״נ מתלבש בכליו כדרכו בכל י״ט ומעתה ק״ו דיש לב״ם לאחרי׳ כן דמה אם בשאר ימים שלמים ועולות כדברי ב״ה דלהקריבה קריבין בי״ט שהיה בע״ם ואפ״ה אין כ״נ מתלבש בכליו ביום טבוח שבת מכ״ם לב״ם שלא הקריבו עולות ושלמים בע״ם כלל אלא היום ביום עבוח הוא מתקריבין פסיחה אין כ״נ מתלבש בכליו וקמ״ל דלשולם בא׳ בשבת של אחר עצרת אמרו שאין כ״נ מתלבש בכליו לדברי הכל: כתוב אחד אומר וכו׳. והוכא זה לעיל בפרק קמא דמגילה בהלכה ג׳ עד כהלא דתני וכו׳ וקאמר דמסמלתנו שאין הגיגה דוחה שבת כמו שפרשתי שם ומייתי והתם כהלא דתני וכו׳ דתניגא אחר בתספד ובתענית ובמלאכה דלאחרי׳ לעיל בר״פ מקום שנהגו וכבא דלאחרי דביום טבוח שהוא בתחל בשבת מותרין בהספד ותענית הא״ם שמקריבין בו קרבנות של י״ט דברי האומרין עצרת אחר השבת: מודים

שכירתך פתוחה בירת רבך פתוחה בשעה שבירתך פתוחה אינו דין שתהא בירת רבך פתוחה דבר אחר אינו בדין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם אמר ר׳ יוסי בי רבי בון רבי שמעון בן לקיש הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קריי הדין פסוקא *ויזבחו לה׳. זבחים ויעלו עולות לה׳ למחרת היום ההוא אמר מאן דמפסיק ליה בבית שמאי מאן דקרא כוליה בבית הלל ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים למחרת היום ואין שלמים באין כב״ש לא״ר יוסי בי רבי בון *דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר] *מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה חברו עליו תלמידי ב״ש התחיל מכשכש בזנבה אמר להן ראו נקיבה היא ושלמים הפלינו בדברים והלכו להן לאחר ימים נכרה ידן של ב״ש וביקשו לקבוע הלכה כדבריהם והיה שם בבא בן בוטא מתלמידי ב״ש ויודע שהלכה כב״ה ופעם אחת נכנס לעזרה ומצאה שוטטת אמר ישבו בתיכן של אלו שהישבו את בית אלהינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים טלי מצאן קדר וביקרן טמומין והעסידן בהר הבית ואמר להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמך יביא שלמים ויסמך באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל ולא אמר אדם דבר א״ר יצחק בי ר׳ לעזר הדא כסא בשירותה בעייא מילוי כסא דקיסא מיניה ובה כל נוטרא דלא כוויא בשעתה לא כוויא *מעשה באחד מתלמידי ב״ה שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וראהו אחד מתלמידי ב״ש אמר להן מה זו סמיכה אמר לו מה זו שתיקה ושתקו בנזיפה והלך לו:

הלכה ד מתני׳ *עצרת שהלה להיות ערב שבת ב״ש אומרים יום

טבוח לאחר שבת וב״ה אומרים אין להן יום טבוח ומודין שאם הלה להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת ואין כ״נ מתלבש בכליו ומוהרין בהספד ובתענית שלא לקיים את דברי האומרין עצרת לאחר שבת: **גמ׳** עצרת שהלה להיות ערב שבת ב״ש אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת ב״ה אומרים אין לה יום טבוח אלא יומה הוא טבוחה הא ב״ש אומר יום טבוח שלה אחר שבת ואין כ״נ מתלבש בכליו מק״ו מה אם בשעה שיש שם שלמים ועולות כדברי ב״ה אין כ״נ מתלבש בכליו בשעה שאין שלמים ועולות כדברי בית שמאי לא כ״ש *כתוב אחד אומר *יוחנן הקציר בכורי מעשיך וכתוב אחר אומר *בראבת עבודה לא תעשו א״ר חנניה ביצד יתקיימו שני מקראות הללו בשעה שהוא חל בחול את חונג ושובת ובשעה שהוא חל למחר את חונג וקוצר א״ר יוסי בי רבי בון

וכלבד

מחרים ריש פ״ג

ביאה כ״ה

ד״ה פ״ה

ציון ירושלים

זריזכתו לה׳ זבחים ומעלה. כמ״ל פמ״ג מחלל:

מסורת השי״ס

סם פ״ב

סם מו״ל

הגיגה יז״ל

ביאה פ״ג ה״ד

פנדרין פס ב

ביאה כ״ב

יבמות ע״ב

ע״ל כ״ד

ע״ל כ״ד

ע״ל כ״ד

ગુજરાત વિધાનસભા

પ્રશ્નોત્તરી

૧૧૯૭. (૧૧૯૭) ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત વિભાગ :

(૧) ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત વિભાગ હેઠળ ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત સેવાઓ માટે કેટલા કર્મચારીઓ કાર્યરત છે ?

(૨) ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત સેવાઓ માટે કેટલા કર્મચારીઓ કાર્યરત છે ?

(૩) ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત સેવાઓ માટે કેટલા કર્મચારીઓ કાર્યરત છે ?

(૪) ગ્રામ્ય વિકાસ અને પંચાયત સેવાઓ માટે કેટલા કર્મચારીઓ કાર્યરત છે ?

מתני' א"ר מאיר בשעה שאדם מצטער[97] מה לשון אומרת, כלומר באיזה לשון קובל, ויש לפרש מה לשונו אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, ואיבעיא לן מאי משמע האי לישנא דקלני מראשי, אמר אביי כמאן דאמר קל לית, כלומר איני קל, והאי קלני לאו קל אני קאמר, אלא קל איני, כלומר שאני כבד מראשי, א"ל רבא א"כ כבד עלי מיבעי ליה, אלא אמר רבא כמאן דאמר קליל[98] לי עלמא, כלומר שאני כבד ואין העולם כדאי לשאתי כדבר הקל שאינו יכול לשאת את הכבד, והכי קאמר קל אני ואיני יכול לשאת את ראשי ואת זרועי שכבדו עלי, [ורבינו חננאל ז"ל כתב קל לית כלומר אין בו קלות בכאב, ודחה רבא ואמר מי שאין בו קלות כובד יש בו אי הכי כבד עלי] ראשי מיבעי ליה, ופריש רבא קליל לי עלמא, כלומר הרוח תששה ונעשית קלה ומעוטה, ומקשינן האי קללה מיבעי ליה לגופיה לאשמועינן דבמקלל קא מיירי, אי למאן דדריש כללי ופרטי איצטריך לפרט, אי למאן דדריש ריבויי ומיעוטי איצטריך למיעוט, ויש לפרש מיבעי ליה לגופיה כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, וראשון עיקר, ומפרקינן א"כ לימא קרא מקלל, מאי קללת, ומקשינן תו ואימא כוליה לכדר"מ הוא דאתא, ויהיו כל המומתין נתלין, ומפרקינן א"כ לימא קרא קלת, מאי קללת, שמעת מינה תרתי:

מתני' ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה, הלינו לכבודו אינו עובר עליו, דומיא דתלוי אמר רחמנא דאית ביה בזיון[99], ובגמרא מפרש מנא לן:

לא היו מתאבלין אלא אוננין בלבם, ואסורין בקדשים ובמעשר, שאין אנינה אלא בלב, וכיון שאי אפשר שלא יהו בלבן דין הוא שיאסרו בקדשים ובמעשר, דעל כרחך ליכא לאפוקינהו מכלל אנינות[100], ויש לפרש לא היו מתאבלין דהוי דבר הנראה דכתיב (משלי י"א) ובאבד רשעים רנה, אלא אוננין, ומה טעם אנינה שאין אנינה אלא בלב, וכיון דדבר שאין נראה הוא התירו להן, אי נמי מה טעם אוננין שאין אנינה אלא בלב ואין אדם יכול לכבוש את יצרו שלא ידוה על קרובו[101], ור"ש ז"ל פירש נתעכל הבשר כבר נתכפר לו במיתתו ובבזיונו מלקטין את העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהן, ולא היו מתאבלין עליהן כדי שיהא בזיונו כפרה עליו[102], אלא אוננין בלבד דאין זה כבוד להרוג ואין כפרתו נמנעת שאין אנינות אלא בלב:

דאמר[103] ר' יוחנן משום רשב"י רמז לקבורת מתים מן התורה מנין, ת"ל גבי נתלה כי קבור, וא"כ מאחר שנאמר כי קבור מה ת"ל תקברנו, מכאן רמז לקבורת שאר מתים מן התורה[104], וי"מ דכי קבור משמע ליה בארון ותקברנו משמע בקרקע[105]:

אמר ליה שבור מלכא לרב חמא קבורה מדאורייתא מנא לכו, אשתיק, ומקשינן ולימא ליה מדכתיב גבי נתלה כי קבור וילפינן מיניה, ומפרקי' משום דהוה יכיל למידחי ליה ההוא דעביד ליה ארגז, אבל קבורה בקרקע לא שמעינן מהכא, ומקשינן ולימא ליה מריבויא דתקברנו, ומהדרינן ריבויא דתקברנו לא משמע ליה למלכא, ומקשינן ולימא ליה מדאיקבור צדיקי אברהם יצחק ויעקב אבות ואמהות ואי לאו דמצוה היא ל"ל, ומפרקינן יכיל למימר ליה ההוא מנהגא בעלמא, ומקשינן ולימא ליה מדאקבריה רחמנא למשה ועל כרחיך איכא למיגמר מיניה, ומפרקינן יכיל למדחא ההוא נמי דלא בעא לשנויא ממנהגא בעלמא:

איבעיא להו קבורה משום בזיונא דחיי הוא, כדי שלא יתבזה בו[106], או דילמא כי היכי דתהוי ליה כפרה, כשמשפילין אותו תחת הארץ, למאי נפקא מינה דאמר לא תקברוה להההוא גברא[107], אי אמרת משום בזיונא הוא לאו כל כמיניה, אלא אי אמרת משום כפרה הוא האמר לא בעינן כפרה, וכיון דאיהו לא

כתב כתוס'. 97 גר"צ להוסיף שכינה. 98 וכ"ה בדק"ס, ולפנינו קיל. 99 ועיין בערל"ג שכיון לזה. 100 וכ"ה בצפנת פענח נזירות פ"ז הי"ב דאף דליכא דין אבילות אפ"ה איכא אנינות מן התורה ואסור בקדשים. 101 עי' בגליוני הש"ס שכת קג,ב דהביא כעי"ז מהיתר הרהור בשבת. והנה במסכת שמחות פ"ב מבואר דכפורשים מדרכי ציבור אין בהם אפילו אנינות, ולכאו' לטעמא דא"א לאסור דאין אדם יכול וכו' א"כ ה"ה בפורשים מדרכי ציבור, וצ"ע. 102 עיין ברמב"ם בפה"מ, ועי' מש"כ ע"ז בחוי"ט ובערוך השלחן העתיד ח"א סנהדרין סי' כא ח-יא, ובריא"ש פ"ג ממו"ק סי' נט מצינו טעם חדש שכתב דהא דאין מתאבלין על הרוגי בי"ד, דהו"ל כפורש מדרכי ציבור דלקמן ילפינן דאין מטמאין להם, וכיון דהתרו בו ועשה ע"מ כן הו"ל רשע להבעים. 103 גרצ"ל אמר. 104 עיין בפה"מ עשה רלא דבכל המתים הוי עשה, וכן מבואר בפי"ב מאבל ה"א כתב שהקבורה מצוה שני' כי קבור וגו', אמנם שם בפי"ד ה"א כתב דהוא מדבריהם, וכן בפט"ו מסנהדרין ה"ח כתב ומצות עשה לקבור

כל הרוגי וכו' ולא הרוגי ב"ד בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בל"ת, והביא במנ"ח מצוה תקלז (אות א) בשם הרדב"ז דמשמע דליכא עשה, ועי' בתשובת שאגת אריה החדשות שאלה ו שהאריך לדקדק בדברי הרמב"ם דמשום דאיירי בהרוגי ב"ד כתב כן, וודאי בשאר בנ"א נמי איכא עשה כמ"ש בפה"מ והל' אבל, וע"ע באריכות גדולה בספר המפתח לרמב"ם (מהדו' שבתי פרנקל) פט"ו מסנהדרין ה"ח. 105 ולפי"ז צ"ל דהא דאמרי רמז לקבורה מנין, ר"ל לקבורה בקרקע וכמבואר בגמ' בסמוך, וכ"ה ברמב"ן בס' תורת האדם, ועי' בחו"ח שהק' מנלן שאר מומתין בקרקע. 106 רש"י ותוס' כתבו דהוה בזיון דמשפחתו, אמנם ע' ברמב"ן בתורת האדם (ענין הקבורה) שכתב דלאו דווקא משפחתו אלא משום בזיוני דכולהו חיי ולכך אפי' אין לו קרובין. 107 עיין בלח"מ פי"ב מאבל ה"א שכתב בדעת הרמב"ם דגמ' איירי רק אי קבורה לאו דאורייתא בשאר מתים, אבל אי איכא מצות קבורה אין בזה חילוקים, ועי' בתשו' מהר"מ מינ"ץ נד, וע"ע בהגהת מהר"ץ חיות ויד דוד, אחיעזר סי' עב אות ד ובביאור הגרי"פ לרס"ג

שני פעמים אנכי תשאתי אנכי ולא ביתי אנכי ולא בני מלמד שהתורה באמונה ומניין שכיפר לו וידויו שנאמר ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא ואומר (דה"א ב) ובני זרח זמרי ואיתן [והימן] וכלכל ודרע כלם המשה וכי אין אנו יודעים שכולם ה' אלא מלמד שאף עכן עמהם לעולם הבא (כיוצא בו הוגנב את המכס ואת החרם הרי זה שופך דמים ולא שופך דמים בלבד אלא כאילו עובד עבודת כוכבים ומגלה עריות וחולל שבתות): הלכה י כל הפורש מרוכי צבור אין מתעסקין עמו בכל דבר אחיהם וקרוביהן לובשין לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין ושותין ושמחים שנאבד שונאו של מקום שנא' (תהלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט (מפני מה ש) תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי: הלכה יא הרוגי מלכות אין מונעין מהן כל דבר מאימתי מתחילין למנות (ב) מעשים יצא במעשה קרובו הכלה יוצאת בין בכבוד אביה בין בכבוד חמיה (ג) הן רובו: הלכה יג מי שהיה בעלה צלוב עמה בעיר אשתו צלובה עמו בעיר אביו ואמו צלובין עמו בעיר לא ישרה באותה העיר אא"כ היתה עיר גדולה כאנטוכיא לא ישרה בצד זה אלא ישרה בצד זה עד מתי הוא אסור עד שיכלה הבשר כולו (ד) ואין הצורה ניכרת בעצמות: הלכה יד (ב"ש אומרים) (א) המגרש את אשתו לא ישרה עמה לא במבוי ולא בחצר אם היה מבוי של שניהם הופך פתוח לצד אחר ואם היתה חצר של שניהם מפנה זה מפני זה ומפנה אשה מפני איש בד"א בזמן (ד) שנשאו והכהנת אע"ג שלא נשאו בד"א מן הנשואין אבל מן האירוסין לא וכן החולץ ליבמתו לא יפנה מפני שאין לבו גם בה:

פרק שלישי

הלכה א (א) בן יומו שמת הרי הוא לאביו ולאמו כתתן שלם לא סוף דבר בן יומו חי אלא אפי' יוצא ראשו ורובו בחיים אלא שדברו חכמים בהווה: הלכה ב (ב) מיוצא בחיץ נקבר באשה אחת ובשני אנשים (ה) אבא שאול אומר באיש א' ובשתי נשים אמרו לו אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ואין איש אחד מתייחד עם שתי נשים (ג) אין עומדין עליו בשורה ואין אומרין עליו ברכת אבלים עד שיהא בן שלשים יום ובן שלשים יום יוצא באנשים ובנשים ובדלוסקמא (ז) ובאפנים עד בן שנים עשר חדש יוצא באנשים ובנשים ובדלוסקמא (ז) ובכתף עד בן שלש שנים רבי יהודה אומר אם רצה אביו לכבדו מוציאין לו ארון לבית הקברות (ח) עד בן שלש שנים: הלכה ג בן שלש שנים יוצא במטה רבי עקיבא אומר הוא בן שלש שנים ואיבריו כבן שתים (אינו יוצא במטה) הוא בן שתים ואיבריו כבן שלש יוצא במטה (ט) שמעון בן אחי עזריה אומר (י) כל היוצא במטה מקלסין לפניו רבי מאיר אומר משום רבי אלעזר בן עזריה כל שהרבים מכיריו אותו מתעסקין עמו וכל שאין הרבים מכיריו אותו אין הרבים מתעסקין עמו (י): הלכה ד (כ) (ה) רבי יהודה משום רבי אלעזר בן עזריה אומר אף שכיניו (ו) לעניין הספד מספידין לעניים בני שלש ולעשירים בני ארבע רבי עקיבא אומר לעניים בני שש ולעשירים בני שבע בני עשירים בכני חכמים בני חכמים בכבני מלכים (מתעסקין עמהם): הלכה ה תינוק שיודע לישא וליתן יוצא במעשה עצמו אם אין לו מעשים יוצא במעשה אבותיו ואם אין לאבותיו מעשים עשה לאחר מיתתך (של) שביירושלים לא היו אומרים לפני מיטתו של מת אלא (ל) דברים של מת וביהודה היו אומרים דברים שיש בו ודברים שאין בו המהלכין אחר המטה לא היו עונין אחריהם ואומרים אלא דברים שישיש בו (ודברים שאין בו). מכן שלש ועד בן שלשים יוצא כתתן מכן שלשים עד בן ארבעים יוצא כאח מכן ארבעים ועד בן חמשים יוצא כאב: הלכה ז רשב"א אומר מכן שלשים ועד בן ארבעים אם יש לו בנים או לרוב בני גילו בנים יוצא כאב ואם לאו יוצא כאח מכן מ' ועד בן נ' אם יש לו בני בנים או לרוב בני גילו (מ) בנים יוצא כאב ואם לאו יוצא כאח: הלכה ח (ח) מת פחות מחמשים מת בהכרת להמשים ושתים שנה זו היא מיתת של שמואל הרמתי מת לששים שנה זו היא מיתה האמורה בתורה שנאמר (איוב ה) תבא בכלח אלי קבר מת לשבעים שנה זו היא מיתה של שיבה שנא' (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה מת לשמונים שנה זו היא מיתה של גבורה שנא' (שם) ואם בגבורות שמונים שנה (נ) וכן ברזילי הגלעדי אמר לדוד (ש"ב יט) בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טב לרע (יתר מבאן חיים של צער): הלכה ט המת (פ) ליום א' מיתה של זעף. המת לשנים מיתה של בהלה. המת לשלשה מיתה של מגפה. לארבעה לחמשה מיתה חטופה. המת לששה מיתה האמורה בתורה. המת לשבע מיתה של חיבה. יתר מבאן של יסורין: הלכה י רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר זקן שאכל את החלב או שחלל את השבת מת בהכרת וכי מה מרויחנו (ס) שמיתתם בהכרת אלא שמת לשלשה מת בהכרת לארבעה מיתה חטופה המת לששה מיתה האמורה בתורה וכו'. א"ר יהודה החכרים הראשונים (י) היו מתיסרין בחולי מעיים (ע) בעשרים יום קודם מיתתן כדי לסרק את הכל כדי שיבואו (פ) זכאין לעתיד לבא שנא' (משלי כו) מצרף לכסף וכור ואיש לפי מהללו:

נוסחת הגר"א

על

(א) ובמלאכה עריות וחולל שבתות ביוצא בו הנוגב את המכס ה"ו שופך דמים ולא שופך דמים בלבד אלא כאילו עובד עבודת כוכבים ומגלה עריות וחולל שבתות: (ב) בין בזכר בין בנקבה: (ג) שאין: (ד) שנשאת והכהנת אע"ג שלא נשאת: (ה) אבל לא באיש א' ושתי נשים אבא שאול אומר אחי: (ו) באנפים: (ז) בכתף: (ח) קדום: (ט) אם מגיע בן אלעזר אומר כל היוצא במטה מקלסין לפניו ראב"ע אומר כל: (י) ר"ש משמעון בן אלעזר אומר כל היוצא במטה מקלסין לפניו ראב"ע אומר כל: (כ) ר"ש משמעון בני חמש ועשרים כני שש ר"ע אומר לעניים בני שש ולעשירים בני שבע בני עשירים בכני חכמים ובני חכמים: (ל) דברים שיש בו ואחר הכלה היו אומרים בין דברים שיש בו בין דברים שאין בו ויהודה לפני המטה היו: (מ) בני בנים יוצא כאב ואם לאו יוצא כאב: (נ) יתר מבאן חיים של צער שכן ברזילי: (ס) שמיתתו (ונקט"ל לוקח מעשרה כעשרים יום): (ע) בני הי' יום (ונקט"ל לוקח מעשרה כעשרים יום): (פ) נקיים:

חכמים

א"ע עליו בכורה כו'. מלמד מכניס עליו בסמוכה כלשונה מי קיים ליה כיה בגלו לו מדשו (כגון בגמל ומיכם) כמ"ש בגמרא קליו לו שהוציאתה קבנים (מיכל ל"ל כו'. (הסכ"ל): לארבעה וחמשה. גיכסא מפ"ל ושוב מי' ל"ע ונגסכו ל"ב כלן ונכלכה הקדמון המוסב המקום מחוסה:

יעקב

כוונת מוס": ר' מקיבה אומר כו'. כגמרא דמ"ק נכסיון כמי מוח כגן אחיס' ולגיריו כגן מנה מוח כן שה ולגיריו כגן אמים ומ"ש כמוס: שאינו בגיאות דכלן ולגיריכא דכלן לקמ"ן קשים מעכס: אם בחלי מלוב ר"ש חל"ק ד"ל בכמ מלוני מ"ק סכר מוקמ בכ ר' בנים יוצא כמנס ור"ש סכר כמלי ריו כגן אלם מ"ש אמות בן אמים חל"ס יוצא כמנס ולאמנס מני: ר' בן ר' לוים יוצא כמנס ומיוכן כלאיכרן כגן אמים. ויוסר נגלה בגל כו': בגמרא מוח בן אמים ולגיריו כגן אלם מוח בן אלם ולגיריו כגן אמים. ויוסר נגלה בגל כו': בגמרא מוח בן אמים ולגיריו כגן אלם מוח בן אלם ולגיריו כגן אמים יוצא כמנס דאמי מחר מוייסו לו ביוכא בן אלם לו אלגיריו כגן אלם: מקלסין. בגמרא נגסיון מעכיון עליו מ' ר"ש משמעון ומקגיון עליו וכן מוח כמי' אל מקלסין דכמ': כמרירין לוחמ. מ"ש: אמיו מכיון לוחמו מחמיכון אמר ר"ש אמר לוחמי לם לוים מכיון לוחמו רק אמיו מכיון אמר מחמיכון עמו: לעניין הספד. מלמד בלמיים נמנים מיה לעניין הספד מכו מכו מדין ומסכם ולחיל לעניים מספידין בני אלם מנס: לנסיון אמל בו עשירים לוים מספידין אלם ומוקן בני ר' ומכו"ר לוים לי אמיי מלגר מל בניו יוחר מן מעבירים לפי אמלן לו אמחם לחמרם: בני עשירים בכני כו'. כ"ל מכמיון לוחמן כמילו ומוכיון לקח בכמיכם מחמי כמוד לוחמיכן כלאמרי לקמן ומוקן מכמיכן לוחמו ומוקן מכמיכן לוחמו לוים לן לו מנסים מוכיון ר"ל מכמיכן לוחמו לכמנס עלמו. מ' כמכמיכן לוחמו ומוקן מכמיכן לוחמו לוים לן לו מנסים מוכיון מנס אלם מנס

עין משפט נר מצוה

כמ א ב מיי' פ"ה מהל' תענית הלכה י סמג עשין מד"ס ג טור ש"ע א"ח סי' תקנ סעיפים: א ג מיי' פ"ד מהלכות תלמוד הלכה ו ופ"ד מהלכות ק"ש הלכה ג סמג עשין יח כ טוש"ע א"ח סימן עח סעיף ה: ב ד מיי' פ"ד מהלכות (תלמ) [ק"ש] הלכה ד טור ש"ע א"ח סימן תיט [וביו"ד סימן נמח סעיף ח]: ג ה ו מיי' (פ"ד) [ספ"ו] מהל' תפלה ופ"ד מהלכות ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן ק"ו סעיף ח: ד ז מיי' פ"ד מהלכות תלמ הלכה ו סמג עשין מד"ס כ טוש"ע יו"ד סימן שמח סעיף ח ומוש"ע א"ח סימן קנט סעיף ה:

רב נסים גאון

אמר רב אשי הני בני סתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאוריי' חרי ויבני בשתא. הייטו חרי יהודי דבלה דורש ארר וחרש אלול התם בבבא מציעא (אורינן) בפ' השוכר את הפועלים (דף פו) אמרינן אמר רב' רבה בר נחמני אבב שמורא נח נפשות אכלו ביה קירצי בי מלכא איכא נברא חד מיהודאי דקא מפגר תריסר אלפי גברי יהדא בקיומא חרדא בסורא ובפרגא ובפרק השואל (דף נז) אמרי אידו שאיל להו ביומי דכלה:

מליק פרק ב'

תוספות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה רב ששת זט' דנכל מקום:

פרק ג

(ג) שם במשנה פטור מקריאת שמע ומן התפילין כל"ל ותיבת ומן התפלה ממחק:

גליון השים

ברשיי שבתא דאוריי' פי' הלכות הגר כו'. עי' רש"י לקמן ל ע"ח ד"ה שבתא דרבנן כו' ועלבת כו':

מסורת השים

[הערוך מהסך הדברים לתפלה כתוב סדר כשיעמוד של שאול כ' ועי"ש מלחת בעצמם]

תוס' דף סו. תענית דף כד: [בתענית כד: כתב רש"י דלא גרסינן מהר' מוכר זולם דגם בתוס' ליתא]

פסחים דף נט.

[מסגה נקמן כ.]

מ"ק דף נג: שמחות פ"י

מצוה ד"ה ר"ש בן יוחאי בתוס' ד"ה מאי דאמר רב אשי בתוס' ד"ה אמר רב אשי

[הגהות מהרש"ל]

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו *כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח חבשילו ברבים: °שמעון אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב *דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת *מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': *למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוחרא ורבנן לא חיישי ליוחרא והא איפכא שמעינן להו דתנן "מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דכ"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוחרא *הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוחרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא *התם בבונה תליא מילתא ואגן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל *הכא הרואה אומר מ'אבה הוא דאין לו פוק חזי *כמר בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

*מי *שמתו מוטל לפניו *פטור מק"ש (ג) ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, *נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין *ואלו ואלו פטורים מן התפלה קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצונים חייבים (*נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): גמ' מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי *מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין

שיעת משמו ופריך והתניא פטור מנטילת ידים וקא מ"ד דמיירי ביו"ט וכו' ליטו טרוד ליטת משמו ומשני תפסר בחול פי' בחולו של מועד. והתניא

[מגילת ד"ה ר"ש בן יוחאי בתוס' ד"ה אמר רב אשי]

[הגהות מהרש"ל]

מסורת השים

כל העולם כולו מזונין בצדקה. בלדקתו של הקב"ה ולא בזכות עצמן: והם מזונין בזרוע. בזכות עצמם ובצדיקים מעטי קרא וקרי להו רחוקים מלדקתו של הקדוש ב"ה: אין מזונין. אין להן כדי לרכיסם ומתפרנסים בקושי: ופליגא דרב יהודה. דאיהו אמר אבירי לב הייט רשעים: גובאי. שם אומה היא בבבל ובמסכת קדושין (פ"ד דף פ:) אמרינן מהו הנחיים: שבתא דאוריתא תרי זימני בשתא. שהיו נאספים שם ישראל באחד לשמוע בהלכות הפסח מדרש דרב אחי ובאלול לשמוע °הלכות החג: *לא כל הרואה וכו'. אם לא הרחוק בעצמו מכיס ותסיד לרכיס אין זה אלא גאוה שמראה בעצמו שיכול לכוין לבו: אמרי אינשי עבידתא הוא דליה ליה. הרואה אומו שאינו עושה מלאכה אינו מכין שמחמת תשעה באב הוא בטל אלא אין לו מלאכה לעשות: פוק חזי כמה בעלי אינה בשוקא. אף בימי מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו כו', פטור מלקרות ק"ש. לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו והוא דומיא דתקן דפטור מעשה טירדא דמצוה: וחלופיהן. שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו: את שלפני המטה. שיתעסקו בו כשאינו המטה אצלם: ושלאחר המטה. שנשאוהו כבר שלפני המטה צורך בהם פטורים. אם צריכים לשאתו פטורים: ושלאחר המטה. אף אם צורך בהם חייבים הואיל שכבר יצאו ידי חובתן מן המת: ואלו ואלו פטורין מן התפלה. דאלו דאורייתא היא ורבותינו פירשו לפי שיש להם עוד שהות ולי נראה שאין זה לשון פטור: לשורה. שהיו מנחמין את האבל בהקף שורה סביבותיו בשוקם מן הקבר: **גמ'** שאינו מוטל לפניו. כגון הוא בבית אחד והמת בבית אחר: אוכל בבית אחר. דנראה כלועג לרש וכו': ואינו מיסב. כדרך המסובים בחסיבות על לדו השמאלית ובמטה: ואינו מברך. ואינו צריך לברך ברכת המזון: ואינו מזמן. אינו צריך לברך ברכת המזון: ואין

זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. יוצאת זה דואג שיצא ממנו אחיתופל. שהיה מעורע וכתיב ביה עמא עמא יקרא והייטו צוחה: **והם** מזונין בזרוע. ולכך יש להגיה *בתקיעות והם בזרוע עדיף לא כתו: ולא גרסינן עדיף לא כתו:

תרי זימני בשבתא. אבל בעלרת שאינו אלא יום אחד לא היו כל כך מתאספין ושמא גיסא אירכומים להו ורליתי בספר העתים שהכר הרב רבי יהודה בר ברזילי שמעון שהיה עומד על הם יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר: **רב** שיצא בריה דרב אידי דאמר: דהלכה כרב *שמת דהוא בהרואה והלכה כרשב"ג דאמר לא כל הרואה ליטול את הנשם יטול (ה) ובכל מקום שאמר רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב ולידן ורואה אחרונה (כתובות עז.) וכן פסק ר"ת ומיהו אנו שבשום פעם אין אנו מכוונים היטב גם אתן יש לקרות דאדרבה גרמה כיוהרא אם לא יקרא כלומר אני מכוון בכל שעה אבל לעשות מלאכה בתשעה באב אין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גרים מי שמתו אחר תפלת השחר אבל גרמה לר"י שהוא אחר היה קורא דאיירי בסיפיה מק"ש וכאן מתחיל מי מפטור ק"ש ובירושלמי גרים כמו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמא מ"ר בון כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים: הני גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין:

הני גרים רש"י שלאחר המטה תפילו המטה גריכה להם חייבין לפי שלעולם לא היו רגילים לשאת שכבר נשאו חלקם ותימה קלת הלשון לפרש מאי קאמר אפי' גריכה להם והלא לא היו נוטלין כלל אם המת לבד גרמה כגרסת הספרים שלפני המטה ושלאחר המטה את שהמטה גריכה להם פטורין אין גריכה להם חייבין: **אלו** ואלו פטורין מן התפלה. אבל בק"ש ובתפילין שהן מדאורייתא חייבים ויש לדקאמר מי שמתו מוטל לפניו דפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן דפטור מן התפלה אלא לא בעי למיתני בריש אלא החלוק שבין נושאי המטה למתו מוטל לפניו:

ואינו מברך. פרש"י ואין זקוק לברך. ומשמע מתוך פירושו שאם רצה לברך רשאי מיהו בירושלמי קאמר אם רצה להחמיר אין שומעין לו לכך גרמה לומר אינו מברך אינו רשאי לברך ומפרש בירושלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת לי גמי מפני שאין לו מי

[הגהות מהרש"ל]

[מגילת ד"ה ר"ש בן יוחאי בתוס' ד"ה אמר רב אשי]

[הגהות מהרש"ל]

מסורת השים

[הגהות מהרש"ל]